

Internettsiden
"De Gamle Stier"

Asbjørn Froholt

ERIK ANDERSEN NORDQUELLE

Mannen som med god grunn kunne vært kalt pinsebevegelsens «mor» og den frie evangeliske bevegelsens «far» i Norge.

EN BIOGRAFI

Eget forlag, Moss 1981
Omslag: Asbjørn Froholt.
Trykk: Sten's Trykkeri A/S
Innbundet hos Jacobsen & Hielms bokbinderi a.s.

ISBN 82-990774-0-0 (ib.)

Asbjørn Froholt er født 1942. Han er tredje generasjon innen bevegelsen Nordquelle startet. Fra 1968/69 har han virket som forkynner innen bevegelsen, men har vært ansatt i den videregående skolen siden 1983.

Asbjørn Froholt har i en hovedfagsoppgave i kristendom ved universitetet i Oslo høsten 1980 skrevet en biografi over Erik Andersen Nordquelle. Oppgavens tittel er: Erik Andersen Nordquelle, en ny tone innen norsk vekkelseskristendom. Undertittel: en beskrivelse av personen Erik Andersen Nordquelle, og en kort oversikt over hovedtrekk i den bevegelsen som fulgte ham, da med særlig henblikk på den tiden skillet mellom ham og pinsebevegelsens leder T. B. Barratt trådte fram, samt noen hovedtrekk i bevegelsens utvikling fram til 1948.

Erik Andersen Nordquelle. En åndens høvding. Her under søndagsskolefanen til søndagsskolen i menigheten i Møllergt. 40 (Før Møllergaten. 38) i Oslo. Bildet er fra 1920-årene

E. A. Nordquelle var også en av lederne for en bevegelse rundt århundreskiftet som ble kalt «hellighetsbevegelsen» eller «den andersenske frigjøringsbevegelse». I Norge kom de etter en tid til å hete «de frie venner», og i dag heter bevegelsen «de frie evangeliske forsamlinger».

E. A. Nordquelle (født 1858 - død 1938) var en av de mest sentrale personer da T. B. Barratt kom til Norge med «tungetalen» i 1906, idet han var forstander for den forsamling som var «pinsebevegelsens» hovedsete i mange år: Torvgaden 7 i Kristiania (Oslo)

Under arbeidet med oppgaven viste det seg at det ble nødvendig også å beskrive kort andre personer og bevegelser som hadde betydning for Erik Andersen, og å gi en kort oversikt over bevegelsens utvikling i tiden etter Erik Andersens død.

Jeg vil rette en varm takk til amanuensis Sigurd Hjelde for veiledning underveis. Jeg vil også takke

Hans Bentzen for hans arbeid med å bearbeide oppgaven til boken som kom ut i 1981. Han har gjort et stort arbeid både med å omarbeide tunge setninger, og noen uklare avsnitt er rettet opp. I denne utgaven er det også gjort noen redaksjonelle forbedringer og det er også kommet til en del nye avsnitt. I tillegg er første utgaven scannet inn og da kan en del skrivefeil forekomme.

Asbjørn Froholt

INNHALDSFORTEGNELSE

FORORD INNLEDNING

- a) Det norske Misjonsforbund
- b) Plymouth-bevegelsen
- c) Kristi Menigheter
- d) Noen bemerkninger til kildene
- e) Noen bemerkninger om valg av kapittelinnstillingen
- f) Noen bemerkninger til Erik Andersens måte å se på dokumenter

KAPITTEL 1. ERIK ANDERSENS LIVSLØP FREM TIL BRUDDET MED MISJONSFORBUNDET 1893.

1. Barndom, ungdom og oppvekst (1858-1879).
2. Erik Andersens virksomhet i misjonsforbundet Larvik/Bergen i årene 1880 til 1891.
 - a) Møtet med Fredrik Franson 1883.
 - b) Yrkespredikant i Larvik frie misjonsforening (fra 1888).
3. Andsoplevelsen i Bergen den 2/11-1891.
 - a) Bakgrunn: - Erik egen situasjon.
 - b) Per Otto Holger Witt.
 - c) Selve åndsopplevelsen 2/11-1891 i Bergen.
4. Radikalisering, motstand og brudd med «Misjonsforbundet»(1891-1893).

ET APPENDIX TIL KAPITTEL I.

1. Taler av Erik Andersen i tiden før han forlot misjonsforbundet.
 - a) Tale av Erik Andersen på kvartals møtet i Trondhjem 8.mai 1892.
 - b) Tale av Erik Andersen i Larvik ca. august 1892.
 - c) Tale av Erik Andersen i Kristiania ca. august/september 1892.
 - d) Tale av Erik Andersen høsten 1892.
 - e) En tale av Erik Andersen i Larvik ca. desember 1892.

KAPITTEL II. ERIK ANDERSENS LIVSLØP FREM TIL BRUDDET MED UNIVERSALISTENE 1903.

1. Kontakten med Kristi Menigheter Bergen/Kristiania (1894-1897).
2. Kontakten med S.V.Ulness 1897-1899.
3. De første årene i Kristiania og bruddet med universalismen (1899-1903).
4. Oppsummering av teologiske hovedtrekk i tiden frem til 1903.

KAPITTEL III. ERIK ANDERSEN OG HANS «FRIE VENNER» (1903-1924).

1. Utviklingen frem til julen 1906.
 - a) «Det gode Budskab», 1904, og dets utbredelse frem til 1907.

- b) Virksomheten omkring Erik Andersen i tiden frem til julen 1906.
- 2. Erik Andersen i samvirke med Thomas Ball Barratt (1907-1910).
 - a) T.B.Barratt og åndsopplevelsen.
 - b) Fellesinteresser og samarbeid.
- 3 Bruddet med Barratt, og med «Smiths venner» (1910-1916).
 - a) Barratt begynner for seg selv.
 - b) «Smiths venner».
- c) Noen korte trekk av virksomheten omkring Erik Andersen 1910-1916.
- 4. Utviklingen frem til 1924.
 - a) Pinsebevegelsen organiserer seg.
 - b) Erik Andersens virksomhet i Kristiania (1916-1924).
 - c) Erik Andersens syn på åndsdaap endres (1916-1924).
- 5. En oversikt over sangboken «Schibboleth» i et utvidet tidsperspektiv.

KAPITTEL IV. ERIK ANDERSEN NORDQUELLES «FRIE VENNER» OG T.B.BARRATS «PINSEVENNER» SKILLER LAG (1924-1938).

- 1. Klargjøring av Nordquelles nye syn på åndsdaap (1924).
- 2. Organisasjonsproblemet og kravet om fastere former (1924-1928).
- 3. Organisasjonsproblemet sammen med ånds-daapsproblemet fører til krise for menigheten i Møllergt.38 i Oslo (1929-1932).
- 4. Erik Andersen Nordquelles siste år (1933-1938).

KAPITTEL V. NOEN HOVEDTREKK I BEVEGELSEN ETTER ERIK ANDERSEN NORDQUELLES DØD.

- 1. Hovedtrekk i utviklingen frem til omorganiseringen av «Det gode Budskap» i 1948.
 - [Henvisninger.](#)
 - [Litteraturliste.](#)
 - [Tidsskrifter alfabetisk ordnet.](#)
 - [Sangbøker som har vært gjennomgått for oppgaven.](#)
 - [Merknader.](#)

FORORD

Personen Erik Andersen, som senere tok tilnavnet Nordquelle, var den viktigste leder for den bevegelsen som gikk under betegnelsen «de frie venner». (1) Verken Erik Andersen eller «de frie venner» har vært gjenstand for vitenskapelige undersøkelser. Professor Nils Bloch-Hoell har i sin doktoravhandling om pinsebevegelsen, hvor både Erik Andersen og «de frie venner» beskrives i en kort tidsepoke, gått så langt som til å si at det er:

« --- et stykke uutforsket kirkehistorie av stor betydning for p. i Norge». (2)

INNLEDNING

Siste halvdel av forrige århundre var en periode med sterk fremvekst av frikirkesamfunn i Norge. Noen mener at det var presten Gustav Lammers brudd med statskirken i 1856, og dannelsen av de «lammerske frimenighetene», som var begynnelsen til denne utvikling. (3) Med få års mellomrom etablerte de forskjellige kirkesamfunn seg i Norge. Samtidig med Lammers brudd med statskirken, ble den første metodistmenighet dannet, (4) og i 1860 den første baptistmenighet. (5)

Omkring 1870 ble den såkalte lukkede del av Plymouthbevegelsen introdusert i Norge, (6), men et senere skille synes å gi bevegelsen en åpen profil. (7)

«Det norske Misjonsforbund» (ofte kalt Misjonsforbundet) har menigheter som skriver seg fra Lammers virke, men forbundet ble ikke dannet før 1884 ved hjelp av den svensk/amerikanske predikanten Fredrik Franson. (8) I samme tidsrom fikk også «Kristi Menigheter» fotfeste i Norge. (9)

I tillegg til dette kom den lavkirkelige bevegelse innen den norske kirke.

De bevegelser som synes å ha hatt noe betydning for Erik Andersens utvikling var «Misjonsforbundet», «Plymouthbevegelsen» og «Kristi Menigheter». En liten redegjørelse om disse samfunnsdannelser er derfor nødvendig.

a) «Det norske Misjonsforbund»

«Det norske Misjonsforbund», «Misjonsforbundet», «Frimisjonen», «de frie misjonsforeninger», «de frie misjonsmenigheter», «de frie misjonsvenner», er forskjellige navn som brukes på denne bevegelsen. Men det offisielle navn er «Det norske Misjonsforbund». (10) Forbundet ble dannet i 1884 med den målsetting at det skulle være rom for alle troende, men også **bare** for troende. (11) I forholdet til Den norske kirke stod denne bevegelses medlemmer temmelig fritt. Man kunne godt tilhøre bevegelsen selv om man var medlem av statskirken. (12) Også i dåpsspørsmålet var man stilt fritt, og man aksepterte både barnedåp og voksendåp. (13) «Misjonsforbundets» offisielle motto er: «Guds barns enhet og synderes frelse». (14) I 1896 vedtok forbundet en del statutter, og en av disse lyder:

«Bibelen er foreningenes eneste regel for tro, liv og lære. Inden foreningen skal raade fuld samvittighedsfrihed med hensyn til kirkelige spørgsmaal saasom: Udtrædelse av statskirken, daab, nadvære m.m. Lære, der strider mot tydelige Guds ord maa dog ikke taales, strid om lærespørgsmaal bør undgaas inden foreningen». (15)

I 1920-årene vedtok «Det norske Misjonsforbunds årskonferanse å slutte seg til den apostoliske trosbekjennelse. (16) I den første tiden av misjonsmenighetenes historie var «Morgenrøden» dets talerør. (17) Senere ble «Missionæren» bevegelsens talerør. (18)

Allerede fra 1880 årene brukte de en egen sangbok «Evangeli Basun». Denne kom ut i mange opplag. Det var Fredrik Franson som tilskyndet til at den kom ut. Fra 1903 ble tidsskriftet «Talsmanden» deres organ.

b) Plymouth-bevegelsen

Plymouth-bevegelsen kom til Norge omkring 1870-1880. (19) Det var de såkalte «lukkede brødre» som først kom til Norge. (20) Det var i en slik «lukket» menighet i Moss at noen personer i 1882 ble utelukket i forbindelse med en strid om forståelsen av bibelens forsoningslære. Ved denne anledning ble Axel Wold (21) og Abraham Grimstvedt (22) utelukket fra bevegelsen, men fortsatte å virke som før, og det ble deres virksomhet som etter hvert fikk de fleste tilhengere og de fleste forsamlinger. (23) Disse ble også kalt «Plymouth-brødre» av sine motparter i debatter, men det synes ikke som om de selv brukte dette navn på sine forsamlinger. (24)

Bevegelsen ble beskyldt for å forfekte den subjektive forsoningslære og for å lære at «en gang frelst, alltid frelst». (25) Bevegelsen hadde ingen offisiell ledelse i de enkelte menigheter, heller ingen pastor. Dette kan ha vært en reaksjon mot den dominans pastorene synes å ha hatt i metodist- og baptistmenighetene. (26)

«Plymouth-brødrene» som vokste fram under denne tiden, hadde heller ikke noen fast menighetsorganisasjon, men de synes å ha benyttet adressekalender. (27) De døde bare troende mennesker, og var svært ofte i konflikt med statskirken av den grunn. (28) I den første tiden var tidsskriftet «Nye og Gamle Ting» bevegelsens organ, men da dette i slutten av 1880-årene gikk over til «Kristi Menigheter», var de uten organ helt til 1898 da Abraham Grimstvedt begynte å gi ut «For Guds Børn». (29) Omkring 1906 var det ca. 18 større eller mindre menigheter som soknet til den del av bevegelsen som ble ledet av Abraham Grimstvedt og Axel Wold. (30) Bevegelsens sangbok het «Hellige Sange» og var utgitt av Abraham Grimstvedt. (31)

e) «Kristi Menigheter»

«Kristi Menigheter» kom til Norge omkring 1880, men det var først i slutten av 1880-årene at bevegelsen fikk noe oppsving. (32) Også denne bevegelsen døde bare troende, og også de kom ofte i konflikt med statsmakten. Mange av deres ledere ble fengslet på grunn av dåp av personer som ikke var utmeldt av statskirken. (33) «Kristi Menigheter» var et registrert trossamfunn med menighetsprotokoll, og med eldstebrødre som ledere i de enkelte menigheter. (34) Men de var ikke så fast organisert som Metodistkirken. Bevegelsen ble drevet av omreisende predikanter. Deres motto var: «Hvor skriften taler, taler også vi, hvor skriften tier er også vi tause.» (35) Omkring 1888/89 ble tidsskriftet «Nye og Gamle Ting» bevegelsens talerør. (36) Dette blad gikk imidlertid inn i 1890, og først i 1895 fikk de et organ i «Bibel-Vennen». (37) Fra og med 1905 utga de bladet «De gamle Stier». (38) Før 1906 synes ikke bevegelsen å ha hatt egen sangbok, men det er konstatert at sangboken «Hjemlandstoner» ble brukt endel, uten at dette var en fast regel. (39)

d) Noen bemerkninger til kildene

Valg av kilder til oppgaven har vært forholdsvis enkelt, da det ikke foreligger mange primærkilder omkring Erik Andersens liv. Noen få har skrevet endel om ham, men de har stort sett brukt hans egen beretning om seg selv som kilde. Hans opplysninger har ikke vært behandlet kritisk, og kan derfor ikke betraktes som gode nok kilder for en biografi som i det vesentlige tar for seg hans religiøse utvikling. Noen helt sene forsøk på å beskrive Erik Andersen og den bevegelse han kom til å stå som leder for, er svært upresise og ikke brukelige som kilder for annet enn det som kan bekreftes ved primærkildene.

De viktigste primærkilder foruten de som allerede er nevnt, er et tidsskrift ved navn «Ild-Tungen» i tiden fra 1896 til 1900 (40) og et tidsskrift ved navn «Zions Glædesbud» i tiden fra 1903 til 1906. (41) Til dette kommer det blad som stod Erik Andersen nærmest, og som han redigerte fra 1913, «Det gode Budskab». (42)

Til sist må det nevnes at professor Nils Bloch-Hoells avhandling om pinsebevegelsen har vært av største betydning. Den har gitt de nødvendige spor som det kunne arbeides videre med.

e) Noen bemerkninger om valg av kapittelinnholdet

Opgaven er inndelt i 5 hovedkapitler som spenner over tiden fra 1858 til 1948. Det første kapittel tar for seg tiden fra Erik Andersen ble født i 1858, til han i 1893 "bryter" sitt samarbeid med «Misjonsforbundet».

Det andre kapittel tar for seg tiden fram til et brudd med såkalte «universalistiske» krefter innen Erik Andersens egne rekker i 1903.

Det tredje kapittel har vært vanskelig å avgrense klart, men det synes mest rimelig å la året 1924 være et skille. Det kunne synes naturlig å se det år T. B. Barratt organiserte sin menighet i Kristiania (i 1915) som et avgjørende år i bevegelsens utvikling. Jeg har isteden valgt året 1924, fordi Nordquelle på en konferanse i Moss dette år ga den mest utførlige redegjørelsen for sitt nye syn på begrepet «åndsdaap». Og det var først etter denne konferanse i Moss at Barratts menighetssyn fikk de sterkeste

konsekvenser for forholdet til Nordquelle. Nordquelles nye syn på «åndsdåpen», ga striden mellom Nordquelle og T. B. Barratt en kraftig næring.

Det fjerde kapittel beskriver utviklingen i Nordquelles siste leveår fra 1924 til 1938. Året 1938 kom ikke med noe brudd på utviklingen innen bevegelsen. Det er valgt fordi oppgaven i det vesentlige er en biografi over personen Erik Andersen Nordquelle.

Det femte kapittel skildrer kort hovedtrekk i den bevegelse som førte hovedlinjene i hans teologi videre. Dette kapittel avsluttes i det år bevegelsens tidsskrift ble omgjort fra å være et privat eid foretagende til å bli et organ for «de frie venner» i Norge.

f) Noen bemerkninger til Erik Andersens måte å se på dokumenter

Et besøk hos Erik Andersens sønn Arthur Nordquelle, viste at Erik Andersen hadde kastet det meste av sine papirer før han døde. Det finnes ikke noen rester av de første opplag av sangbøker, heller ikke de bibler han hadde slitt ut – med unntak av de siste. Den samme innstilling hadde hans etterfølger som redaktør av bladet. (43)

Bakgrunnen for slike handlinger var at man ikke ønsket en dyrkelse av de personer som Gud brukte. Bare Gud skulle ha æren. Mye nyttig stoff er sikkert av disse grunner gått tapt for ettertiden. Dermed blir det også vanskelig for nye generasjoner å bevare minnet om slike personer.

[Tilbake til innholdsfortegnelse.](#)

I. ERIK ANDERSENS LIVSLØP FRAM TIL BRUDDET MED MISJONSFORBUNDET 1893.

1. Barndom, ungdom og oppvekst (1858-1879).

Erik Andersens barndom og ungdom er lite kjent, og det har bare vært mulig å finne noen få trekk fra denne tiden av hans liv gjennom hans egne dagboknotiser og artikler.

Han ble født på Månejordet i Kvelle i Hedrum, like ved Larviks bygrense den 12. juni 1858, (44) og døpt 24. oktober samme år. (45) Han skrev senere at hans foreldre ble omvendt til Gud da han selv var ganske ung. Sogneprest Flood holdt da bibellesninger på Månejordet. (46) Det er ikke påvist at dette ga Erik Andersen varige religiøse inntrykk.

I 1872 flyttet Erik Andersen og søsteren Anne Marie til Larvik, (47) hvor han samme år ble konfirmert av Kapellan Hartvig. (48) Denne ble av Erik Andersen beskrevet som en godslig liten mann som ikke befattet seg med folks omvendelse. (49) Straks etter konfirmasjonen dro Erik Andersen til sjøs. (50) Lite er kjent fra tiden på sjøen. Det ser ut til at han var hjemme minst en gang i denne tiden, (51) og at han to ganger var i Amerika. (52) I 1875 var Erik Andersen tilstede ved en dåpshandling i Farris-vannet. (53) Erik Andersen skal ha mistet to brødre på sjøen, (54) og han opplevde også selv farefulle ferder mens han var til sjøs. Det var 9 barn i familien. (55)

Det er ting som tyder på at det har forekommet en krise i Erik Andersens barndomshjem i tiden mellom 1875 og 1879. Faren skal på en eller annen måte ha forårsaket at familien måtte gå fra hjemmet sitt. (56) Det er to ting som bekrefter dette. Erik Andersen omtalte aldri sin far, og i 1879 ønsket han å kjøpe et hus til sin mor. (57) Det er også tenkelig at det var denne situasjonen som utløste den religiøse krise han fikk sommeren 1879, (58) og det var denne krisen som førte ham igjennom til et personlig kristenliv. Erik Andersen var en ung mann på 21 år og hadde muligens opptil ca. 7 års sjømannskap bak seg da han ble en kristen.

Selve krisen opplevde han i juli 1879, ombord på vei fra Canada til England. I et skriv til professor Oluf Kolsrud i 1924, der han svarer på en forespørsel fra Kolsrud, gir Erik Andersen en beskrivelse av omvendelsen. Et fyldig utdrag av skrevet følger for å gi et inntrykk av Erik Andersens egen fremstillingsmetode:

« --- Mens jeg en vakker søndag morgen stod og styrte skibet, var det som jeg hørte en røst spørre: Hvilket vilde du helst, enten at eie dette store vakre skib, eller være et sandt GUDS barn? Hvem det var som spurte, viste jeg ikke, men jeg fik en stærk følelse av at den som spurte vilde ha et svar og stod derfor og overveiet hvad jeg skulde svare. Hadde jeg dette skib var jeg jo en rig mand og kunde reise hjem og kjøpe et hus til mor, Men pludselig hørte jeg den samme stemme sige: Men om du døde hvad vilde du gjøre med skibet? Jeg svarte derfor øieblikkelig høit: Jeg vilde heller være et sandt GUDS barn. Mine følelser er det umulig at beskrive, jeg kom straks i en forfærdelig nød, mine synder taarnet sig som høie fjeld som truet med at knuse mig. Naar roretørnen var slut løp jeg hurtig forut og tok op fra bunden av min kiste, et litet testamente, og en salmebok som mor hadde lagt ned der. Jeg viste de laa der, men hadde ikke set i dem, nu tok jeg dem op og begyndte at læse. Engelskmændene som saa min nød, trodde jeg holdt paa at gaa fra forstanden og de behandlet mig varsomt og godt. Min nød tiltok imidlertid, dag for dag, indtil jeg begyndte at tro at jeg var utvalgt til evig fortapelse. Jeg kunde allikevel ikke la være, at rope om GUDS forbarmelse og pludselig en dag som det var aller mørkest, skinnnet lyset fra GUD inn i min sjæl, ja, isandhet HAN døpte mig med den HELLIG AAND som HAN hadde lovet Ap.Gj.»,³⁸. Jeg blev usigelig lykkelig, sprang op paa dækket og jublet saa engelskmændene trodde, at jeg nu helt hadde gaat fra forstandenl ---- » (59)

Som det går fram av sitatet følger omvendelsesprosessen de linjer som var nokså vanlig innen vekkelseskristendommen med sterke selvbebreidelser og hard kamp før en kom i gjennom til tro på Gud.

Hvor vidt Erik Andersen var påvirket av strømninger fra amerikansk- og engelsk vekkelseskristendom i den tiden han seilte til sjøs, vet vi ikke med sikkerhet, men muligheten for slik påvirkning synes åpenbar.

2. Erik Andersens virksomhet i Misjonsforbundet Larvik/Bergen i årene fra 1880 til 1891.

a) Møtet med Fredrik Franson 1883

Tiden fra Erik Andersen kom hjem fra sjøen høsten 1879 til han møtte den svensk/amerikanske vekkelsesevangelisten Fredrik Franson er lite kjent. Det synes imidlertid klart at Erik Andersen straks etter at han kom hjem fra sjøen søkte kontakt med kristenfolket i Larvik. På denne tiden var det en viss fremgang blant «de frie misjonsvenner» og i «Metodistkirken». I «Metodistkirken» i Larvik virket den kjente predikant, Johannes Olsen, (60) Senere uttalelser viser at Erik Andersen allerede i 1882 deltok i fri nattverd. (61) Videre skal han ha virket for Gud ved å dele ut traktater. Dette virket anstøtelig på noen. (62)

På denne tiden søkte man i Norge å få den kjente predikanten Fredrik Franson til landet. Det var særlig «de frie misjonsvenner» som arbeidet for dette. Franson lovte å komme høsten 1882, men han ble forsinket slik at han kom til Kristiania først over nyttår 1883. Oscar Handeland gir en beskrivelse av Franson som er av stor interesse, da Franson jo fikk avgjørende betydning for Erik Andersens utvikling:

« --- Franson var ætta frå svenske bønder og «læsare». I 20-årsalderen for han med heile si næraste ætt over til Amerika. Her gjekk han bak plogen, sveitta om sommaren og fraus om vinteren, til han laut til sengs eit heilt år. I dette sjukdomsåret fann han Gud, og frå den tid var han Jesu Kristi tenar med liv og sjel. Han kom ihop med Moody, som då held vekkingsmøte i Chicago. Det var noko for Franson. Han tok opp arbeidsmåtane til Moody og brukte dei sidan kor han fór i verda. Og han fór vide, den vesle mannen med den svarte hatten på hovudet, Bibelen under armen, paraplyen i eine handa og ei handveska i den andre. Augo var kvasse og livfulle, foten lett og rask, tunga endå

raskare. Det bodet han seint og tidleg bar fram, var dette: Jesus kjem snart og hentar sine! Han kan koma nå! Bodet om frelsa hadde difor brennande hast. Ut til dei yste endar av jorda, til alle folk! Mål, folkeætt, stand, kyrkjesynd--alt dette var småting. Det einaste store var dette: er du frelst! Høyrer du Kristus til? I fleire år for han rundt i Amerika. Så vakna tankane på heimlandet, og våren 1881 sette han foten på svensk grunn. Arbeidet hans fekk framgang, men også hard motstand. Prestane brukte gamle lovbod imot han, og stengde alle hus dei kunne få stengt. Han fekk også kall frå Norig, og nyttårskvelden 1883 kom han i rykande rennefok med toget og gjekk like til Møllergt. 8, der Kristiania frimisjon hadde møte. Han steig straks på «stolen» og tala over ordet i Joh.11.39: «Ta steinen bort!» Storparten av talen var retta til Guds folk: det måtte sjå til å få bort alle «steinar» hjå seg sjølv, som stengde for Guds vekkjande ånd. Talen verka sterkt, men det som kom etter verka endå sterkare, for det var så uvant. Franson bad alle som var «Guds born», reisa seg. Fleirtalet reiste seg. Så bad han alle som ville bli Guds born, reisa seg. Mange gjorde det. Etterpå fall Franson og samlinga på kne i salen. Nå tok «ettermøtet» til. Som ein kastevind for den vesle mannen med eldaugo frå den eine til den andre og mana dei til å venda om. Dei som let seg overtale, tok han med opp til talarstolen, las bibelord for dei og bad med dei der, til dei sa seg vera frelste. 20 menneske kom til fred med Gud denne første kvelden.---» (63)

Vi tar også med noen få data om Fredrik Franson: «--- Fredrik Franson var født i Pershyttan i Nora i Västmanland i Sverige den 17. juni 1852. Han var nummer 8 av 11 barn. Hans foreldre var bønder. De var ivrige «lesere». Fransons far døde allerede i 1857.---»

« --- I 1868 dro familien til Amerika og bosatte seg i Saunders County i Nebraska. Det var et barskt klima. Fredrik Franson kom etter i 1869. Han var i grunnen svak og ble mye syk. En gang var han sengeliggende praktisk talt et helt år, fra 1871 til 1872. Da ble han sterkt kalt av Gud og kom inn i en stor troskamp.----»

« ---- De første tre årene var han i stadig bibelstudium under brennende bønn. Han begynte å delta på småmøter i Nebraska. Så fikk han høre om Moodys vekkelse i Chicago. Han reiste dit og var vitne til ettermøter og massebevegelse. Disse ettermøtene og massebevegelsene ble og sterkt kritisert fra mange hold.----»

« ---- Franson gikk inn i Moodys menighet i Chicago i 1879. Før hadde han vært tilsluttet baptistmenigheten i Einsteng i Nebraska. I Moodys menighet sto Franson resten av livet.---» (63B)

Mye tyder på at Erik Andersen var med helt fra første stund i Kristiania. (64) Ved siden av møtene hadde Franson også et kurs for evangelister. Straks etter at Franson hadde forlatt Kristiania, reiste Erik Andersen tilbake til Larvik og begynte å praktisere Fransons metode på møtene der. (65) Dette førte til at mange mennesker ble omvent til Gud. (66)

Erik Andersen var i denne tiden så frimodig og pågående i sin iver etter å vinne mennesker for Gud, at mange var redd for å møte ham i byen. De gikk gjerne omveier når de så ham komme. (67)

Et konkret resultat av møtet med Franson var at Erik Andersen var med da «Larvik frie missionsforening» ble stiftet samme år. (68) Møtet med Franson førte også til at Erik Andersen fikk et større virkefelt som predikant i distriktet. Det er muligens fra denne tiden han pådro seg klengenavnet «Erik Pågåer» fordi han var så iherdig overfor de han talte med om frelsen. (69) I et tilfelle var han så ivrig etter å få en person på kne at hans søster mente at det ikke hadde noen hensikt å gå så sterkt på folk. Til det svarte Erik Andersen at det ikke hadde noen hensikt å la være. (70) I tiden fram til 1888 hadde han fast arbeid ved siden av sin forkynnergjerning. (71) Det er ikke brakt på det rene hva slags arbeid han hadde.

b) Yrkespredikant i Larvik frie misjonsforening (fra 1888)

Det er ikke helt klart hva som var den egentlige grunn til at Erik Andersen i 1888 begynte som fast predikant i Larvik frie misjonsforening. Men det er grunn til å tro at hans mors død dette år var en

utløsende faktor. En senere uttalelse om hendelsen viser at han var sterkt knyttet til sin mor:

« ---- Glem ikke hvordan hun har lidt og stridt for dig nat og dag da du var liten og hjælpeløs. Hun er din bedste jordiske ven som du kan betro dig til i alle livets prøvelser. Hun vil aldrig forraade dig eller foragte dig hvor dypt du end synker ned. Skam dig derfor ikke hvor stor du er blet, at gi hende en kjærlighets kys og si hende at du elsker hende av hele dit hjerte.----» « ---- Det hører til mit livs lyseste minder, at jeg som voksen mand, ja predikant, kysset min gamle, fattige mor, mange gange om dagen ----- » « ---- Den plet under den lille tue paa kirkegaarden hvor min gamle elskede mor hviler, er en hellig plass for mig og skjønt jeg ikke valfarter dit bærer jeg mindet under mit hjerte av det bedste paa jord. Da jeg paa mine knæ for 26 aar siden en søndag efterm. saa de vakre øine briste i døden føler jeg at kun et eneste tap kunde være større, tapet av min sjæl.--» (72)

Morens død kan ha løst ham fra eventuelle forpliktelser slik at han nå kunne gi seg predikantgjerningen i vold. I løpet av 1888 utvidet Erik Andersen virksomheten også til Porsgrunn og Skien. (73) Utpå vinteren 1888 var han med da tidsskriftet «Missionæren» ble startet. (74) Erik Andersen skrev senere at han straks begynte å skrive i «Missionæren», og i de første nr. av bladet er det funnet 2 artikler som er undertegnet E. A.--n. Det er umulig å fastslå om disse er skrevet av ham, (75) selv om innholdet tyder på det. Artiklene forteller nemlig mye om menighetsarbeidet i Larvik, hvor Erik Andersen da var predikant (76) Et av stykkene bekrefter at Larvik frie misjonsforening ble stiftet i 1883 med 19 medlemmer, og at forsamlingen i 1888/89 hadde 150 medlemmer, (77) ledet av tre eldstebrødre og syv diakoner. (78) Forsamlingslokalet, som var blitt ferdig 16. september 1888, rommet ca. 1000 mennesker. (79) Den første artikkel undertegnet med fullt navn er skrevet i mai 1889 (80), og her forteller Erik Andersen at lokalet stadig var fullsatt, og at mange var blitt omvendt til Gud den siste tiden. Ellers foregikk møtene stort sett i former som var vanlige for vekkelses-miljøene. De hadde sang og musikk, vitnesbyrd og tale. Det var først og fremst de sterke ettermøtene som var noe nytt og vakte en del forargelse. (81)

Dessverre er «Missionæren» ikke komplett for årgangen 1890. Derfor har det ikke vært mulig å finne ut om Erik Andersen i tiden fram til høsten 1891 skilte seg fra lærenormer og forkynnelsesformer som var akseptert innen de frie misjonsforeninger.

Det er heller ikke funnet noe som tyder på at han reflekterte særlig over lærespørsmål i denne tiden, men ettertiden viser at noe var feil hos ham. Han synes å være mest opptatt av å nå utenforstående med evangeliet. Sosialt var han engasjert i alkoholproblematikken og skrev ofte mot alkoholbruk i alle sammenhenger. (82) Det kan synes som om Erik Andersen utviklet seg til å bli en populær taler innen «Misjonsforbundet». Han skrev ofte i deres blad. Så det var neppe en tilfeldighet at han ble bedt om å tale på «Misjonsforbundets» kvartalsmøte i Bergen høsten 1891. (83) I september gikk han ombord i båten «Lindholm» som skulle føre ham til Bergen, til kvartalsmøte den 20. september. (84)

3. Åndsopplevelsen i Bergen den 2/11-1891.

a) Bakgrunn: - Erik Andersens egen situasjon

Det er tidligere antydnet at tapet av moren i 1888 virket sterkt på Erik Andersen. Det er trolig at den hendelsen førte ham inn i en noe deprimert tilstand, men uten noe symptom på at denne tilstand var sykkelig. Det er også tenkelig at hendelsen førte ham inn i en enda større iver for Guds sak, nå da han ikke lenger hadde moren å ta seg av. I tillegg til dette kom en annen ting som antagelig kom inn i bildet på denne tid. Erik Andersen var døv så langt tilbake som man kan finne utsagn om dette. I et intervju med sønnen hans, Arthur, som er født i 1895, kom det fram at Erik Andersen var i 20-30 års alderen da han fikk rede på at han ville bli helt døv. Denne opplysning skal ha gått hardt inn på ham. Et intervju med en nær venn av Erik Andersen i Drammen, brakte for dagen at da han i sine unge år merket ørelidelsen, reiste han til Kristiania til et sykehus der for en undersøkelse. Der ble det konstatert at han ville bli helt døv. På hjemreisen som foregikk med tog, skal han ha ønsket at toget skulle gå av skinnene slik at han kunne få dø. (85) Døvheden må ha kommet forholdsvis fort, for alle nålevende som har kjent Erik Andersen husker ham bare som helt døv. Sønnen Arthur er her det

viktigste vitnet. De som kjente Erik Andersen husker også at stemmen bar preg av at han var døv. (86)

I brevet til professor O. Kolsrud i 1924 skrev Erik Andersen at allerede i 1888 og utover hadde han en dyp lengsel etter en dypere Gudsopplevelse:

« --- Nu hadde jeg i aarevis gaat med en inderlig trang efter et dypere liv, ja, hele nætter sammen med brødre været i bøn efter noget mere tilfredsstillende, ti jeg maatte bekjende, at trods min iherdige virksomhet for andres frelse, at jeg selv var langt fra, at være tilfredsstillet i mit hjerte. Jeg husker, særlig mens jeg var prædikant i Larvik, jeg var blit enig med kjøbmand Dehly og et par andre brødre i forsamlingen, at vi skulle bestorme GUD en hel nat, at HAN igjen maatte fylde os med HELLIG AAND, og vi var sikker paa at saa skulde ske. Vi gik derfor inn i et rum en aften og begyndte av al makt at rope til GUD saa jeg syntes taket kunde løftes! Vi var vist ikke oppe 10 minutter fra knæfaldet den hele nat, men vedblev at rope av vore lungers fulde kraft. Om morgenen var jeg forførdelig utaset og spurte Dehly hvordan han følte det? Det er akkurat som det ingen GUD er til svarte han og jeg følte det paa samme maate.----» (87)

Det er rimelig å anta at utbroderingen av denne hendelsen var et ledd i en polemikk mot det Erik Andersen mente var en usunn søken etter en åndsåp med tunger som tegn, slik som pinsebevegelsen tildels praktiserte det på den tiden artikkelen ble skrevet.

Erik Andersen ble godt mottatt i Bergen og ble straks bedt om å bli deres faste predikant, og det tilsvarte nesten en forstandergjerning. (88) Han skrev senere at han likevel ikke følte seg tilfreds med tilstanden i Bergen, og at han lengtet tilbake til Larvik. (89) Det er ikke kjent om han reiste rundt i Bergensdistriktet de første årene, men det er mulig. Utflukter med hele forsamlingen var nemlig nokså vanlig på den tid. (90) Likevel er det ikke trolig at han reiste svært langt avsted i tiden før sin åndsopplevelse i november 1891.

I juni 1891 hadde «Missionæren» en notis om Erik Andersen som viser at man var begynt å legge merke til hva han sa:

« ---- E r i k A n d e r s e n fra Laurvik oplæste et Guds ord (udt af 2Kor.4de Kap.) og knyttede hertil et frimodigt Vidnesbyrd afpasset efter Forholdene, han sagde blandt andet, at Noas Tømmermænd havde muligens bedre Rede på Arkens Sammenføjning, Opbygning o.l. end Noa selv. Men Hovedsagen var ikke at have saa meget Rede derpaa, men at komme ind i Arken og forblive der ---- » (91)

Det var på et stevne på Helgeraaen i mai 1891 (92) at Erik Andersen kom med dette «frimodige vidnesbyrd». Hans innlegg viser at allerede i 1891 var Erik Andersens holdning til en «teologisk riktig tale» svært negativ.

Av andre ting som kan ha virket inn i Erik Andersens liv i tiden før åndsopplevelsen, var den økende strøm av engelsk og amerikansk litteratur både fra vekkelsesbevegelser og hellighetsbevegelser.

b) Per Otto Holger Witt

Den person som ble den direkte foranledning til Erik Andersens åndsopplevelse høsten 1891, var Otto Witt. Han ble født i Sverige i 1848, og ble senere prest i den svenske kirke. På et kirkemøte i Sverige i 1873 ble det bestemt at den svenske kirke skulle begynne en hedningemisjon. (93) Otto Witt var den første som ble sendt ut som misjonær til Syd-Afrika. (94)

I 1885 i juni gjennomgikk han en religiøs krise som etter hans eget utsagn førte ham til personlig tro på Gud. Opplevelsen radikalisererte også hans virke i Syd-Afrika, og han var årsak til endel uro innen misjonen der ute. (95) Komplikasjonene førte til sist til at han reiste hjem til Sverige i 1891, og samme år kom han også til Norge. Allerede den 20. februar 1890 meldte han seg ut av den svenske

kirke, (96) og den 1. april fratrådte han sin stilling i den svenske kirkes misjon i Zululand.(97) Det var muligens like før hjemreisen eller rett etter hjemkomsten at han også ble døpt som voksen. (98) Et senere vitne vil ha det til at han ble døpt av en sjømann mens han var ikledd sin prestedrakt. (99) Den svenske kirkes ledere hadde ventet at Otto Witts brudd skulle skape store vansker, men han søkte straks til vekkelsesmiljøet både i Norge og Sverige, og dermed ble det ingen splittelse. (100)

I et svensk-amerikansk tidsskrift som utkom i Chicago fra 1890 til 1892, er det en omtale av Otto Witt og hans måte å forkynne på. Artikkelen er helt ukritisk, men den gir likevel nyttige opplysninger om Otto Witts måte å forkynne på og om hans teologi, som noen mente var kommet inn i et farlig spor. Otto Witt ble betegnet som en begavet person og som en ivrig bibelforsker. Han nøyde seg ikke med å komme med andres meninger, men gjorde seg også opp sine egne meninger om de forskjellige ting. Det var særlig Jesu gjenkomst og helliggjørelsen han sterkt fremhevet. Vedrørende førstnevnte tema kom han ikke med noe særlig nytt. Men i helliggjørelseslæren hadde han tildels nye synspunkter. Særlig var det uttrykket «Kristus i eder, herlighetens håp» som han forklarte på en ny måte.

« --- Han betonar på ett kraftigt, mångsidigt och för många ovanligt sætt det apostoliske uttrycket.---»
 « --- I sammanhang härmed är det som br. Witt framställer herren Kristus i sitt lif på jorden så skön, så ärlig, därför att han får vare så menskelig som han verkligen var, - en oppfatning af hans heliga person, som vi haft under flera år och alltibland framhållit i føredrag, hvarför några tanklösa samfundsmenniskor svängt sitt gissel öfver oss och burit det falska vitnesbordet mot oss, såsom nu sker och så mot br. Witt, att vi förneka Kristi guddom.----» « ---- Bed icke Gud om tålmod, utan då du har Kristus uti dig, så har du hans tålmod, - men nog må man bedja Gud att han genom sin Ande hjälper fram Kristi tålmod uti vår öfning, ty tålmod är en af Andens frukter, och han är till uti oss för att hjälpa vår skröplighet (Rom 8,26, Gal 5,22, Joh 16,14-15). ---- » « ---- Enkelt, lungt, redigt, flärdfritt, flytande och fullt af bibelcitater.----» (101)

Da Otto Witt kom tilbake fra misjonsmarken i 1891, var han en mann som var på gli i sitt religiøse liv. Det hadde vært mange problemer i Syd-Afrika, og da han etter hvert fikk et annet syn i dåpsspørsmålet, kom han i kontakt med flere forskjellige retninger innen kristenheten. Noe av det første som brakte ham i miskreditt blant «de frie misjonsvennene», var at han kritiserte de norske sangbøkene. Dette førte til at han ikke fikk noen god inngang innen disse venneflokkene. (102) Ganske tidlig kom han i kontakt med S.V. Ulness i Sogn, og skrev mye i det blad som Ulness utga, «Ild-Tungen». (103) En forstander i «Betania» Arendal skrev i «Det gode Budskab» i 1928 om tiden da Otto Witt kom til Norge. Otto Witt er ikke nevnt ved navn, men det er temmelig sikkert at det er han det siktes til:

« --- Den frie virksomhet gikk sin jevne gang inntil et fremmed lærdomsveir kom, med en svensk misjonær fra Afrika, som lærte, at man ikke behøvde aa be, bare takke og lovprise, samt andre fremmede lærdomme. En broder, som vistnok hadde erfart en større fylde av Guds aand, stod frem og sa blandt annet, at nu var han saa lykkelig, at hans bønn var ni og nitti procent takk og en procent bønn. Han var da ikke lengre ædru og vaagen, hvilket senere viste sig: venneflokken blev delt i to, hvorav vi sluttet oss til baptistene,----» (104)

At Otto Witt var på gli i denne tiden, konstaterte han selv i en artikkel i «Det gode Budskab» i 1905 hvor nettopp tiden fra 1891 og utover beskrives. Artikkelen het «Tilbake til Gud», og der forteller han, at han kom inn i Guds rike for ca. 20 år siden, men at for 12 år siden ble døren plutselig stengt. Dette må ha vært omkring år 1893. Videre skrev Otto Witt at han ble ved med å preke i flere år med tildels store vekkelse som resultat. (105)

Det er konstatert at Otto Witt fortsatte sin forkynnergjerning i Norge helt til 1898. Virksomheten hans skapte store bølger i de mindre samfunn han kom i berøring med. Selv om Otto Witt var en ustabil person i tiden rundt 1892/93, brakte hans forkynnelse en utløsning i Erik Andersens religiøse tilstand. Vi vet ikke hva han sa som hjalp Erik Andersen, men et stykke han skrev i mai/juni 1892 kan gi en pekepinn om innholdet av hans forkynnelse:

«Kristus i eder.» Kol.1:27.

Kristi personliga inneboende i sitt folk ær en hemlighet, som få personer fatta. Apostln sæger att den varit «fordold från tidsåldrarnas och slægternas begynnelse, men nu blifvit uppenbarad før Guds heliga.» *Æro alla Guds barn heliga? Ingenlunda, ty de flesta æro «køttsliga» och inrætta sitt lif «efter denne verdens skick» (Rom. 12:2). De hafva måhända ett utvæertes helgadt væsende, tålmod, ødmjukhet o.s.v., men allt sådant kan vara endast en förbætring af det egna jaget. Det egna jaget skall icke förbætrras, det skall bortkastas, och Gud sjelf (Kristus) træda i dess ställe. Helighet ær icke en egenskap, helighet ær en person - Gud sjelf. «K r i s t u s har blifvit oss till helgelse från Gud » (1 Kor. 1:30). Det som fylles av Gud ær heligt. «Varen heliga, ty jag (som bor i eder) ær helig» (1Pet.1:15). Ur tømrusken ropade Gud til Moses: «Drag dina skor af dina føtter, ty rummet, der du står, ær en helig mark» (2Mos.3:5). Helig var marken, emedan Gud stod på den. Då templet i Jerusalem skulle invigas, fylles det af Herrens hærlighet, så att presterne icke kunde stå och göra sin tjenst (2 Krøn.5:14). Templet var då heligt. Hvarför? Ty Gud var derinne. Den som vill blifva helig måste icke søka efter egenskaper att pryda sitt væsende med, han måste søka efter «Guds hemlighet, Kristus» (Kol. 2:2). Blifva vi fyllda med Kristus sjelf och vårt eget lif undantrængdt, kommer hans guddomliga lif att uppenbaras genom hela vår umgængelse, och verlden kommer att se och kænna att det ær h a n s lif. Det verkliga troslovet i fullhet och kraft ær intet mindre æn Jesu oppståndelse, ty tron tager sin utgångspunkt i Guds skaparkraft, och oppståndelse ær «en ny skapelse» (2Kor. 5:17). Abraham «trodde på den som gør de døda lefvande och kallar det som icke ær såsom om det vore, derfor vardt han stark i tron, emedan han gaf Gud æran» (Rom.4:17,20). «Genom tron förstår vi att verlden ær fullbordad genom Guds ord, så att det man ser icke har tillkommit af det som synes» (Ebr. 11:3). Tron har sin utgångspunkt i skapelsen. Derfor blef Jesus «hvetekornet», som lades i jorden og dog, men just derfor bær hvetekornet mycken frukt (Joh. 12:24), och hans frukt æro vi. Hans lif måste visa sig genom oss. Och något annat sætt har han icke nu att visa sitt lifs frukt, æn den ostrafflighet, i hvilken han bær sitt folk, ty trædets frukt sitter icke på stammen, utan på grenarne, och han ær trædet, vi æro hans grenar (Joh. 15: 5). Det nya lif, som Gud væckt uti Jesus, då han reste honom upp från de døda, uppenbarar sig uti hans lemmar, och «vi æro Kristi kropp og lemmar» (1.Kor. 12:27). Derfor blir icke helgelseslovet ett fullare mottagande af hans person med alla de guddomliga egenskaper, utan det ær ett fullare tillegnande af hans person med alla de guddomliga egenskaper, som utmärka den personen. Han ær tålig och saktmodig och vill vara så uti oss, han ær «mild och ødmjuk i hjertat» (Matt. 11:29) och skall visa det genom vår umgængelse. På det sætt, att han gifver sin person åt oss istället før att blott gifva sina egenskaper, drager han genom oss andras blickar til sig sjelf, men om mig gåfves egenskapen att vara ødmjuk etc., så blefvo verdens blickar riktade på mig, och æran blefve icke hans. Apostln varnar oss før sådan ødmjukhet (Kol. 2:18). Endast e n man ær fullkomlig, och han ær oss gifven af Gud såsom vår personliga egendom, Gud outsægliga gåfva till oss, Kristus. Genom vårt personliga mottagande af honom i våra lif blifva våra lif helt omgesteltade, ty «jag lefver icke længre jag, utan Kristus lefver i mig» (Gal. 2:20), jag har icke en förbætrad menskelig natur (2. Pet. 1: 4), och de lagar, som tillhøra den guddomliga naturen, æro följkjaktligen de som regera i mitt lif. *Æro vare hans namn! Krypa måste k å l m a s k e n i stoftet, men Gud gifver honom en ny natur och nya lagar, och frigjord flyger han omkring som f j æ r i l i luften. Gud gifver sin lag i våra hjertan och skrifer sina stadger i våra sinnen. Men Kristus ær lagens fullbordan, ty han ær den personifierade lagen, den personliga kærleken, och derfor må vi arbeta med fruktan och bæfvan (så att icke vi gripa in i h a n s gerning), ty det ær Gud, som verkar i oss (Fil. 2,12,13). «Kristus i eder, hærlighetens hopp».**

(106)
Witt

Otto

Det er ikke så vanskelig å påvise hva det var ved Otto Witt som grep Erik Andersen så sterkt da de møttes høsten 1891 i Bergen. Som for Otto Witt, ble forkynnelsen av «Kristus i oss» og «det rene hjertet» også hovedtemaene for Erik Andersen. Otto Witt var utsatt for kritikk fra luthersk hold, og en senere kritiker skrev:

« ---- Han synte seg å være ein mann som helst vilde gå sine egne vegar, skilde seg frå misjonen og kom heim til Norig der han ei tid drog rundt og forkynte sine ser-meiningar: ingen teologi, ingen

organisasjon av det kristne arbeid, vaksendåp og eit reint hjarta. «Hjarta mitt er so reint at eg kunde gjerne hengja det utanpå bringa», hermer dei etter han, --- » (107)

Bakgrunnen for denne kritikken var at en prestefrue i Kvinesdal ble vunnet for Otto Witts lære, og hun ble deretter døpt. Dette vakte uro innen de kirkelige kretser, og kritikken ble forsterket ved at hun etter en tid kom inn i en sterk depresjon. (108) Det synes å ha vært en utvikling hos Otto Witt mot noe som hans uvenner oppfattet som en syndefrihetslære (109) Hans lære skulle etter manges mening ha ført til tildels svermeriske tilstander. I 1904 ble det skrevet om ham i et blad som het «Zions Glædesbud»:

« ---- Ang. første punkt, da er br. J.M. ikke uvidende om den sværmeriske aandretning, som opstod i Skien for snart 50 aar siden. Det mærkelige dengang var, at også de var forhen frigjorte evangeliske sjæle, ikke lovtrælle. En anden mærkelighed var det ogsaa, at det netop var k v i n d e r, som gik i spidsen og var anførere: men mændene lod sig forføre. De aad ogsaa og blev kvinderne lig. De paastode at de havde opnaaet den første opstandelse, var helt lig Kristus og kunde derfor ikke dø. Søgte man at anføre skriftsteder for dem, fik man til svar: «Stakkels dig, du holder dig til bogstaven, ved du ikke at bogstaven ihjelslaar», «Vi have faat aanden, vi, saa vi er over bogstaven, vi kan bedømme alle ting». De havde samme forklaring over samme skriftsteder, som nu føres. De fik en hel del tilhængere baade i Larvik, Drammen og Kra. Præsis samme karakter havde aandretningen hos dem, som kalder sig b r u d e n efter engelskmannen Printse. Det samme var tilfælde med den svenske p a s t o r W i t t (bare lidt forskellig i form). Men ingen af os kjæmpede kraftigere mod hans lære, end J.M., E.A. og jeg var forhen intime venner, men da han antog p.W.s. vidnesbyrd om et høyere aandsliv, saa skildtes vi af den grund. Frugten af p.W.s. syndefrihed kjender vi. Han erklærede, at han var saa hellig til sjæl og krop lige ind til fingerspidserne, saa han ikke anderledes kunde bli. Jeg kan ikke anse J. M. og T. S. som noget for sig selv, men som tilhørende samme aandretning, ----» (11.0)

(Kra=Kristiania, J.M.=Johannes Mathisen, E.A.= Erik Andersen, p.W.=Pastor Witt, T.S.=T. Simonsen)

c) Selve åndsopplevelsen 2/11-1891 i Bergen

Den lengsel som Erik Andersen tidligere prøvde å stille ved å «bestorme» Gud, gikk høsten 1891 over i en sterk religiøs krise. Han synes å være helt oppgitt i den tid Otto Witt kom til Bergen og talte i «Betel», den frie misjonsforening der. Jo mer Erik Andersen hørte på ham, ble han klar over at det som Witt forkynte nettopp var løsningen på hans problemer. I et stykke han skrev i «Missionæren» i 1893 går det fram at han hadde kjempet lenge med spørsmålet om et rikere Gudsliv:

« --- I flere Aar havde jeg gaaet med en uudsigelig dyb Længsel i min sjæl efter noget dybere, rigere og fuldere, jeg vidste ikke selv hvad, men jeg følte, der var et stort Svelg mellom mit Hjertes Tilstand og Guds aabenbarede Ord. Det var ofte som jeg syntes, jeg gjerne skulle ville rive mit Hjerte istykker, saa bittert følte jeg det. O! hvor jeg var hjertelig enig med Apostelen Pauli's Klage: «Jeg elendige Menneske, hvo, skal fri mig fra dette dødens Legeme». Rom.7,24. Jeg arbeidede og græd og stred for andres Frelse, og kjæmpede i Bøn for mig selv og andre trods det, havde jeg med Glæde givet mit Liv for fuldkommen Renhed i mit Indre, for Befrielsen fra Dødens Legeme. Men det syntes rent umuligt for mig at naa dette forlovede Land som min Sjæl tørstede saa saart efter. En Dag var det mere end almindelig bittert for mig, hele min Sjæl koncentrerede sig om dette ene: at jeg maatte blive befriet og mit Hjerte komme i fuld Harmoni med Herrens hellige Sandhed. Flere Gange om Dagen faldt der hede Strømme af Taarer nedover mine Kinder. Om Aftenen stormede det forfærdeligt i mit Indre, medens jeg bad sammen med et par Brødre, løste Herren min Sjæl, Hallelujal ---- » (111)

Det er sannsynlig at han ved denne opplevelsen fikk full «utløsning». Det var, i den krise Erik Andersen da befant seg, nødvendig med en radikal erkjennelse av at han totalt var mislykket, som kristen, og som forkynner. Dette fremgår av det han skrev i «Missionæren» i desember 1891:

« ---- Netop det samme som «Kong Haakon» skulle gjort stanset Maskinen indtil Taagen var

adspreedt. Gjør du det! S t a n d s M a s k i n e n - læg dig stille og bed Gud sprede Taagen for dig, saa du kan se hvor du er. Dette er den eneste mulige Redning for dig. Hold op med at sige du er salig og glad, om du ikke er det. Pris ikke Gud for er (=et -112) rent Hjerte, dersom du kjender alleslags Vederstyggeligheder derinde i dit Hjerte. Syng ikke at du har Seier, dersom du ved at du lider det ene Nederlag efter det andet S t a n d s M a s k i n e n !! --- » « ---- Det turde have været noget som hvisked «dette er risikabelt i denne Taage, men - - hvad vil Folk sige! » O hvilken skrækkelig Magt dette har over mange Guds Barn! «Hvad vil Folk sige» om du som er et ældre Guds Barn, du som har veiledet Andre, du som Alle har troet saa godt om, du stanse Maskinen for du er kommen i Taage. O, hvilken Skam! Og frykten for hvad Folk vil sige gjør, at Mange heller lader det gaa afsted, indtil de knuses mot en eller anden ukjendt Klippe og synker i Dybet for alle Menneskers Øine. H v e m s k u l l e t r o e t d e t !!! ---- » (113)

Det han her skriver viser hvor vanskelig det var for ham å måtte bekjenne at han hadde mislykkes så totalt. Dette til tross for at han i flere år hadde arbeidet slik at mange ved ham var kommet til tro på Jesus Kristus. I hele denne aktive tiden lå denne utilfredse uro under. Etter møtet på «Betel» 2/11-1891 følte Erik Andersen seg helt utbrent. Det hadde kommet en kvinne fram til forbønn på møtet, og Erik Andersen hadde bedt for henne. Det han manglet i åndskraft, tok han igjen i fysisk kraft. Kvinnen som var syk og hadde ønsket forbønn for sykdommen, syntes bare å bli verre av den behandling han ga henne. (114) Erik Andersen ble rent fortvilet og spurte om han kunne få betro seg til Otto Witt. Han ble da med denne hjem til den hybelen som Otto Witt disponerte, og der la Erik Andersen fram hele sitt problem. I skrivelsen til O. Kolsrud er denne del av hendelsen sløffet, men det som videre hendte er beskrevet:

« ---- Naar Witt prædiket, forstod jeg straks, at han hadde det jeg søkte. Jeg la derfor min stilling aapen for br. Witt og bad ham bede for mig, han bad mig følge hjem i logiet og her la jeg hele mit hjerte aapent for ham, fortalte ham om mit vældige arbeidet for GUD og min kamp for sjæles frelse, jeg lever ikke i synd om jeg enn ikke har fuld seier i mit hjerte, men GUD vet at mit høiste ønske er at leve for HAM. Vi sat ovenpaa i hans lille værelse og nedenunder var der samlet endel venner og pludselig spurte Witt, (115) om vi skulde gaa ned og be for mig? Jeg blev forfærdelig skamfuld og begynte at storgraade, men fik naade nok til at si: Ja, la os gaa ned saa de kan faa se hvad slaks predikant de har! Vi gik ned og la os paa knæ og jeg kjæmpet for at faa frem en bøn, men alt blev likesom borte for mig og jeg led forfærdelig, i min nød fik jeg sakt: Nu kan jeg ikke bede heller, men om Du vil ta mig skal DU faa eie mig for hele livet. Og pludselig som et lyn fyldtes mit hele inderste væsen med en ubeskrivelig herlighed. Det var mig umulig at bli liggende paa knæ, men sprang op paa stole og borde, ja jeg tør trykt si jeg ble fyldt med HELLIG AAND, den stund, jeg synes jeg kunde dø av bare glede.-» (116)

Det Erik Andersen her har fortalt bekreftes ved det han skrev i «Missionæren» i 1893, kort tid etter selve opplevelsedsdagen og er derfor særlig interessant. Her følger et utdrag:

« ---- Medens jeg laa på Knæ, udkjempedes en vældig Kamp i min Sjæl, det var, som tvende Magter stred om, hvem der skulle have Herredømmet. Det gik altsammen rundt for mig, i min store Nød sagde jeg til H e r r e n: du ser, at alt gaar rundt for mig, men vil du have mig, saa faar du tage mig, som jeg er. Knappt var disse Ord udtalte, før jeg kjendte det var, som nogen greb fat i mig, og jeg var fri. Halleluja! Min Sjæl blev øieblikkelig fyldt med en uudsigelig Fryd, jeg kunde ikke ligge længre nede paa Knærne, men som det staar om den halte Mand ved Tempeldøren, at han sprang og lovede Gud, saaledes var det bogstaveligt med mig, jeg sprang Gulvet rundt mange Gange og klappede i Hænderne og prisede Herren af et taknemligt overflødende Hjerte. Jeg kjente jeg var i Besiddelse af en ny E r f a r i n g, jeg var befriet fra Dødens Legeme, mine Tanker og Følelser var rene og herlige, jeg var en h e l l i g Mand.----» (117)

Denne opplevelse den 2. november kl. 18.00 i Bergen var så sterk at i nesten alle årganger av « Det gode Budskab» ble det i løpet av året minnet om denne hendelsen, særlig på samme dato.

4. Radikalisering, motstand og brudd med «Misjonsforbundet» (1891-1893).

Allerede i desember 1891 skrev Erik Andersen et stykke i «Missionæren» som omtaler den nye opplevelsen. Stykket er skrevet som et brev til en venn av Erik Andersen ved navn «Jakob». Personen var fingert, og skulle bare tjene til å gi Erik Andersen en prototype på en kristendomsform som han ønsket å tilføre noe nytt og viktig. Det var i dialogs form mellom «Jakob» og Erik Andersen selv at han tilkjennega den stilling han selv hadde, og den som var utbredt innen frimisjonen. Det er utvilsomt her man finner nøkkelen til forståelse av Erik Andersen og hans samtid. Det var da også i et brev til «Jakob» at han forteller om sitt nye syn. Det er så vidt vi har kunnet konstatere, det første brev til «Jacob»:

« ---- Du siger, at du er meget lykkelig ved at v i d e , at du er B a r n til den store G u d , og at han ofte er dig nær og gleder din Sjæl, men at det er en Sag, som smerter dig meget, og det er, at du ikke har en stadig Seier, men faar til din dybe Sorg gjøre den bedrøvelig Erfaring, at Fristelsen ofte er dig for mægtig, skjönt du raaber til Gud om Hjelp, kjæmper mod og intet heller vilde i Verden end at vinde Seier, saa lider du som sagt Gang paa Gang Nederlag. Du har talt med flere Guds Børn om dette, siger du, men de svarer, at saaledes m a a det gaa med d i g for at du skal blive bevaret i Ydmykhed. ---Broder Jakob! du har udtalt Tusinders Erfaringer i disse Ord. Men bliv ikke vred paa mig, naar jeg siger dig, at jeg vilde le, da jeg læste, at du havde faaet den «Trøsten» at du skulde blive bevaret i Ydmyghet paa d e n n e Maade! --- » «---- Du sagde i Brevet, at du kjæmper imod Fristelsen, det er F e i l Broder, derfor lider du N e d e r l a g.--» « ---- Du indser nok kjære Broder, at det er en stor Forskjel mellem at vandre vort høie Kald v e r d i g med al Ydmyghed og gjøre N e d e r l a g i vort høie Kald for at blive ydmyge.---» « ---- Om du barnligt og tillidsfuldt lægger Sagen i hans Hænder, saa p a a t a g e r h a n s i g m e d g l æ d e at udføre alt som du har mislykkes i Broder! Ak, hvor sent lærer vi ikke dette, hvor mange F a l d , der skal til, hvor mange bitre Stunde og hvor mange f l y v e n d e Planer og s t o r s l a g n e Forhaabninger, der maa synke i G r u s e t , før vi forstaaer, at v o r e g e n M a g t e r i n t e t v æ r d ! Men O, hvor u s i g e l i g t H e r l i g t , naar vort eget kjære «Jeg» tilslut faar D ø d s t ø t t e ! ---- » (118)

Her synes det klart at den tilstand som også Erik Andersen hadde vært i før åndsopplevelsen i 1891, svært ofte ble forklart med at slik skulle man ha det for å bli bevart ydmyk i sin kristentro. Men for Erik Andersen ble opplevelsen 2/11-1891 et helt brudd med en slik løsning. Sitatene indikerer at Erik Andersen etter sin opplevelse førte inn noe nytt i norsk vekkelseskristendom. Men det var en teologi som i store trekk fulgte de angloamerikanske linjer, og da særlig den som ble representert av "The Holiness Movement" (119). Dette første brev til "Jakob" viser ikke tegn til at Erik Andersen hadde problemer med sin nye lære. Men dette kom ikke til å vare lenge. Likevel er det i denne tid at de fleste stykker av Erik Andersen er å finne i "Missionæren". Etter opplevelsen var stykker av og om ham meget vanlige. Fra denne tid finner vi også de få talene vi har etter ham. Erik Andersen foretok også endel reiser i tiden etter opplevelsen. Han hadde blant annet noen møter i Larvik, og det er fra disse møter de fleste av talene hans er referert. Han var også i Kristiania på et møte i Calmeiergaten misjonshus. Dette lokalet skulle romme 4-5000 mennesker. Erik Andersen holdt en tale der som ble gjengitt i «Missionæren» i 1892. (120) Den 12/5 1892 var det igjen et stykke av Erik Andersen i «Missionæren». Også denne gang var det formet som et brev til «Jakob», og brevet indikerer at det nye i hans lære virket attraktivt på mange:

« ---- Du siger, at du fremdeles er den samme svage og skrøpelige som ikke er istand til at seire, skjönt du under Taarer har bedet om Kraft, saa synes alt haabløst, og at du nu, for at sige Sandheden, lige ud er bleven en Tviler. Kjære Broder du misforstaaer Sagen, det er ikke formedelst din Svaghed, at du ligger under for Fristelsen, som du tror, men det er formedelst din Styrke.----» (121)

Men det samme stykket viser også at det ikke var lett å kjempe mot de gamle lærdommer:

« ---- Jeg faar ogsaa nævne, at en Del av Jakobs Hus, som er haarde af Ansigt og stive af Hjerte Ezech. 2 har faaet Øinene opladt for, at dette ingenlunde er hverken en lykkelig eller ret Stilling for et

Folk, hvis Gud Herren er.---» (122)

Selv om Erik Andersen kom med en helt ny forkynnelse innen vekkelseskristendommen i Norge, så økte hans popularitet den første tiden etter opplevelsen. Helt fram til høsten 1893 virket det som om han ble mer og mer populær. Men i et brev til «Jakob» 2/3-1893 ser vi klart at det har blitt en økende motstand mot ham. Han trekker nå inn populære bøker for å underbygge sin opplevelse. Det var særlig boken: «Glæden i Jesus» av W.C. Baardman han brukte i sin argumentasjon. Denne bok var anerkjent av, og også anbefalt innen «de frie misjonsforeninger», og av redaktøren av «Missionæren», M. Andersen. (123) Erik Andersen ga i stykket en kort beskrivelse av boken og dens hovedinnhold. Det var nettopp den følelsesladede personlige opplevelse av kristendom, en opplevelse som endret et menneskes tanke og handling, som var hovedtemaet. (124)

Det ble en stadig sterkere motstand mot Erik Andersens linje. En liten notis i «Missionæren» 15. juni 1893 viser noe av stridens kjerne:

”Til Broder Erik Andersen! Bergen. Jakob takker for Brevet. Men han ønsker svært gjerne at faa vide, hvad Broder Andersen mener med at være «befriet fra Dødens Legeme». Han kan ikke finde det i Skriften.» (125)

Det var antagelig ikke Erik Andersen selv som skrev denne notisen. Dersom det var han som skrev den, er den sikkert et bilde av den forvirring som det etter hvert ble omkring dette tema. Erik Andersen hadde selv et stykke i samme nr. av bladet, og der kommer det også fram at det begynte å tilspisse seg:

« --- de faa er delt i mange forskjellige Partier, som hver for sig ingenlunde synes godt om hverandre. Med andre Ord hver og en af Gruppen har taget Patent paa hele Sandheden, og som Følge deraf er alle de andre Grupper Vildfarende.----» (126)

Den 6. juli 1893 utvidet Erik Andersen gruppen av bøker som skulle bevitne at det han hadde opplevd var rett. Han viste til en bok av Haslam: «Fra Død til Liv», en av Henry Drumond: «Det nye Liv», en av H.P. Smith: «Hemmeligheden ved et lykkelig Liv», og igjen boken av W.C. Baardman: «Glæden i Jesus». (127) Det han skrev viser tydelig problemene:

« --- Da jeg for en Tid siden tilskrev dig og omtalte hin kostelige Erfaring, ventede jeg ingenlunde, at du skulle forstaa mig, ----- » « ---- disse Guds Mænd kjender denne ubeskrivelige lykkelige Velsignelse af Erfaring og fremholder den som usigelig dyrebar at eie.---» « ---- Om du spørger Guds Børn, hvad deres Mening er om dette Dødens Legeme, saa vil du faa ligesaa mange forskjellige Svar, som der er Kulører paa en ung Dames Sommerhat. Naturligvis har allesammen ret, og mange af dem bliver rasende, om du vover at modsige dem, da faar du tage tiltakke med at være Vildfarende, Sværmer, Fantast, ja paa Tugthuset med ham, saa greier nok en vis Mand der Situationen! ---- » (128)

I slutten av juli hadde «Missionæren» et større referat fra årsmøtet i «Kristiania Missionsforening», «Bethlehem». Her viser referatet at debatten omkring helliggjørelsen gikk høyt. En pastor Pehrson ble referert, og det er hos ham en tydelig brodd mot Erik Andersens helliggjørelseslære, og særlig i synet på begrepet «dødens legeme». Debatten viser tydelig at det som Erik Andersen talte og skrev om vakte strid:

«---Helliggjørelsen er hos os ingen fuldendt Gjerning, Nogle mener, at Guds Børns Hellighed er det samme som Syndfrihed, og denne Mening har da ogsaa ført til beklagelig Vildfarelser og til mange Ubehageligheder blandt de Troende ---- » « ---- Hvorledes skal man forklare sig en saadan Helliggjørelseslære, som den Skriften fører, dersom Kjødet enten var helligt eller dødt? Den vilde jo da ikke være andet end et uforklarlig Sammensurium og en uhørt Selvmodsigelse! --- » (129)

Det kan synes som om denne tids krise og motgang skapte hos Erik Andersen et behov for å

dokumentere sin opplevelse ut fra Bibelen. Dette kan være bakgrunnen for en senere opplevelse:

« ---- En kort tid efter, en dag jeg sat alene og læste Kollosensernes første Kap. - vi brukte dengang den gamle overs - og jeg kom til det 27. vers den hemmelighets herliges rigdom KRISTUS i eder, behaget det GUD, at aapenbare KRISTUS saa levende og tydelig i mit inderste væsen, saa jeg saa HAM likesaa klart som jeg ser mennesker utenom mig. Da var det jeg første gang gik op paa talerstolen i «Betel» i Bergen og sa rolig disse ord: «Jeg ønsker det var et glas paa mit bryst saa dere kunde se KRISTUS paa tronen i mit hjerte! Om jeg hadde kastet en dynamitbombe hadde det sikkert ikke virket mere oprør i forsamlingen, end disse ord, men det var sandt for mit eget hjerte. Fra hin velsignede stund har jeg hat en forunderlig hvile i min sjæl.--» (130)

Det er vanskelig å tidfeste denne hendelsen, men det er rimelig å anta at det var denne uttalelse som fikk begeret til å flyte over for forsamlingens eldste høsten 1893. En senere tradisjon sier at da han sa dette, kom en av eldstebrodrerne opp til talerstolen og geleidet Erik Andersen ned. (131) Det eneste vi vet sikkert fra det siste møte i «Betel», er at han talte over teksten «Fader vor», (131) og det var den 4. november 1893.

En forholdsvis sen uttalelse fra en Halvorsen, senere oberst i frelsesarmeen, sa at Erik Andersen sluttet i frimisjonen. (133) Erik Andersen selv sa at han ble utstøtt. (134)

I desember samme år, på landsstyremøte i «Misjonsforbundet», hadde «Bergen Frie Misjonsforening» sendt en beskrivelse om splittelsen som kom etter at Erik Andersen begynte med møter for seg selv, og på årskonferansen i Drammen 1894 ble Erik Andersen utelukket fra Misjonsforbundet:

«I anledning de splittelser, som tid efter anden har opstaaet i endel Foreninger grundet visse brødrers afvigelse i Lære og Liv, ble følgende resolution vedtaget: «Konferencen henstiller til Forbundets Foreninger ikke at antage saadanne personer, der Har forsyndet sig ved at splitte Kristi lemmer ved usund lære eller forargeligt liv, eller paa anden maade forgaaet sig. Særskilt maa da nevnes: Erik Andersen, Nils Foss, A. Wangberg og Sudin.» (135)

Etter dette er det bare funnet et stykke av Erik Andersen i «Missionæren», fra en tur han hadde til Sverige ca. 14/6-1894. Dette var nærmest en reiseskildring, muligens fra bryllupsreisen. (136)

Det er rimelig at en skrivelse til «Missionæren» om ikke å ta inn stykkene av Erik Andersen, kom etter at han hadde sluttet i «Betel»:

« ---- «Missionæren's» udgiver om ikke at optage i Bladet saadanne Skrivelser som de siste av Erik Andersen eller i øvrigt saadant som virker splittende-----» (137)

Etter møtet i «Betel» 4. november 1893 har det ikke vært mulig å se at Erik Andersen i de nærmeste år var i denne menighet. Noe senere skrev H.R. Wester et stykke i «Missionæren» om forholdene i «Betel» etter at Erik Andersen hadde brutt forbindelsen:

« ---- Som enkelte bekjent, kom jeg hid sidst i November forrige Aar efter den sørgelige Splittelse, som her haver fundet sted, for om muligt at komme tilhjelp. Enhver kan forstaa, hvordan det saa ud, naar jeg tager Billedet af en Brandtomt, en Stok er slengt hid og en anden did. Det første Spørmaal, som kommer under saadanne Forhold, er: Hvor skal man begynde, og hvad skal man begynde med? ---- - » (138)

I samme innlegg gjorde også Wester rede for på hvilke viktige områder Erik Andersen hadde en annen lære enn «Misjonsforbundet». Det er mulig at han utnyttet situasjonen til å få sterkere organisasjonsmessige forhold i forsamlingen:

« ---- Man har ogsaa fundet det fornødent at mere indordne sig efter Bibelen, hvad Former angaar, for at have et Standpunkt imod Lovløsheden, som griber om sig i vor Tid. Frihed, Frihed raabes der,

*og saa løber man Storm imod selve Sandheden, thi enhver sand Frihed har sine Love.----»
« ---- Men Tiden vil vise, at man har ikke med bare feilfrie Helgener at gjøre, selv om det en og anden Gang synes at være saa-- efter visse Menneskers Talemaader om sig selv at dømme.----» (139)*

Selv om Wester i sitt stykke kommer med en hard kritikk av Erik Andersen, og antyder svikt i hans moral, er det intet verken da eller senere som bekrefter dette. Ikke i noen av alle de debattene han senere deltok i, er det noen som kritiserer hans moral eller etikk. Men det var de som hevdet at den hellighetslæren han forkynte, ville føre til lovløse tilstander for «kjødet». Denne kritikk synes å ha vært delvis berettiget sett i lys av enkelte personers handlemåte. Det kan synes som om det var de innlegg Erik Andersen hadde i «Missionæren» i 1893 som ga næring til den voksende opposisjon mot ham. Særlig var det «brevene» til «Jakob» som var provoserende:

*« ---- Jeg elendige Menneske! Ja Hr. Mester, du har ret, du er den elendigste og usleste Ting, som findes paa Guds grønne Jord! Du er Dødens Legeme, og jo før du bliver overgivet til Døden, desto bedre. Denne farlige Person gjør Livet surt og bittert for mange af G u d s Folk paa Jorden. Snart knurrer han, snart tviler han og snart reiser han sig op imod G u d o.s.v. Og fremholder du for ham det farlige i saadan Optræden, lover han Forbedring og forsøger at aflegge dette og blive hellig og god. Døden er han bange for, det er det sidste han gaar med paa her i Verden.----»
« ---- Ser du her, hvad Mesteren er istand til at prestere! Mennesket er blevet trøt af Veiens Længde og aligevel nægter Hr. «jeg» at give tabt og som ikke dette skulde være Forbrydelse nok, tager han paa at give Mennesket Føde ogsaa! Kan dette være muligt, siger du. Ja min Broder, thi Tusinder af Guds Folk er blevet trætte, og i stedetfor at give tabt og saa Hvile i sin Sjæl, opstrammer de sig til nye iherdige Anstrengelser for Andres Frelse. O! hvormange det er, som midt under Striden for andre, selv er blevet fremmede for Faderhuset og Faderhjertet.----» (140)*

Det er rimelig at en slik tolkning av å «dø med ham» måtte føre til reaksjoner hos dem som tenkte i de vanlige teologiske banene. Men på alle andre læreområder enn «helliggjørelsen», var det, så langt jeg kan se, på dette tidspunkt, ingen vesentlige skilnader mellom Erik Andersen og «Misjonsforbundet».

[Tilbake til innholdsfortegnelse.](#)

ET APPENDIKS TIL KAPITTEL I.

1. Taler av Erik Andersen i tiden før han forlot «Det Norske Misjonsforbund».

Det er ikke mange taler som finnes etter Erik Andersen. De vi har stammer fra tiden etter åndsopplevelsen. Men de ble holdt før han ble nektet å skrive i «Missionæren». Etter det har vi bare en tale av ham. Det er intet som tyder på at han noen gang brukte manuskript når han talte. De taler vi har er referert av tilhørere, og kan muligens være noe farget av referenten.

Det kommer ikke noe frem i talene som ikke før hadde vært fremme i de innlegg han hadde hatt i «Missionæren». Men da det er de eneste han har etterlatt seg, er de av betydning hvis vi vil danne oss et helt bilde av personen og forkynneren Erik Andersen.

Talene er gjengitt uten kommentarer, og de viser at Erik Andersen ville fremme en kristendomsform hvor den enkelte kristne konkret skulle erfare Gud i hverdagslivet. Gud kunne gi seier i kamp og fristelse, gripe inn i vår tilværelse og fri oss ut fra nøden.

a) Tale av Erik Andersen på kvartalsmøtet i Trondhjem 8. mai 1892

Et af de gode gamle.

Prædiken af Erik Andersen ved kvartalsmødet i Trondhjem. Se jeg er med Eder alle Dage indtil

Verdens Ende. Math. 28,20. Dette Guds Ord, som vi nu har oplæst, er et Løfte af den Herre Jesus, et af de gode, gamle, som sikkert er værd en god Slump. Men de er af den Beskaffenhed alle Guds Løfter, at man ikke er i Besiddelse af dem, før man har sat sine Fødder ud paa dem. Som Herren sagde til Josva: Hvert Sted, som Eders Fodsaale træder paa, det har jeg givet Eder. Johs. 1,3. Gud har givet os sine Løfter for at vi skulle prøve dem og enhver, som gjør dette, vil i Sandhed erfare, at saa mange, som Guds Forjætelser er, er de i ham Ja og i ham Amen. 2. Kor. 1, 20. Hjemme i Laurvik var der en Mand, som man kaldte «Spekulanten», og dette Navn passer fortreffelig paa en stor Del af Guds Børn, thi de spekulerer paa Løfterne istedetfor at træde paa dem. Hør nu: «Se jeg er med Eder». Kan man da virkelig se dette? Javist kan man det! Ikke ved at spekulere, men ved at træde. Du har maaske hørt om hin Mand nede i Amerika, som hørte Prædikanten Sam Jones prædike om Himmelen. Han sad hele Tiden og ventede paa, at Prædikanten skulde fortælle, hvor Himmelen laa. Det skal ikke forundre dig, at Himmelen var kommen noget langt bort fra vor Mand, skjønt han var et Guds Barn, naar du faar høre, at han i det sidste Aar havde tjent 80.000 Dollars. Vel, da han dagen efter mødte Prædikanten, sagde han: «Sam Jones, jeg hørte dig igaarften prædike om Himmelen, og jeg sad hele Tiden og ventede paa, at du skulde fortalt hvor Himmelen var, men det sagde du ikke.» «Glemte jeg det», sagde Sam Jones. «Ja, jeg hørte det ikke,» svarede Manden. «Vel, saa skal du faa vide det. Ser du den graa Hytte paa Høiden af Bakken derborte?» Ja han saa da den, men kunde ikke begribe, hvad det havde med Himmelen at gjøre. «Deroppe bor der en fattig Enke med 4 smaa Børn. Selv ligger hun syg. Om du gaar bort til Grosserereren og kjøber for 50 Dollars Madvarer og tager med dig en Sygepleierske, naar du saa kommer derop og faar levert Varene, sa læser du Davids 23de Salme, derefter falder paa Knæ og beder til Gud, og om du da ikke ved, hvor Himmelen er, saa skal jeg betale dig de 50 Dollars tilbage.» Manden syntes dette var en besynderlig Maade at faa vide, hvor Himmelen var, men gjorde dog, som Sam Jones sagde. Naar han kom derop og havde læst den 23de Salme faldt han paa Knæ, og ikke før var han naaet Gulvet, før en himmelsk Kraft strømmede ind i hans Sjæl. Han stod op og gik til Sam Jones og sagde: «Nu ved jeg, hvor Himmelen er, thi jeg var der i 15 Minutter ista!» **Bibelen maa altsaa opleves for at forstaaes.** Der maa sættes Hænder og Fødder paa din Kristendom. Og som Jesus sagde: Dersom nogen vil **gjøre** hans Vilje, hans skal **kjende** om Lærdommen er af Gud Joh.7,17. **Bibelens Sandheder begribes ikke med Hovedet, men de kjendes med Hjertet.** Men de fleste Guds Børn har ikke Syn paa denne Sag, derfor er de ogsaa vankelmødige i deres Liv. «Se!» ja findes der noget paa Jorden, som er værd at se paa, saa er det vel dette. Øiet er Sjælens Fotografiapparat: **det du ser, kommer før eller senere ind i dit Hjerte.** Du gaar og ser og ser paa en Ting, indtil den har taget Bolig i din Sjæl. Det er mange, til og med af Guds Børn, som gaar omkring med Dampskibe, store Huse og saadant mere i sine Hjerter, og derfor er Vandringen til Himmelen saa besværlig for dem, for det er tunge Sager at bære. For ikke at blive misforstaaet vil jeg tillægge, at mangen en, som ikke har Bord i Væg som man siger, gaar og slæber med et veldigt Hus i Hjertet, stakkels Menneske. Job siger, at han gjorde en **Pagt med sine Øine.** Job.31,1 Og en saadan Pagt vilde være nyttig for flere end ham. Eva saa, at Træet var godt at æde af, og at det var **lysteligt** at se til. 1. Mosb.3,6. Men vi kjender alle Udfaldet. Derfor om du vil have Jesus ind i dit Hjerte, skal du holde paa at se paa **ham** Ebr.12,2. Men vi alle, som med ubedækket Ansigt skue Herrens Herlighed ligesom i et Speil, bliver forvandlede efter det samme Billede fra Herlighed til Herlighed dog det af Herren, der er **Aanden.** 1.Kor. 3,18. «Se, **jeg** er med Eder». Det er Jesus, som siger det, og hans velsignede «Jeg» veier lidt mere end et Menneskes usle «Jeg». Om du slaar op og læser Rom.7, saa vil du kunne tælle ikke mindre end 46 «Jeg» og «Mig», men paa slutten af Kapitlet raaber han: «**Jeg** elendige Menneske!» Og det er sikkert nok, at hvilket som helst Menneskes «Jeg» er det elendigste og usleste Ting under Solen. Og det værste af alt er, at Menneskets elendige «**Jeg**» sætter «**Ham**» til Siden. Det er derfor en stor Daarskab at gaa og slæbe paa et stort «Jeg». Paulus siger: «**Jeg**» døde, Halleluja, Farvel med det! Saa faar Jesus hele Pladsen, og den bør han have, saa blir Livet lykkeligere og kraftigere. «Se jeg er med Eder». Ja ære være ham! Tviler du derpaa, saa er du en stor Daare. Han gav jo sit Liv paa sine Ord! Og det pleier ikke Løgnere at gjøre. I Frankrige var der en Mand, som skulde indføre en ny Religion. Om nogen Tid fandt han ud, at det var ikke et ligetil Stykke Arbeide. Han klagede derfor sin Nød for en Ven, denne trøstede ham med, at han kunde give ham et godt Raad. Han takkede meget og bad at faa vide det. «Gaa hen - sagde Raadgiveren - og lad

dig korsfæste og opstaa paa 3die Dagen, saa gaar det». Men det var lettere sagt end gjort dette. Sagen er, at det kun er en, som kan udføre et saa drøit Arbeide, og det har han gjort og ære være hans Navn. Paa disse Grundpillarer hviler vor Tro, Halleluja! «Se jeg er med Eder». Med en saadan Følgesvend behøver du sandeligen ikke frygte, om end Jorden forandres og Bjergene (Bjergene?) synker i Havets Dyb. Ps.46,3. «Se, jeg er med Eder». Du kan faa sette dit Navn ind her. En Soldat laa for Døden paa Lazarettet. Nogen spurgte ham: «Er du bange for at dø?» «Nei,» sagde han, «thi hvis jeg dør, skal jeg være hos Gud, og hvis jeg lever, skal Gud være hos mig». Hvilken herlig Stilling er ikke dette! Jesus ønsker, at Du ogsaa skal vide det. Thi f.ex. du gaar alene paa en Vei, saa tier du stille, men om du har en ifølge med dig, saa taler I sammen. Just saa vil Jesus have det. Han vil, at du og han skal gaa og samtale hele Veien. «Se, jeg er med Eder alle Dage». Tænk alle! Glædens Dage, Sorgens Dage, Modgangens Dage, Forfølgelsens Dage, Nødens Dage, onde Dage, med et ord alle Dage. Se jeg er med Eder alle Dage! Det staar ikke alle Aar, skjönt det er saa ogsaa, men han ønsker, at vi blot skal leve en Dag ad Gangen. Sagde han ikke, at vi ikke skulle bekymre os for den Dag imorgen. Math. 6,34. Ak, de fleste Kristne lever for Aaret! Kan man da undres over, at Livet bliver trist og tungt? Det er forskrækkelig dumt at lasse paa sig de kommende Dages Besværligheder. O, du Guds Barn, erindre, at Herren har sagt: «Som dine Dage er, skal din Styrke være. 5Mos.33,25. «Se, jeg er med Eder alle Dage indtil Verdens Ende.» Det er lang Tid, Broder, og siden saa faar vi være med ham i al Evighed! **Halleluja**, det er herligt! Tilslut vil jeg bede enhver i denne Forsamling at sætte sine to Ben ud paa dette herlige Løfte, og om du dette gjør, skal du finde, at det er en Klippe, som skal staa, naar baade Himmel og Jord forgaar! **Amen ja Amen!**
(Talen ble holdt i Trondheim 8. mai 1892. se side 164 i Missionæren)

b) Tale av Erik Andersen i Larvik ca. august 1892

Frygt. Ængstelse. Uro.

Prædiken af Erik Andersen i Missionshuset, Laurvik. (Referert af LW.)

Frygt ikke thi jeg er med dig, se dig ikke ængstelig om, thi jeg er din Gud, jeg har styrket dig ja, hjulpet dig ja holdt dig oppe med min Retfærdigheds høire Haand Es.41,10.
Det er maaske ikke et eneste Løfte i Bibelen, som gjentages saa ofte som dette: «Frygt ikke!» og dog er det intet Guds Børn mere mangler end at kunne tilegne sig denne herlige Forgjættelse fra Gud. Er det ikke besynderligt? Gud siger atter og atter: «Frygt ikke!» og dog kan man ofte blive Vidne til den sørgelige Foreteelse, at Flerheden af Guds Folk naar de kommer ind i en eller anden vanskelig Omstændighed, saa opfører de sig ofte ikke ligere end Verden. Naar vore Øine oplades for hvorledes Flerheden af Herrens Folk praktiserer sin Tro i vor Tid, saa ser det ud som Guds Ord ikke faar nogen Plads i Hjertet. Kundskaben standser i Hovedet, men en saadan Hovedkunskab vil ikke hjælpe dig, naar du er stedt i Nød, da er et lidet Lod Kunskab i Hjertet af større Betydning for dig end 10 Millioner Pund i Hovedet. Bibelen er egentlig en Bog kun for Hjertet. Det maa derfor ikke forundre dig, at Fritænkere og Tvilere finder hele Hav af Modsigelser og Besynderligheder i Bibelen. De giver den intet Rum i sine Hjerter, men spekulerer paa den og forsøger at begripe den med sine fattige Hoveder, men Gud har givet Menneskene en Bog for Hjertet. Naar den har faaet Plads i dit Hjerte, vil den vise sig kraftig i dit Liv, og du vil kjende, at Bibelen er Guds egen Bog. Den usle Frygtens Trældom hvori saa mange af Guds Børn befinder sig er vanærende for deres Gud. Gud være Lov, det er muligt at komme ud derfra. Bibelen siger: Frygt er ikke i Kjærligheden, men den fuldkomne Kjærlighed driver Frygten ud. Aabne derfor dit Hjertes Porte for den uforanderlige altovervindene Guds Kjærlighed, og den skal drive al Frygt ud derfra. Se f.Expl. paa en Danel, det var de Meders og Persers Lov, som ikke maatte overtrædes, at ingen skulle bede til nogen Gud eller noget andet Menneske end Kongen i 30 Dage, og hvo som overtraadte denne Lov skulle kastes i Løvekulen. Havde han været lig vor Tids Kristne, havde han aldrig kommet i Løvekulen. Han kunde have brugt ligesaa mange Kneb, som der var Løver i Kulen til at undgaa den. Kunde han ikke have lagt sig i Sengen og bedet i Stilhed? Var det ikke det samme, hvor han bad? Men den gamle kjære Daniel havde en altfor stor Gud til at være ræd for Folkemasser, Lover og saadant. Han havde et aabent Hjerte og Øre for Gud, og Gud havde en vældig Hjælp for ham! Det er den Slags Kristendom Bibelen lærer, og som Martyrer og Millioner andre har været i Besiddelse af, har du ogsaa den? Men siger du, Diciplene var ofte Frygtende, naar Jesus

vandrede med dem. Ja inden Pintsefesten, men da kom de i Besiddelse af den Kjærlighed, som driver al Frygt ud, og du finder dem siden saa modige som Løver! P e t r u s som en fattig Tjenestepige kunne skremme fra baade Sands og Samling ved et eneste Spørsmal, blev efter Pintsefesten lig hin Klippe i Havet, som staar urokkelig lun trods Havets vilde Raseri. « Frygt ikke! » siger Herren din Gud. Det er farligt at frygte, thi det vil bringe dig til at synke. Du erindrer, at det gik godt for Petrus at gaa paa Havet saalenge han gik frimodigt frem, men da han begyndte at frygte saa sank han. Broder! kom derfor i Besiddelse av den fulkomne Kjærlighed, saa du kan faa drevet al Frygt ud af dit Hjerte. Den vil komme til at koste dig dit eget «Jeg» og bliver saaledes ingen Godtkjøbskristendom, men til Gjengjæld vil ogsaa Kristi Liv aabenbares i dit Legeme 2.Kor. 4,10. Da skal dit Liv ikke blive op og ned men mere end seirende ved ham. Frygt ikke, thi J e g er med dig. Dette er Herrens store stærke Jeg og ikke et Menneskets usle Jeg. Det er til dig han taler dette, du som er hans Barn. Har du ingen virkelig Erfaring paa at Gud er med dig? Er han maaske oppe i Himmelen for dig, medens du vandrer alene her nede paa Jorden? Om du har ham med dig som din Følgesvend, saa maa du vel erfare det, og kjende hans Nærhed? O bliv vis i denne Sag, det skal give dig Frimodighed og hjælpe dig over alt. Jeg er med dig. Giv agt derpaa, at han siger han e r, du behøver saaledes ikke bede ham derom, men istedet prise ham, at han er med dig. Ak, de fleste tror ikke, at Herren mener, hvad han siger og istedetfor at takke og love ham for at han er med, holder de idelig paa at bede ham om at være med, men kom ihu min Ven, at uden Tro er det umuligt at behage Gud, siger Bibelen. Lad derfor Herrens uforanderlige Ord være sande for dig, saa at du tror dem som de staar, og saa kommer du i Besiddelse af dem, og du skal finde, at det er et fast Ord. Halleluja! Nu tillegger Herren: Se dig ikke Æ n g s t e l i g om, thi jeg er din Gud. Du erindrer da du var en liden Gut, og det var mørkt om Kvelden, du kunde ikke lade være at se dig om, det var som om noget kom efter dig og vilde tage dig, du viste ikke, hvad det var, men nu ved du, at det var bare Indbildning altsammen! Ligesaa i aandelig henseende, du ser dig skjælvende rundt, men saa siger Herren: se dig ikke ængstelig om, thi jeg er din Gud! Derfor du skal ikke se dig ængstelig om, men du skal se til ham, din Gud! Hvor usigeligt herligt dette er, at han vil være vor Gud Og derfor bør du vente alt af ham som din Gud og ikke være ræd og holde dig paa Afstand fra ham og vente lidet og intet (av) ham, men komme ihu, at i og med Ordet d i n G u d, vil han være alt og gjøre alt for dig. Ære være hans hellige Navn! Hvorlidet du venter af din Gud. Baals Profeter ventede Ild fra sin Gud til at fortære sit Offer, og det er vel tvivelsomt om Elias havde større Tro end dem, men han havde en langt større Gud. Har du en saadan Tillid til din Gud? Du burde have det, thi din Gud er uforanderlig den samme mægtige Gud nu som før! Du skal behøve at have Tro til ham, thi det vil blive værre og værre i Tiden for Guds Børn, saa at de Udvalgte skal forføres om det er muligt. Du behøver derfor at aabne Hjertet for Herrens evige Sandheder, saa de kan blive en Magt i dig mod Satan og Verden udenom dig. Videre siger han: jeg har s t y r k e t dig, ja hjulpet dig ja holdt dig oppe med min Retfærdigheds høire Haand. Ja, dette har Herren gjort med dig indtil idag. Du ved det vilde forlænge siden været ude med dig, vist han ikke havde gjort dette, men nu har han gjort dette, og derfor bør du ære og prise ham, for at han ogsaa i Fremtiden vil gjøre det samme. Har han ikke sagt: Ved du det ikke eller har du ikke hørt det? en evig Gud er Herren, han har skabt Jordens Ender, han kan ikke blive træt, ei heller vandsmægte hans Forstand er uransagelig. Han giver de Trætte Kraft, og formerer Styrke hos den som ingen Kræfter har. ES. 40,28,29. Hav derfor Tro til ham. Tro er et lidet Ord sammensatt af kun tre Bogstaver, men naar den omfatter den almægtige Gud, er det en Seier i dig, som overvinder Verden. Maa nu Gud velsigne dig og tale bedre til dig end jeg har formaaet at gjøre, maa han sige dig at h a n selv er alt, hvad du behøver her i Verden og i Evigheden. Maa det ske! Ja, A m e n! A m e n!

(Denne tale stod i «Missionæren» nr. 39. 29/9-1892, s. 289-290)

c) Tale av Erik Andersen i Kristiania ca. august/ september 1892

E. Andersen holdt ligeledes en Tale i Kalmeiergadens Missionshus, som jeg maa søge at gjengive Hovedindholdet af. Texten var Paulus og Silas i Fængslet i Philippi. De havde i Macadonien et Syn og hørte en Røst: Kom over og hjælp os. De kom til Philippi og traf Lydia som bad dem hjem til sig. Men der var en Kvinde i Staden med en Spaadoms Aand, som skaffede sin Herre stor Vinding. Hun fulgte efter dem og raabte, at dette var den høieste Guds Tjenere. Men Paulus havde sin Andbefaling fra Herren og vilde ikke have nogen af hende og befalede derfor Aanden at fare ud af hende. Da nu hendes Herrer saa at var forbi med deres Vinding, blev de rasende og førte Apostlerne for Raadet, de

blev hudstrøgne kastede i Fængsel og deres Fødder sluttede i Stokken. Men ved Midnat staar der: bad Paulus og Silas og Sang Gud Lovsange. Det er en veldig Hjælp under alle Omstendigheder at bede til Gud og prise hans Navn - thi af Hjertets Overflødighed taler Munden. Det staar udtrykkelig anmærket, at Silas ogsaa bad, han kunde saaledes ikke lade sig nøie med Pauli Bøn, om du det kan saa er du ingen levende Kristen. Fængslerne dengang var værre end nu, de var beliggende under Jorden, det var saaledes et forfærdeligt Opholdssted, dog sang de Gud Lovsange - kunde du gjort det? Sagen er at naar et Menneske har Gud, har man nok, du kan gjøre saadanne hvad du vil, saa er de dog lykkelige. - Det er bare en Ting vi Mennesker behøver, og det er **S a m f u n d m e d G u d**.

Mange er afhængige af Tider og Omstendigheder. Men vi maa have en Religion som holder og er ens til enhver Tid i Modgang og Medgang, Lys og Mørke, Sommer og Vinter, det havde Paulus og Silas. Det heder, at Fangerne lyttede paa dem, og hvad som var endnu bedre, Herren selv lyttede paa sine Tjeneres Bøn og Sang, og som Svar lod han et stort Jordskjælv ryste det gamle Fængsels Grundvolde. Det var en saadan Gud disse to Arestanter havde, han kunde ryste Himmel og Jord i et Øieblik: og det er sandelig ikke et ligetil stykke Arbeide, og det er meget farlig at være hans Modstander. Naar han blot skrev med en Haand paa Væggen i Babel, saa skjælv den mægtige Kong Belsazar og alle hans Statsmænd som et Løv for Vinden. Ved dette veldige Jordskjælv aabnedes alle Fængselets Døre, og Fangernes Baand løsnede. Gud være lov, han er endnu idag den samme til at aabne og løse! Satan binder sine Ofre fast i Syndens grusomme Lænker, men Herren løser de Bundne Ps. 146,7. Lovet være hans Navn! Men hvorledes gik det med Stokmestren siger du, **H a n f o e r o p a f S ø v n e**. Ja saa gaar det, naar Gud rører paa sig, da vaagner Synderen, og det er saligt at vaagne op af Syndesøvnen, men naar den listige Satan saa, at han ikke kunde faa ham til at sove hengre, vilde han, at den stakkels Synder skulle tage Livet af sig. Paa denne Maade læger Djævelen Syndens Saar! Men Paulus raabte: «gjør dig selv intet ondt!» Og dette er et godt Raad til alle Mennesker. Den som lever i Synd og Vantro fordærver sin egen Sjæl. At dø i sine Synder og gaa fortabt er det frygtligste af alt som kan hænde et Menneske. Derfor gjør dig intet ondt! Naar Fangevogteren hørte disse Ord af Paulus begjærede han Lys, har du gjort det? Vi trænger Lys forat se. Guds Ord er Lys, tag det med dig paa Vandringsen, saa kan du vandre og ikke støde dig. Bibelen er det Lys fra det Høie, som har besøgt os for at føre vore Fødder paa Fredens Vei. Luk. 1,78,79. Søg derfor ikke Lys udenom dens hellige Blade. Lyset fra Gud er en herlig Ting, maa vi bruge det flittigt saa vi kan se Lys i Guds eget Lys Ps. 36,10. Han kastede sig skjælvende ned og udraabte: «**H e r r e r !**» nu blev Apostlerne Herrer. Jeg havde en Bekjendt som var en Spotter, men Gud talte til ham, og han kom i stor Nød, saa hentede de mig, da var jeg blevet stor i hans Øine før havde han foragtet mig. Det er forunderligt, hvor alt blir anderledes naar Gud taler til et Menneske. «Herrer,» sagde han, «Hvad bør mig at gjøre, at jeg kan vorde salig?» hvilket Spørgsmaal! Har du gjort dette nogen Gang? Om du aldrig har været i Nød over denne Sag, saa sover du Syndens frygtelige Søv. Er dette kanhende dit Spørgsmaal nu idag, saa hør Svaret fra den almægtige, barmhjertige Gud: **T r o p a a d e n H e r r e J e s u s s a a v o r d e r d u s a l i g**.

(Talen stod i «Missionæren nr. 39 1892 s. 308)

d) Tale av Erik Andersen høsten 1892

Jeg ved dine Gjerninger. (Prædiken afholdt af Erik Andersen.) Text: Aab. 2,8-11. Johannes var, som vi ved, landsforvist til Øen Patmos for **Jesu Kristi Vidnesbyrds Skyld**. Medens han var der, fik han et velsignet **Møde** med den **Herre Jesus**, som **aabenbarede** sig for ham i en herlig Skikkelse og gav ham i Opdrag at tilskrive de syv Menigheders Engle hver sit Brev. Vor Text er altsaa det andet i Rækken og er stilet til Menighedens Engel (Forstander, Ældste) i Smyrna, som betyder Bitterhed. **Dette siger den Første og den Sidste han som var død og er blevet levende**. Johannes skulde altsaa ikke skrive hvad han selv tænkte om Personen, thi det betyder sandelig ikke meget, hvilke Tanker vi har om hverandre, men det skal blive afgjørende, hvad han, den **Første og den Sidste** ved om os. Den Første og den Sidste er udtryk som forekommer flere Gange i Bibelen om vor Herre Jesus og vil sige det samme som, at **han er Gud**. Du er vel ikke uvidende om, at der foregaar i vor Tid et naragtig Stræv med at faa tilintetgjort Jesu Guddom. Flere hundrede Teologer var samlede i Tyskland og bestred Bibelens Inspirasjon og Jesu Guddom med flere af Bibelens herlige Sandheder. Men lovet være Herren, disse syndefulde Prelaters Hjernesvind skal aldrig faa tilintetgjort denne vældige Sandhed, at han er den Første og den Sidste, **Gud over alting høiløvet i Evighed** Rom. 9,4. Han som

var **død** og er bleven **levende**. Disse faa Ord indeholder hele Evangeliet. Frelsen hviler paa disse to **Grundpilarer** Kristi **Død** og hans **Opstandelse**. Han døde for vore Synder og opstod til vor **Rettferdiggjøreelse**, Rom,4,25. Da Kristus døde paa Golgatha, grundlagde han midt i det forfærdelige Menneske=Elendighedens Hav en **Klippe**, rundt om paa dette Hav, hvor man hvert Øieblik er udsat for at synke, flyder hele den faldne Menneskeslægt. **Gud selv, hvis evige Arme er hernede** 5 Mos.33,27 holder paa at **drage Syndere til denne Klippe** Joh. 6,44. Og hver og en som Gud faar drage til denne levende Sten 1 Petr.2,4, bliver opdraget og sat paa Klippen Ps.40,3, af Stenen selv Ebr. 7,25, og saa bliver han selv en levende Sten 1. Petr. 2,5. Og er frelst og salig Halleluja! Han **var død**, men nu **er** han levende. Klyng dig derfor ikke til Korset som de Stakkels Katholikerne, men til ham, som hang paa Korset. Klyng dig til ham! Du behøver ikke at gaa bort til Graven at græde som Maria: **Han er ikke der, thi han er opstanden som han har sagt.**

Gaa derfor heller til Galilæa, der skal du se ham Math.28,6.7. **O hvilket herligt Syn!!!** Det er altsaa denne levende herlige Person, som er Forfatteren af Brevet. Johannes skulle blot skrive. Og hvad skulle han skrive? Jo hør: Jeg ved dine **Gjerninger!** Altsaa ikke, jeg ved hvor begavet du er og hvor anseet du er, nei, --dine **Gjerninger!** Gjerninger, siger du, bliver vi ikke frelst af Naade? Jo ganske vist, men naar vi er frelst af Naade, saa maa vort **Liv vise** dette, derfor tillægger Apostelen med det samme han har sagt, at Frelsen er af Naade ikke af Gjerninger: Thi vi ere **hans** Værk, **skabte** i Kristo Jesu **til gode Gjerninger** -- -- -- **at vi skulle vandre i dem** Eph.2,8-10. O hvor dette behøves at skrives og raabes ud i denne overfladiske, løsaktige Tid! Jeg ved dine Gjerninger og din **Trængsel**. Hvor usigelig herlig dette er for dem som trænges paa alle Maader 2Cor.4,8. Men, siger du, hvorfor skal et Guds Barn endelig have Trængsel? Svar: **Han aabner deres Øre ved Trængsel** Job.36,15. **I sin Trængsel skulle de lede efter mig** Hos.5,15. I min Trængsel paakaldte jeg Herren Ps. 18,7. Og Gud som trøster os i al vor Trængsel for at vi kunne trøste dem, som er i allehaande Trængsel med den Trøst, hvormed vi selv blive trøstende af Gud 2.Cor.1,4. Jeg har en overvættes stor Glæde i al min Trængsel 2.Cor.7,4. **Thi vor Trængsel som er stakket og let, bringer os over al Maade en evig og vigtig Herlighed** 2.Cor. 4,17. Nu tillægger Jesus: og din **Fattigdom**. Det er ikke aandelig Fattigdom her tales om, men simpelthen arm og fattig paa jordisk Gods. Rigdom er en grusom Snare, thi da **nogles Lyst stod til den, forede vild fra Troen, og har gennemstunget sig selv med mange Smerter** 1.Tim.6,9,10. Vær paa Vagt Brødre, at ikke Satan maa **fange dig**. Det var i denne Snare han fanget Bileam, Judas, Demas, og tusinder hænger i denne Snare idag. Det er bedre for dig at gaa til Himmelen i Træsko end til Helvede i Silketøfler. Vær fornøiet med din Lod. Din Lykke ligger ikke i de jordiske Ting. Kom ihu at Gud har udvalgt dem som ere fattige i denne Verden til det Rige som han har lovet dem, som **elske ham** Jac.2,5. Ved du ikke, at en Fattig ikke skal glemmes Ps.9,19. De fattige blandt Menneskene skulle fryde sig i Israels Hellige Es.29,19. Og de Fattige skulle hvile i Tryghed Es.14,30. Thi han skal frelse den Fattige som raaber Halleluja Ps.72,12. Derfor, min Broder, fryd dig om Gud har tildelt dig en ringe Stilling paa Jorden, saa har du det jo ikke vanskeligt for at komme i Guds Rige som de stakkels Rige har. Se blot til, at det kan hede om dig som til denne fattige Mand i vor Text: dog du er **rig**. Det gaar altsaa an at være rig midt i Fattigdom? Ja, ære være Gud, det gaar an at have Intet og dog besidde alt! 2.Cor.6,10. At have i sig selv et bedre og blivende Gods i Himlene Ebr.10,34. O hvilken herlig Rigdom dette er! Dette er tusinde Gange bedre end at have Kister og Kasser fulde af Guld, som i Sandhed ikke gjør anden Nytte end at drage Hjerte og Sind fra Gud og Himmelen, og gjør et Menneske under en anden Form til en ligesaa stor Afgudsdyrker og Træl som nogen formørket Hedning kan være. Tag eder i Agt Venner, om I ikke selv slipper disse forfærdelige Ting og standser med eders Jagen og Tragten efter at samle Liggendefæ (?) i de sidste Dage Jac. 5,3. Saa skal Gud gjøre et Forsøg med eder som med Bileam at rive disse Afguder løs fra eders Hjerte, thi Ingen skal komme ind i Staden, som elsker jordiske Ting 1 Joh.2,15. **Maatte det da ikke gaa dig som Bileam!** Videre heder det: og Bespottelsen af de, som siger sig at være Jøder og ikke er det, men er **Satans Synagoge**. Det er forferdeligt Ord dette, men de er ligesaa Sande som alt det øvrige i Skriften, thi de ere udtalt af ham, som ikke kan tage fejl. Det er altsaa en **Bespottelse** at sige, at man er noget, som man ikke er. Og da er der sandelig en Masse Bespottere iblandt os, thi Kristne siger de sig nu at være allesammen, lige meget om man har Djævelen i Hjertet! O det er en forfærdelig Galskab, som Satan har indført i Kristenheden, at man **oplærer** Folk til at blive Kristne! Disse forblindede **Fabrikanter** som findes overalt i vort Land er selv fabrikert i den teologiske Lærdomsmølle. Det er bare en Maade at blive en Kristen paa, Venner, og det er at **fødes dertil!** Og den som er født dertil er bleven et Guds Tempel! Men den som er **oplært**

dertil er en Satans Synagoge! Frykt ikke for det du skal lide! heder det nu. «Se Djævelen skal kaste nogle af Eder i Fængsel, for at I skulle fristes og I skulle have Trængsel i ti Dage.» Det er saligt at faa lide for Herrens Skyld, thi dersom vi lider med ham, skal vi ogsaa herliggjøres med ham Rom.8,17. Det er et Privilegium, som vi har fremfor Verden at faa lide for **hans Skyld** Phil.1,29. Thi ligesom Kristi Lidelser komme overflødig over os saaledes er og vor Trøst overflødig ved Kristus 2.Cor: 1,5. «Se, **Djævelen** skal kaste nogle av Eder i Fængsel.» Ja, han kastede os vist allesammen did, om han kunde, men som vor Fader ikke tilsteder dette, faar han nøie sig med nogle. Paa det skulle I fristes og I skulle have trængsel i **ti Dage**. Dette er i Sandhed meget frydefuldt, thi det siger os, at Trængselen er bestemt paa Forhaand af vor Gud til en vis Tid. Den skal altsaa ikke komme over os paa en **Slump**, ikke heller skal den række længer end til fastsat Tid. Gud er trofast, at han skal ikke lade eder fristes over Formue, men han skal gjøre Fristelsen og dens Udgang, at I kunne taale den 1.Cor.10,13. Vær tro til Døden saa vil jeg give dig Livsens **Krone!** Dette skal blive Løn nok for alt det du maa gjenomgaa og lide for hans Skyld, Broder. Du skal faa en deilig Krone, thi du skal **regjere med ham!** Thi som det heder, «naar de er lidet revsede, skal de annamme meget godt af Herren. Han prøvede dem som Guld i en Ovn og annammede dem som et fuldkomment Offer og paa deres Besøgelsestid skulle de skinne klarlig og fare frem som Gnister i Straa, de skulle dømme Hedningerne og Herren skal regjere over dem evindelig Halleljua!» «Thi de som forlade sig paa ham skulle forstaa Sandheden, og de som er trofaste i Kjærlighed, de skulle bo hos ham, thi der er Naade og Barmhertighed for hans Hellige og Besøgelse for hans Udvalgte.» Tilslut udraaber Herren: Hvo der har Øren, høre hvad Aanden siger til Menighederne: Den, som **seirer** skal ingenlunde skades af den anden Død. O hvor det er vigtigt at høre paa dette, at det er kun de **seirende**, som ikke skal skades af den **anden Død!** Seirer du over alt Broder, eller bliver du beseiret af Fristelserne? **Har du den Tro, som er seirende over Verden?** 1.Joh.5,4. Eller maaske overvindes du. O! kast dig da ned for Jesus og bliv liggende der, indtil han giver dit urolige Hjerte **hvile**, og da skal du blive **mere** end seirende ved **ham** Rom.8,37. Maa nu den almægtige Gud velsigne dig og være dit Skjold og din meget store Løn 1.Mos.15,1. **Amen! Halleluja! Amen!**

(Talen stod i «Missjonæren» nr. 47 1892 s.369-370)

e) En tale av Erik Andersen i Larvik ca. desember 1892 Vend om!

Prædiken af Erik Andersen afholdt i Missionshuset, Larvik. Referert af M.A. Tekst Aab. 2,12-17. Dette Brev af den Herre Jesus, som altsaa er det tredje i Rekken, er til Menighedens Engel i Pergamus. Paa den Tid fandtes der kun een Guds Menighed i en Stad. Det havde ikke lykkes Djævelen den Gang at slide Guds Menighed i smaa Stykker, saasom du, da der findes en halv Snes Menigheder eller Partier i hver By. Men paa den Tid var det nok at adressere Brevet til **Menighedens Engel i Pergamus**, saa kom det frem til rette Vedkommende. I vor Tid vilde ikke dette gaa an, man maa nu tilsætte et eller andet kjødeligt Navn ved siden. Satan forsøgte at indføre denne Praxis i Korinth 1.Kor.8, men Paulus kvalte Barnet i Fødselen saa det lykkedes ikke Satan den Gang. Men Mørkets Fyrste er slu, naar den forventede Paulus var afveien, kom han igjen og se nu gik det. Dette bedrøvelige Foster har nu voxet sig til en vældig Goliath, saa den som vover sig i Kamp med ham, skal finde, at han er lige storpralende som sin Broder fordum, der vilde føde Himmelens Fugle med Davids Kjød. Sørgeligt ser det derfor ud med Menigheden, thi ikke nok med at den er skilt i en Mangfoldighed af Grupper, men hvad som er endnu værre, disse igjen hader hverandre af inderste Hjerte. Saa det er ikke farligt at sige, at Gud ikke vedkjender sig hele Stellet. Det er paa Tide, Venner, at vi høier vor Røst imod denne Babels Forbistring og lader den Herre Jesu Bøn blive en Virkelighed: Fader, jeg vil, at de skal være Eet, ligesom vi er Eet. Joh.17. Det skal nok møde bitter Modstand fra deres Side som i Lighed med Demetrius har sin Velstand af dette arbeide Ap.Gj. 19,25. Men Bibelen siger, at Partier er Kjødets Gjæringer, og at de som gjøre saadant ikke skal arve Guds Rige Gal.5,19-21. Guds Barn ere alle fødte af Gud, **til Gud**. Ikke for at de siden skulde skjenkes bort til denne eller hin Gruppe, men forat være **hans alene**, for evigt. Jesus sagde: Giver Gud hvad Guds er. Math.22,21. **Jesus alene** Math. 17,8, bør være det Centrum, omkring hvilket ikke alene vort Liv, men ogsaa vore Sammenkomster dreier sig. Partierne faar tage frem sin Bekjendelse med Litra a, Litra b, Litra c o.s.v. og samle sig om **Troskab mod Bekjendelsen** som det heder, men vi har vor **Jesus alene**, i

hvem alle Visdommens og Kundskabens Skatte ere skjulte Col.2,3. Videre heder det: Dette siger han, som har det **tveeggede skarpe Sværd**. I første Kap. staar der, at dette Sværd gik ud af hans **Mund**. Det er altsaa hans Ord. I Ebr.4,12 siges der, at dette **Sværd trænger** igjennem, indtil det adskiller baade Sjæl og Aand, baade Ledemod og Marv, og og dømmer over Hjertes Tanker og Raad. O, hvilket vældigt Sværd dette er! Det var dette Sværd, som rammede den blødtørstige Forfølgeren, Saulus af Tarsus, paa Veien til Damaskus. Ikke underligt da, at han faldt til Marken, saa saaret, at han i 3 Dage hverken aad eller drak. Saa syg havde han sikkerlig aldrig været før i sin Levetid! Det var dette Sværd, skrevet i et Par Linjer paa Væggen, som traf den mægtige Konge i Babel, saa han skiftede Farve og hans Knæ sloge imod hinanden. Dan.5. Det er dette Sværd, som slaar vilde menneskeædende Kanibaler og forvandler dem til Lam. Naar dette Sværd treffer et Menneske, han maa bo i Arabiens Ørkener - Zululand, Norge eller hvorsomhelst i Verden, saa falder han som Peter ned og raaber: Herre, gik ud fra mig, thi jeg er en syndig Mand, Luk.5,8. Dette Sværd var det, som Jesus overvandt denne Verdens Gud med. Math.4. Og dette samme Sværd har han givet dig at seire over ham med Aab.12,11. Det er om dette Sværd Apostelen taler i 2. Kor. 10,4,5. Vore Stridsvaaben ere ikke kjødelige, men mægtige for Gud til at forstyrre Befæstninger, idet vi forstyrrer anslag og all høyhed, som oppløfter sig mot Guds Kundskab, og tager al Tanke til Fange under Christi Lydighed. Efter denne Indledning sier Jesus: **Jeg ved dine Gjerninger**. Det er forunderligt, at alle de syv Breve, som Jesus dikterede for Johannes, begynder med dette: **Jeg ved dine Gjerninger**. Han lægger altsaa stor Vægt paa denne Sag, hvordan vort Liv ser ud. I vor Tid synes dette at være af svært liden Betydning for Flertallet af Kristne. Hvortil skal man da behøve Naade, og er ikke Naaden for Overtrædere, man maa vogte sig for Lovtrældom o.s.v., o.s.v. i det uendelige. Men dette er ligesaa bibelstridigt som noget kan være. Naaden er ikke givet til et Dekke over urent Liv. Nei, Naaden er et frelsende Element, hvor den bliver modtaget, vil den forjage Uretfærdigheden som Lyset forjager Mørket. Som Apostelen siger: **Guds saliggjørende Naade** er aabenbaret for alle Mennesker, optugtende os til at forsage Ugudelighed og de verdslige Begjæringer, og leve viselig og retfærdig og gudelig i denne Verden, idet vi forvente det salige Haab og den store Guds og vor Frelasers Jesu Kristi Herligheds Aabenbarelse, han, som gav sig selv hen for os forat forløse os fra al Uretferdighed og rense sig selv et Eiendomsfolk, nidkjært til gode Gjerninger Tit.2,11-14. Jeg ved dine Gjerninger og ved hvor du **bor**, der, hvor Satans Throne er. Dette var en meget slem Leilighed at bebo, men det var en vældig Trøst, at Jesus vidste om det. Det turde være flere af eder, som nødes at bo paa et lignende Sted, maa du da komme ihu, at Jesus ved om det, og gjøre som denne Mand, om hvem Jesus siger: og du holder fast ved mit Navn og har ikke fornegtet min Tro endog i de Dage, i hvilke Antipas, mit tro Vidne, blev ihjelslagen hos Eder, der hvor Satan bor. **Antipas** boede altsaa paa samme forfærdelige Sted og dog var han tro. Af dette kan du se at det gaar an at være tro overalt, og du burde ikke hige saa meget efter at komme bort fra den Plads, der du er, som at være tro netop paa denne Plads. Du bør ikke tro, kjære Ven, at Forandring af Opholdssted vil forandre dig. Det er Mange, som intet kan gjøre for Gud paa sit Hjemsted, og dog tror de, at om de bare kom til Kina, skulde de blive vældige Missionærer. Men det sansyneligste er, at saadanne ligegyldige vilde meget snart blive draget ned paa Hedningernes Standpunkt, og i ethvert Fald i sit Hjerte begynde at tænke, at Aftengudstjenesten var ligesaa bra som noget andet. Er du ikke tro, der du er, saa vær forvissat om, at du ikke vilde blive det paa en anden Plads. Troskab er ikke en Følge af de ydre Omstændigheder, men af **Hjertets indre Forhold**. Naar Hjertet har tabt **Renheden**, saa er **Kraften** borte, og man er lunken. Antipas var et levende Vidne midt i Ugudeligheden, og som han vidnede imot deres Synd, tog de og slog ham ihjel. Hverken Verden eller de sløve Kristne vil høre den fulde Sandhed, og ingen er saa besværlig for dem som **troe Vidner**, der taler helt ud. De skal bestemt faa gjøre samme Erfaring som Jesus og Paulus Joh.6,60. 2.Tim.1,15, Josva og Caleb 4.Mos.14. Menighedens Forstander i Pergamus slap muligens Martyrkronen, fordi han gav efter og tillod disse gjerrige Bileamitter af faa være i Forsamlingen. Antipas derimod vilde sikkert have disse ud. Og det er en Kjendsgjerning idag, som alle troe Vidner faar erfare i de kristne Forsamlinger, at saa længe man kun taler imod de Ugudeliges Ondskab, saa raaber Forsamlingsmedlemmerne: Halleluja! Amen! Men begynder man at bestraffe dem for deres Gjerrighed og Verdslighed og vil have dem til at være hellige som Herren vor Gud er hellig, saa raabes der øieblikkelig: Korsfæst ham, thi dette er ikke Føde for Sjælen og tjener ikke til Opbyggelse! Men jeg har nogle faa Ting imod dig, at du har der nogle, som holder fast ved **Nicolaiternes** Lære, hvilket jeg hader. Hvad var Nicolaiternes Lære? Der er flere Meninger derom. Blandt andre, at det var Folk, som sammenblandede kjødelig og aandelig Frihed. Kjødets skal saa alligevel dø, sagde de, saa

det er det samme, hvad Kjødet gjør, men Aanden skal leve, og maa ofres Gud. Det er sandsynligt, at deres Lære var saadan, siden den ligner den Lære, som Bileam lærte Balak, at forføre Israel til at æde Afgudsoffer og bedrive Hor. Men, siger du, findes der da saadanne Nicolaiter iblandt os idag? Ja, en hel Masse! **Kjødets** Lyster faar regjere. De søger efter Verdens Ting som Bileam og saa smører de over med Klynk om Skrøbelighed eller tomt snak om den store herlige Naaden. Man maa erindre, siger de, at en Kristen har to Mennesker! Et gammelt Menneske, som bare vil Synde, og et nyt Menneske, som vil gjøre det, som er godt. Om dette er **Bibelens** Lære, det bryder de sig intet om, og ve dig, om du vover at sige dem, at dette er Nicolaiteri! At et Guds Barn ikke skal have to Mennesker, som ligger i Slagsmaal med hinanden, det kan du se blandt andre Steder af Kol.3,9. Kolosenserne havde altsaa afført eller bortlagt det, saa at de nu havde et Menneske. Og dette bør ogsaa du gjøre, kjære Ven, saa bliver du lykkeligere og mere end seirende ved ham. Disse kjødelige Nicolaiter tillod denne Mand at være i Menigheden og derfor, siger Herren, har jeg imod dig. Kjødelige Mennesker i Menigheden er farligere end du aner. Det er Døden i Gryden. De er smitsommere og farligere end **Kolera**. Du ved, hvilken Staahei der er bleven gjort for at værne Landet imod denne Farsot. O! om der kunde blive en saadan Allarm i Menighederne med at faa ud alle disse farlige Smittebærere: gjerrige, fladrende, bagtalende, Nicolaiter! Som ikke alene har trængt sig ind i Forsamlingerne, men som flere Steder har hele Ledningen i sin Haand. Det skulle sikkerlig minke betydelig i Navneprotokollen og skulle vi kanhænde ikke faa saa mange storartede Beslutninger og Protokoltilførelser, men til Gjengjæld skulle Himmelens Sluser aabnes, og Velsignelsen skulle komme lig en vældig Flod over Menighederne! **Vend om!** siger Herren, men hvis ikke, kommer jeg snart over dig og vil stride imod dem med min Munds Sværd. Det vil sige, faa dem ud, thi Manden levede selv godt med Gud, men han havde et drøit Ansvar ved at lade disse kjødelige Mennesker være inde og tilsmudse dem, som virkelig var rene. Sluttelig siger Jesus: Hvo, der har Øren høre, hvad Aanden siger til Menighederne: Den som **seirer**, ham vil jeg give at æde af det skjulte Manna. En Kristen maa enten seire eller blive beseiret. Og dersom du ikke lever et seirende Liv, vil du ikke kunne forstaa den virkelig Nydelse, som her betegnes med den skjulte Manna, og som de nyder, der har kommet i et saadant Forhold, at de i alle Ting mere end seire ved ham Rom.8,37. Det er en ubeskrivelig Glæde og Fryd saa dyb og stor, at den ikke kan fattes af andre end den, som oplever den, som han tillægger: Og jeg vil give ham en **hvid Sten** og et nyt Navn skrevet paa Stenen, hvilket Ingen kjender, uden den, som faar det! Dette Billede er taget fra en Rettergang i Fortiden. Naar nogen var anklaget for en eller anden Forbrydelse, saa blev den Anklagede, om han blev dømt, rakt en sort Sten af Dommeren, men om han blev frikjendt, blev han rakt en hvid Sten. Nu lover Jesus alle, som seirer, en hvid Sten, det er Frifindelsens Vidnesbyrd i sin Sjæl. Hvor usigelig herlig at eie dette! Og det nye Navn derpaa, hvilket Ingen kjender uden den, som faar det. Maa Herren velsigne dig, Broder, at du tager Rede paa, om du har den hvide eller den sorte Sten i dit Indre! O! maa Gud ryste de sløve og lunkne, at de vaagner op og gjør de første Gjerninger! **Ja, Amen! Amen!**

(Denne tale stod i «Missionæren» nr. 2.s.9. Torsdag 12. januar 1893)

[Tilbake til innholdsfortegnelse.](#)

II. ERIK ANDERSENS LIVSLØP FRAM TIL BRUDDET MED UNIVERSALISTENE I 1903.

I. Kontakten med Kristi Menigheter Bergen/ Kristiania (1894-1897).

Etter bruddet med frimisjonen begynte en noe usikker tid for Erik Andersen. Det synes imidlertid ikke som om han mistet kontakten med de andre bevegelsene i Bergen. Allerede onsdag den 7/11 1893 var han avertert i en egen annonse under tittelen "Den Kristne Alliance" i Østre Skostredet 3. (141) I annonsen stiltes noen spørsmål: "De Kristnes Alliance, Hvad er den? Behøves den? Hvad er dens rnaal?"(142) Også i andre forsamlinger i Bergen på den tid, var Erik Andersen avertert som taler. Det gjaldt både baptistkirken og metodistkirken. Også flere av de ledende innen disse menigheter var

sammen med ham i denne tid. (143)

Et nærliggende spørsmål fra denne tiden er: Hvor stod Erik Andersen teologisk? Hva lærte han? Hva var det som gjorde alle samarbeidsforsøk så vanskelige? Det er vanskelig å gi noen fullgod forklaring. Han var ingen teolog. Det hadde han ingen forutsetning for å være. Det er mer trolig at åndsopplevelsen var så sterk at han ikke var mottagelig for veiledning den første tid. Han skrev selv i 1906 hvordan han opplevde den:

" --- Efterat Gud i sin barmhjertige Godhed havde salvet mig med Hellig Aand, levde jeg endel Aar i en slags jublende Henrykkelse, over den store Herlighed, som var vederfaren mig. Himmel og Jord var fuld af fryd og jeg havde knapt en Tanke for andet end Glæde i Gud og Lovsang og Halleluja! ----- "

" ---- Gang paa gang studsede jeg ved Paulus's Ord: "3 Aar med Taarer". Hvordan er det muligt? Kjender han ikke Salvelsen af

Hellig -- Aand? Hvorfor græder han? Gud vil greie det alt. Jeg forstod ikke dengang, at Samfundet med hans Lidelser følger efter

hans Opstandelses Kraft, Fil.3,10, at der ventede mig noget endnu herligere, at dele med ham i hans Kropp Lemmer ----- " (144)

Tiden rett etter at han forlot "Betel" er lite kjent. Likevel er det noen svært sentrale hendelser som vel har stabilisert ham noe. Allerede den 29. januar 1894 giftet han seg med Mathilde Tvedt, datter til byggmester L.A. Tvedt i Bergen. Tvedt var kjent som en glad kristen som var likt av alle. Så vidt det er brakt på det rene var han medlem av frimisjonen i Bergen. (145) Videre er det kjent at Erik Andersen foretok endel reising rundt i landet den første tiden etter bruddet. Blant annet var han både i Danmark og Sverige. Han foretok også flere reiser i østlandsområdene.

En gjennomgåelse av Bergens tidende for årene 1893 til 1897 viser at Erik Andersen i den første tiden etter bruddet også hadde endel møter i "Eben-Eser" i Bergen. (146) Men sitt faste tilholdssted fikk han i Østre Skostrædet 3 fram til 1897. (147) Det er ikke brakt på det rene om forsamlingen som Erik Andersen betjente der, var ordnet som en "Kristi Menighet" allerede på denne tid. Men det er konstatert at mange av de som besøkte flokken, tilhørte denne bevegelse. Det er også konstatert at Kristian Grimstvedt, forfatter av bibelordboken, (148) i 1888 samlet ca. 20 personer til møter i Bergen. (149) Dette hadde vart siden 1882. (150) Denne opplysning framgår av et blad som representerte "Kristi Menigheter". (151)

Det er ikke konstatert når Erik Andersen ble døpt som voksen, men han skrev selv at han begynte å døpe i 1895. (152) Denne endring i praksis fra misjonsforbundets noe forsiktige holdning til dåp, indikerer at det muligens var på denne tid han selv ble døpt. Det er også rimelig at den kontakt som Erik Andersen ser ut til å ha hatt med "Kristi Menigheter" de første år etter skillet med "Misjonsforbundet", må ha klargjort to vesentlige spørsmål for ham, nemlig om menighetsordning og dåpens betydning. "Kristi Menigheters" syn var at en menighet skulle ordnes med innskrivning og valg av ledende brødre. (153) Om dåpen mente de at den var nødvendig til frelse. Erik Andersens senere uttalelser om dette viser at han ikke kunne godta disse synspunkter. (154)

Det synes likevel å gå en tid før disse problem ble så alvorlige at de medførte et brudd og da det kom, ble det neppe så dypt at det ikke senere likevel kunne bli et samarbeid mellom Erik Andersen og "Kristi Menigheter". (155) Det synes som om bladet "Bibel-Vennen" tok inn stykker av Erik Andersen i tiden etter at "Missionæren" ble lukket for ham. "Bibel-Vennen" begynte å komme ut i 1895, (156) og var et organ for "Kristi Menigheter" i Norge. (157) Bladet kom istedet for bevegelsens tidligere organ, "Nye og gamle Ting", som gikk inn i 1890. (158) Dessverre finnes bare en årgang av "Bibel-Vennen" på universitetsbiblioteket i Oslo, en årgang fra 1897, og den har ingen stykker av Erik Andersen. På dette tidspunkt hadde han begynt å skrive i "Ild-Tungen". (159) Fra "Ild-Tungen", tidlig i 1896, er det hentet et stykke fra "Bibel-Vennen" skrevet av Erik Andersen. (160) Dette var det første stykket av Erik Andersen i "Ild-Tungen" i det hele, og viser at kontakten mellom S.V. Ulness og Erik Andersen allerede var begynt. Stykket var stilet til en "Teofilus", men det

synes som om også denne person var fingert. Stykket må nærmest betraktes som klargjøring av det syn Erik Andersen stod for på denne tid. Stykket viser også at Erik Andersen reiste mye rundt både på Vestlandet og Østlandet:

" --- Hvilket underbart Lys er ikke dette, min Broder! Naar dette Lys--Gud-- kommer ind i vore Hjerter (2Kor.4,6), saa borttages Dækket fra vort Ansigt (2Kor.3,18), og vi skuer Gud i Retfærdighed, og mættes, thi vi vaagner ved hans Skikkelse (Ps.17,15). Dette er, at faa Guds Rige ind i sit Hjerte (Luk.17,21). Med Kristus paa Thronen og Evighedens Hemmelighed, at leve Evighedslivet, G u d leve sit rene, hellige, særskilte Kjærlighedsliv i vor Sjæl! Prisen for dette er at faa sit gamle forfængelige, stolte og æresyge J e g naglet til hans Kors, hvilket er vor Ros i denne Verden (Gal.6,14) ---- " " ---- Som du ved, ledede Gud mig op til Førde i Søndfjord for en Tid siden med Budskabet: Lys! Her fandtes et Folk i Sandhed, i hvilket den hellige G u d s A a n d lever, du kunde saaledes i Lighed med Daniel læse Skriften og forstaa Udtydningen af den. Dan.5. Bedehuset blev frit aabnet, og paa selve Præstens Møde blev Møde for mig bekjendtgjort, thi det var den indre Mission som kaldte mig did. Dette var ikke daarlig, var det vel? Hvordan kan det være muligt, siger du, at et fuldt, frit Evangelium ikke bliver til Forargelse i et indre Missions-Bedehus og det til og med paa Landet? Det er let forstaaligt: Gud havde frelst mange der fra at gjøre ondt, Joh.3,20, og derfor var Lyset født for dem. Præd.11,7. Ja, min Broder, den dybeste Grund til, at saa mange Kristi Bekjendere forbitres over at høre om Fylden i H a m, ligger deri, at de endnu gjør ondt, thi h v e r den, som gjør ondt, hader Lyset. Og dette igjen har sin Grund i deres Uvillighed til at dø med Kristus. Det Evangelium, som det Slags Folk sætter Pris paa, er en blot og bar Omklædning af Budskabet Sinai. Manden Moses iføres nogle Klude fra Gethsemane og Golgatha. Hør blot engang paa dem: "Saa maa du "gjøre", det fordrer Gud af dig!" "Gud vil give dig Kraft til at "gjøre" dette." "Naar Jesus gjorde saa meget for dig, er det saa formeget, at du "gjør" dette for ham?" "Du er frelst for at "arbeide" for ham" o.s.v. o.s.v. Du finder det igjen i Jobs 29 Kap. Det er - J-e-g altsammen! --- - " (161)

Det han her skriver tyder på at han i denne tiden gikk sterkt inn for å forkynne "helliggjørelsen". Han så det slik at en opplevelse av " Kristus i oss" ville frigjøre mennesket fra "trellekristendom". (162) Det var i denne tiden Erik Andersen fikk de kontakter i Kristiania som senere skulle bli en del av den venneflokk han ble leder for der. I januar og februar 1897 hadde Erik Andersen en møteserie i "Torvgaden 7". (163) Men i februar døpte han 8 personer i Løveapothekets sal der "Plymouthvennene" holdt til. (164) Omkring juni-juli samme år talte han igjen i "Torvgaden 7" (165) Det kan altså ikke dokumenteres at det oppstod et reelt brudd mellom Erik Andersen og "Kristi Menigheter" selv om han begynte med møter i "Skostrædet 17" i Bergen fra ca. 20. mars 1897, og det synes som om "Kristi Menigheter" fortsatte med møter i "Østre Skostrædet 3". (166) At Erik Andersen likevel fjernet seg fra Kristi Menigheter indikeres av at han endret lokalet, og at han i 1897 begynte å skrive i "Ild-Tungen", og at han ikke skrev i "Kristi Menigheters" organ "Bibel-Vennen" hele 1897.

I Kristiania ble det høsten 1897 innen "Kristi Menigheter" en alvorlig splittelse. "Bibel-Vennen" nevner ikke Erik Andersen som årsak til splittelsen, men det er likevel nærliggende å tro at han var inne i bildet. Bladet skrev at det var en mangel på håndshevelse av kirkelige prinsipper som var årsak til uroen:

" ---- En forstyrrelse i menighedsforholdene, kronisk i mange aar, har tilsidst, efterat alle reformforsøg viste sig frugtesløse, ledet til den saakaldte menigheds fuldstændige opløsning. Den dybeste aarsag til denne forstyrrelse maa vistnok søges i mangelen paa gudsfrygt (skin uden kraft), den nærmeste foranledning i mangel paa energisk haandhævelse af vore kirkelige principer.----" " --- Til hjælp og retledning for fremtiden har menigheden besluttet at fremkomme med en offentlig redegjørelse for sin tro og sit kirkelige standpunkt. Antagelig vil "B.V." bringe denne redegjørelse i et af sine første no." (167)

Beklageligvis finnes alstå ikke "Bibel-Vennen" for 1898 på universitetsbiblioteket i Oslo, så denne redegjørelse er ikke kjent. Et brev stilet til Erik Andersen fra Kristiania i desember 1897 i "Ild-

Tungen" kan muligens vise noe av forkynnelsen i møtene hans da vi vet at Erik Andersen flere ganger i 1897 var i hovedstaden:

" --- Jeg vil nu skrive nogle Ord til dig og fortælle, hvad du vel ogsaa før havde en Anelse om, nemlig at baade jeg og mange af mine Brødre var i Christiania, da du frembar det gode Budskab der. Jeg tror, det vil glæde dit Hjerte, at en stor Forandring er indtraadt med mig. Jeg aarkede tilslut ikke at frembringe flere Bønner og Raab eller nogen Troskab eller Tillid til Gud, men maatte slippe altsammen og lade det staa til-- Gud fik gjøre, hvad han vilde, enten Han vilde forkaste mig eller ikke. Da fik jeg se, som aldrig før, at Han er trofast, som kaldte mig, og han begyndte at aabenbare sig for mig, som den store Gud, der selv har indsatt sig selv til at være min Redder og Hjælper --Jeg behøvede ikke først at bede Ham om at være det. Nei! Han har fra Evighed af sig selv paataget sig, at hjælpe og frelse sit Folk, og salig er det at afdø fra sig selv og alt Strævet for at se Herren som sin Styrke og som den, der har Omhu for os.----" (168)

Dette brevet var fra "Jakob". Det er neppe Erik Andersen som har skrevet det. Det synes heller som om det var en fra Kristiania, eller at vedkommende hadde hørt ham der.

Et siste indisium på at Erik Andersen fjernet seg fra "Kristi Menigheter" er at han nettopp i denne tiden utga sin egen sangbok, "Schibboleth". Senere opplysninger tyder på at den kom ut allerede i 1895, men det er ikke funnet spor av den før i 1897, men skriften i heftet tyder på at det var tidligere hefter som ble samlet i 1897.

2. Kontakten med S.V. Ulness 1897-1899.

I årene like før århundreskiftet hadde Erik Andersen nær kontakt med Sivert V. Ulness, redaktør av tidsskriftet "Ild-Tungen", et blad som Ulness selv hadde startet i år 1892. (169) S.V. Ulness dro til Amerika omkring 1884. Han var da ca. 18 år. (170) Etter et liv i søken etter "rikdom og lykke" kom han i 1887 i kontakt med noen kristne som kalte seg "Pentecost Band" eller "Pintse Baand". (171) En kveld, nærmere bestemt den 13/7-1887, overga han seg til Gud etter en tids krise i sitt liv. Han begynte etter dette å virke innen den --"IndreMissions Arbeide i den Fri Methodistkirke,--". (172) Her var han i minst 3 år. (173) I tiden mellom 1890 og 1892 kom han tilbake til Norge og slo seg ned i Sogndal. (174) I Amerika hadde han giftet seg med en kvinnelig evangelist innen den "Frimethodistiske Kirke". (175) I 1892 startet han tidsskriftet "Ild-Tungen", og gjennom dette begynte han å virke for en ny retning innen metodismen i Norge. Den "Frimethodistiske Kirke" synes å ha vært en særlig misjonerende kirke. Det ble dannet såkalte "Pintse-Baand", grupper på 4 personer som reiste rundt i forskjellige land og misjonerte. (176) S.V. Ulness var medlem av et slikt "Pintse-Baand" og hadde endel understøttelse fra Amerika. (177) I begynnelsen av 1890 årene hadde denne bevegelse slike "Baand" rundt omkring i Amerika, Afrika, India, Tyskland, England, og også i Norge. (178) På denne tiden var ca. 100 grupper i virksomhet omkring i landene. (179) I følge "Ild-Tungen" hadde bevegelsen metodistisk lære og dåpssyn. (180) B.T.Roberts var biskop i den "Frie Methodist Kirke" i tiden rundt 1892. (181) Lederen for og stifteren av disse "Pintse-Baand" var pastor B.A. Dake. De ble angivelig startet ca. 1885. Pastor Dake døde i 1892, og T.H. Nelson overtok ledelsen av "Baandene". (182) S.V. Ulness innviet det første lokalet som bevegelsen hadde i Norge 1/1-1893 i Sogndal. Lokalet ble kalt "Sion". I 1895 fikk bevegelsen lokale også i Vik i Sogn. Dette het "Eben-Ezer". (183) Det går ikke klart fram når S.V. Ulness gikk over fra et metodistisk dåpssyn til et baptistisk, men det var muligens omkring 1894-95. (184) I begynnelsen av 1896 kom han i kontakt med Otto Witt, og tok hans "livshistorie" inn i bladet. (185) Det var omtrent på denne tid han også knyttet kontakt med Erik Andersen:

" --- Broder E. Andersen fra Bergen har ogsaa besøgt os i nogle Dage og stod iblandt os I Evangeliets fulde Kraft. Og Gud blev gjennem sin Tjeners Mund gjort større for os end nogensinde før ---- " (186)

Etter 1896 begynte S.V. Ulness å forfekte sitt nye dåpssyn. (187) Det synes som at S.V. Ulness både før og etter han endret dåpssyn, virket endel innen "de frie misjonsforeninger", da særlig på

Vestlandet. (188)

Erik Andersens samarbeid med S.V. Ulness synes å feste seg fra omkring 1897. Da Erik Andersen utga sangboken "Schibboleth" i 1897, skrev Ulness i "Ild-Tungen" om dette:

"--Synge Tøv til Harpens Lyd. Amos 6,5.

For at det skal bli slut med saadan Sang, har Broder Erik Andersen efter Herrens Ord skillet det Ædle ud fra det Uædle (Jerm. 15, 19), og derfor ladet trykke 61 ædle Sange i Kristiania. Skriv efter dem øieblikkelig.----" " --- Kan du gjætte, hvad Sangboken heder? --- Ikke! "Schibboleth".----" (189)

Det er verd å merke seg at sangboken bare hadde med 6 av sangene fra "Hjemlandstoner" og 9 av sangene i "Hellige Sange." Bare to sanger var felles for alle tre sangbøker. (190) I juli 1897 skrev S.V. Ulness i "Ild-Tungen" at:

"Broder Erik Andersen vil i næste Nummer af Bladet begynde at skrive til sin gamle Ven Jacob." (191)

Denne notis innleder en periode med mange innlegg av Erik Andersen. I augustnummeret skrev han det første brev til "Jakob" i "Ild-Tungen":

" ---- Hvor usigelig lys og herlig den Stillingen er, som de levende Hellige har paa Jorden, min Broder! Gud har jo selv ordnet og sikret Alt for dem og bedet dem saa ømt og inderligt om at være uden Bekymring og lade ham selv være ansvarlig for altsammen. Er ikke dette storartet? Og dog -- Hjertet svider ved Tanken derpaa -- finder man at de fleste af den høieste Guds Børn sidder bundne i Elendighed og Jern, fordi de er gjenstridige mod Guds Ord og foragter den Høiestes Raad. Ps.107,10,11. Derfor fortæres deres Liv af Sorg og deres Aar af Suk. Ps.31,11.---" " --- Han vil have Dig ind paa Løftets hellige Omraade for der at tilfredsstille Dig og mætte Din Mund med det Gode, saa Du bliver ung igjen som Ørnen! Lykkelig den, som har gaaet indenfor dette hellige Forhæng for at se selv, for at høre selv, for at nyde selv! Sandelig, han faar der se K o n g e n i h a n s Skjønhed tilligemed et vidstrakt Land. Es.33,17. Ja K a n a a n s L a n d, Abrahams, Isaks og Jacobs Land. Løfternes hellige Land er et stort Land med Melk og Vin! Did indbyder Gud Dig, Jacob, og alt sit Folk paa denne Dag! I dette Land bor G u d H e r r e n og Erik Andersen.----" (192)

Det er tydelig at Erik Andersen fra første stund fulgte samme linje som hele livet særpreget hans forkynnelse: vandringen i "Kanaans land" og "Kanaans kristendom" kontra "ørkenkristendom". Han søkte alltid å fremheve opplevelseskristendommen, og da en opplevelse som førte til et spontant gledesutbrudd som skulle gi varig glede.

Noe han senere skrev viser at han ikke var akseptert innen den frikirkelige leir, ja, man regnet ham som en farlig person og advarte mot hans lære:

" ---- Under en Samtale med Br. Fosse forleden Dag om dette for os begge saa viktige Emne: "Hvor er Jacob?" siger Fosse: han er kanskje død nu som Følge af de Breve, du sendte ham for nogle Aar siden! Om dette havde blevet den velsignede Følge af Brevene, min kjære Jacob, saa vilde alt dette gyselige Fiendskab og al denne uhyggelige Forfølgelse, som er blevet undertegnede tildel af denne Grund, allerede være godt betalt ----" (193)

Allerede i 1896 ga C.B. Falck, en ledende person innen "Misjonsforbundet", (194) ut et skrift mot Otto Witt og det han stod for:

"Pastor Otto Withs lære sammenholdt med den Hellige skrift."

I 1897 ga Falck ut en bok om helliggjørelseslæren, og det kan ikke være tvil om at det var Erik Andersens bevegelse han hadde i tanken:

"Sand og falsk Helliggjørelse, Træl eller Fri. Rom.7de Kapitel ----- " (195)

Disse skrifter synes ikke å ha påvirket Erik Andersen. Det var nettopp i årene 1897 og 1898 han skrev flittigst i bladet "Ild-Tungen". (196) Nedenfor gjengis fra et innlegg i "Ild-Tungen" som viser at Erik Andersen stadig polemisererte mot den vanlige helliggjørelseslære. Han ble da også av de han angrep, betraktet som en mann med særmeninger:

"---- Heri ligger Hemmeligheden, thi naar Gud vil lære Mennesket at gaa Troens Vei, lader Han Markens Grøde ophøre. Da begynder Mennesket at granske og sige: Jeg har "mista"! Og saa fortsætter det paa Tivvlens, Usselhedens og Sorgens Vei, istedetfor at likevel fryde sig i Herren og juble i sin Frelses Gud! Saa begynder Mennesket at søge Skriftsteder, som synes at bekræfte Op=og=ned=Livet", "Tvangs=Livet", "Gjøre= Livet". Kan man da ogsaa af og til fremsætte Spørgsmaal, saa man lykkes at sætte Troesmanden "fast". Vel, saa har man det overflødige Liv!! Da er Glæden og Jubelen storartet! - I Gud? - Nei! Men man havde jo Ret og det er Hovedsagen! Nu dreier alt sig om mange Møder, store Møder, mange Prædikanter, stor Virksomhed - kort sagt V e r d e n f o r K r i s t u s er nu Løsenet. Man betragter skarpt Troesmanden, at han ikke følger med, thi han lægger mere Vægt paa Kvalitet end paa Kvantitet. Man er mægtig vred paa ham, for han holder fast paa "Særmeninger". For det store Maal: Verden for Kristus maa man nu ofre sine "Særmeninger"! Nu maa der ikke prædikkes saa der splittes, man maa kun prædike hvad alle er enige om, thi Verden vindes aldrig ved "Særmeninger"! ---- " (197)

Av innleggene i "Ild-Tungen" går det fram at Erik Andersen mer og mer overtok ledelsen i gruppen omkring "Ild-Tungen". Stadig flere innlegg i bladet var direkte stilet til ham.

Men så uten noen påviselig grunn sluttet Erik Andersen etter april 1898 å skrive i "Ild-Tungen". Men han var fremdeles stadig nevnt i bladets spalter. Bladet averterte også "Schibboleth" igjen i 1899. (198) I det siste stykket som er funnet i "Ild-Tungen" avlegger Erik Andersen noe som han selv kaller en trosbekjennelse:

" ---- Og paa Grund af at Gud bor i os, og har den raadende Magt over os, saa er det især den Egenskab (Kjærlighed), hvoraf Gud selv bestaar, som vil vises i al vor Færd, eftersom vi forbliver i ham. Og naar vi forbliver i ham og han i os, da har vi Samfund med hverandre, og Jesu Kristi Guds Søns Blod renses os fra al Synd. (Joh.I,7). Dette er min Trosbekjendelse ---- " (199)

Det samme stykket har også en appell til ikke-kristne mennesker. Det var ikke vanlig for Erik Andersen, i alle fall ikke i brevene til "Jakob".

" ---- Jesus kommer snart og han vil herved om nogen af "Ild-Tungen"s Læsere er udenfor det velsignede Livs Samfund med Jesus, henlede eders Opmærksomhed paa den gode Indbydelse i Esaias 55, 1 - i hvilket det lyder: "Nu vel, hver som tørster, kommer hid til Vandene, og den, som ikke har Penge! komme hid, kjøber og æder og gaar, kjøber uden Penge og uden Betaling Vin og Melk!" Velsignet bliver den Time naar alle Guds Børn faar møde Jesus (Tempelets Bestyrer) sin elskede Brudgom og Ven. Hver den, som bliver bestandig indtil Enden, skal blive salig. (Math. 24, 13).---- " (200)

Det kom advarsler mot helliggjørelsesbevegelsen fra flere hold i denne tiden. I 1898 gikk det over flere nr. en artikkel om helliggjørelseslæren i organet for Nordlands indremisjon, "Nyt og Gammelt". Her ble læren oppfattet som en syndefrihetslære, og det ble advart mot denne. (201) I 1899 var det også i "Sambaandet" en artikkel som advarte mot hellighetsbevegelsen. (202)

Kontakten mellom Erik Andersen og S.V. Ulness forårsaket også at den bevegelsen som Ulness representerte da han kom fra Amerika, den "Frie Methodist Kirke", ikke lenger fikk noen fremgang i Norge:

" --- Da nu altsaa "Missionæren" blev lukket for os, begynte vi at skrive i "Ild-Tungen", og kom saa

lidt efter lidt i nærmere forbindelse med Ulness. Han kom oftere til Bergen og vi reiste ogsaa til Vik og talte. Dette hadde selvfølgelig en skjæbnesvanger indflytelse for "frimethodismen". De piller vi med gavmild haand strødde ut paa møterne, viste sig at være dødbringende for dette amerikanske samfund i Norge, det avgik ved en stille død. Ulness' hustru som er en begavet kvinde, skuet snart ind i frihetens fuldkomne lov, og paavirket sin mand at komme løs fra "frimethodistvæsenet", hvilket ogsaa skete.---" (203)

Enkelte uttrykk om bevegelsen stammer muligens helt fra denne tiden. De som sluttet seg til fikk benevnelsen "frie kristne", "Fri-frie", "Frie Venner" og "jublerne". De ble også beskyldt for å lære syndefrihet. (204)

Helliggjørelsesbevegelsen eller frigjørelsesbevegelsen var ingen homogen gruppe på denne tid, og Erik Andersen var på ingen måte en eneherker eller leder fremfor andre. Men han fikk en stadig sterkere posisjon rundt i venneflokkene. Det er mulig at den økende posisjon førte til et kjøligere forhold til Ulness, og at dette var årsak til at han ikke lenger skrev i "Ild-Tungen". Det synes heller ikke som om hellighetsbevegelsen vanligvis førte til noen ordnet virksomhet. Møtevirksomheten synes å bli opprettholdt av omreisende predikanter. Virksomheten synes lite stabil når de ikke hadde predikant. (205)

I en artikkel av Erik Andersen fra denne tiden synes det som at andre oppfattet den kristendomsform han representerte for en "lett" kristendomsform:

" ---- Vi, som var saa optagen med at give Ham et fromt Liv, at leve "helt" for Ham, at give Ham megen Bøn, megen Tro, megen Kjærlighed og Bibellæsning og Virksomhed og Tusinder af andre Ting, som vi troede Han vilde sætte megen Pris paa, - vilde glæde H a n s Hjerte! Og se nu! Nu opdager vi til vor usigelige Forundring, at Han ikke har noget af dette behov, at Han selv giver A l t dette, som vi troede, at Han fordrede af os. Ap.gj.17,25. Ikke underligt da, at vi bliver som drømmende, blir "ellevilde" af Glæde. Det maa være noget lignende de Mennesker føler, som har siddet 10 eller 20 aar i Tugthuset, og saa en vakker Sommerdag slipper ud - er fri! --- " (206)

Erik Andersen fikk tre barn i tiden fram til 1899. I 1895 ble sønnen Arthur født, omkring 1896-97 sønnen Willy, og i 1898 datteren Liv. Av en eller annen grunn fikk ikke Erik og Mathilde Andersen flere barn. (207)

Erik Andersen fortsatte virksomheten i Skostrædet 17 i Bergen helt til han flyttet til Kristiania. Men det synes ikke som om virksomheten i Bergen var brakt til så ordnede forhold at den kunne fortsette uten problemer da han flyttet. (208)

3. De første årene i Kristiania og bruddet med universalismen (1899 - 1903).

Erik Andersen flyttet til Kristiania våren 1899. (209) Han var da en mann på 41 år, (210) og var ikke særlig populær innen de etablerte lavkirkelige samfunn. Særlig deres ledere så på Erik Andersen som en farlig svermer:

" --- Endelig har vi de svermeriske retninger "Guds folk", Erik Andersen (Nævlands & Co) mormonerne og "bruden" (br. Prince) med hver nogle faa tilhengere. De fører alle en meget ubemerket tilværelse.----"(211)

Innlegget er hentet fra bladet "For Guds Børn" i 1901 og omtaler forholdene i Ålesund. Men det er trolig at de fleste ledere så på Erik Andersen på samme måte.

Da Erik Andersen kom til Kristiania synes det som om han begynner med møter for egen regning. En annonse i "Morgenposten" viser dette:

" `Erik Andersen' fra Bergen taler i aften kl. 6 i Auksjonslokalet Brogaden nr. 12." (212)

Men et par uker tidligere var han avertert både i "Brogaden 12" og på "Løveapoteketets sal" i samme annonse. (213) Det var de såkalte "Plymouthvennene" som hadde sitt tilholdssted på "Løveapoteketets sal" på den tiden. (214) Disse hadde holdt til på "Hyberts lokale" i 1897, men omkring 1898 hadde de "Løveapoteketets sal". Dette lokale hadde de helt til omkring mars 1902 da de flyttet til "Akersgaden". Der begynte de å kalle seg "Bethania". (215)

Det første året ble omflakkende for Erik Andersen. Etter at han hadde hatt endel møter i "Brogaden 12", og et visst samarbeid med "Plymouthvennene", flyttet han møtevirksomheten til et lokale i "Storgaden 26". (216) Men allerede samme året flyttet han videre til et lokale i "Østre Elvebakke 4". (217) I dette lokale holdt vennene til helt til de 15. november 1903 flyttet til "Torvgaden 7". (218)

Utviklingen hos Erik Andersen og blant de venner han hadde, er vanskelig å følge i tiden rett etter århundreskiftet. Bladet "Ild-Tungen" som var organet for de venner som hadde opplevd en frigjørelse i sitt kristenliv i overenstemmelse med det som også Erik Andersen forkynte, skiftet navn fra og med årgangen 1901 til "Sandhed og Frihed". (219) Beklageligvis finnes ikke årgangene fra og med 1901 til 1907 på universitetsbiblioteket i Oslo, og dette vanskeliggjør beskrivelsen av utviklingen fram mot krisen i 1903-04. For å gi en bredest mulig oversikt over situasjonen finner jeg det nødvendig å ta med en del sitater fra "Ild-Tungen" i tiden etter at Erik Andersen var flyttet til Kristiania. Dette for å vise trenden innen det som på denne tid kan kalles en bevegelse; "hellighetsbevegelsen." I august hadde "Ild-Tungen" en meddelelse om Erik Andersen:

" --- Som mange ved, saa ledet Gud br. Erik Andersen i vaar til Kristiania, hvor han siden den tid har fremstillet Ham, som har al fylde udi Sig, og som er hovedet for menigheden. Ifølge meddelelse derfra, saa har Gud paa en forunderlig maade velsignet Sin tjener og ved ham prædiket 'Kristus Guds kraft og Guds visdom'. Vennene derborte har nu i sommer havt flere udflugter ud over fjorden, og uagtet de har leiet nok saa store dampskibe kunde de ikke alle faa være med for pladsens skyld. Vi fryder os isandhed over, at mange erkjender 'Sandheden' og bliver frigjort af den.---" (220)

Virksomheten ser ut til å ha gått bra for Erik Andersen i Kristiania. Noe senere i 1899 foretok han en større reise:

" --- Br. Andersen er paa en rundreise fra Kristiania om Trondhjem, Søndmør, Bergen, Stavanger, Jæderen, Egersund, Kristiansand, Arendal hvor han vil være de hellige til megen nytte. Thi Gud har sendt ham ud med et herlig budskab: At fremstille en Gud som bare elsker. I Kristiania gjør Gud herlige ting. Store bygninger af hø og træ, som mennesker har bygget paa i mange aar, ramler ned, brænder op, deres nøgenhed bliver aabenbar og Jesus faar iføre dem Sig Selv. Halleluja!" (221)

Stykket viser også at det var strid omkring ham i Kristiania, men at endel mottok hans forkynnelse. Høsten 1899 utga Erik Andersen igjen sangboken "Schibboleth":

"Sangboken S c h i b b o l e t h er nu atter udkommen. Alle tre hefter samlet i et med noget tillæg, tilsammen 150 herlige aandfulle sange.--" (222)

Utpå høsten 1900 var det et stykke i bladet "For Guds Børn" med en klar front mot Erik Andersen. Den som skriver er ukjent og skjuler seg under navnet "Jakob", antagelig for å imøtegå det Erik Andersen selv hadde skrevet til "Jakob" tidligere:

"Brev til Erik. Min kjære broder!

Idet jeg erkjender modtagelsen av din sidste skrivelse, vil jeg takke dig for alle dine breve. Ja, nu var det rigtig længe, siden jeg hørte fra dig. Siden du aldrig fik noget svar fra mig, kan jeg ikke saa meget undres over din lange taushed. Du skjønner vel, hvad der har hindret mig at skrive. 'Virksomheden' har lagt fuldstændig beslag paa mig. Men da jeg nu har faat lidt bedre tid, og du atter lod høre fra dig, vil jeg ikke længer blive dig svar skyldig. Først vil jeg da sige, at jeg godkjender, at du lægger vejt paa frelsens personlige tilegnelse, og at du hævder indre oplevelse og erfaring som nødvendig til sand frigjørelse. Men jeg tror, at du noget ensidig lægger vejt paa erfaringen, og at du derved taber troen af sigte. Du taler om min virksomhed som "lovtrældom", "markarbejde", eller som nu i dit sidste brev som et "søgende at oprette en egen retfærdighed". Alden stund vi begge bekjender troen paa Kristus som eneste salighedsvej, kan jeg ikke anse en saadan dom over hjertets skjulte bevæggrunde som tilbørlig. Herren alene gransker hjerter og nyrer. Vi maa slutte fra det ydre til det indre, vi kjender blot stykkevis. Jeg kan derfor ikke undlate at minde dig om et ord af Herren:

"Dømmer ikke, at I ikke skulle dømmes." Naar Paulus ihukom thessalonikernes virksomhed i troen og arbeide i kjærligheden, takkede han Gud, idet han omtalte dem i sine bønner. Og naar han tænkte paa Timotheus's taarer, længtes han efter at se ham, at han kunde fyldes med glæde. Men naar du tænker paa mit arbejde og mine taarer, da er det som om hjertet vilde briste, siger du. Hvilken forskjell mellom dig og Paulus i dette stykke! Du fæster dig ved udtryk i mine bønner om "mere kraft" osv.

Men, min kjære br.! hvad tænker du saa om Paulus's bønneemner? Gaar de ikke just ud paa det samme: Mere kraft, mere tro, mere hel overgivelse til Herren i liv og vandel? Se Ef.3,16, 1.Thess.4,1, 2.Thess.2,17. Har du intet at bede om? Eller har du bare paakaldelse og taksigelse og ikke som Paulus paakaldelse og bøn med taksigelse. (Phil.4,6) Kanskje du siger: Jeg har Gud og jeg har nok. Har du da taget i virkelig besiddelse? Saa langt var ialfald Paulus ikke kommen. Han siger: "Brødre! jeg mener ikke om mig selv, at jeg har grebet det." Han jagede efter at gribe det. Han ilede mod maalet. Og han kalder det for fuldkommenhed at have det saaledes. "Lader os da," siger han, saa mange, som er fuldkomne, have dette sindelag." Længer rækker ikke fuldkommenheden i dette liv. Kristelig fuldkommenhed er at stræbe efter fuldkommenhed, at hige mod maalet. Om du ikke har det saaledes vil Gud aabenbare dig det. (Se Fil.3,12-15) "Ikke mere søgende kraft" - "Gud er kraft."

Højest misvisende, min br. "Søger og I skal finde," siger Jesus. "Gud giver den trætte kraft," heder det hos Esaias. Men blir nogen træt uden søgen, uden arbejde? Eller gir Gud den kraft, som ikke søger? Du paaberaaber dig Gal.2,20 og spørger, om man kan leve i Kristus og beholde sit eget jeg paa samme gang. Tror du da, døden med Kristus betyder livets ophør i enhver forstand? Forstaar du ikke Paulus saa, at det at dø med Kristus ikke er at dø, men at leve, da har du grundig misforstaaet ham. At leve et blot naturligt liv er at dø, at dø med Kristus er at leve. Det er aabenbaret af alt, du skriver om dette emne, at du gjør døden med Kristus til en erfaringssag i lighed med den naturlige død. Et dødt menneske kan jo ikke tro, strebe, raabe, osv. Saa længer nede taler du endog om at avklæde os vor personlighed! Dette er en svært alvorlig feiltagelse. Har du da ikke lagt merke til, hvad skriften paa andre steder sætter istedenfor det "jeg", som dør? Det g a m l e m e n n

e s k e skal afklædes og e t n y t m e n n e s k e iklædes, det er "sandheden i Jesus" (Ef.4,21) og det er noget andet end at blive afklædt ens personlighed. Det er usigelig herlig at leve i Kristus, siger du. Hvor herligt det er saa gavner det mig ikke noget, om jeg ikke faar vide, hvorledes jeg skal leve dette liv. Du siger riktignok, at vi maa dø for at leve. Men h v o r l e d e s d ø? Paulus trættes ikke af at gjentage: V e d t r o e n. Og du trættes ikke af at beskrive og udmale, hvor sørgelig og haabløs trældommen under loven er paa den ene side, og hvor herlig frigjørelsen i Kristus er paa den anden. Du dvæler ensidigt ved erfaringen. Men forstaar du ikke, at du derved taber troen af sigte? Tro staar jo alltid i modsætning til at se, erfare, virkelig besidde. Naar vi hverken ser eller erfarer, da gjælder det just at tro. Vi tror, hvad vi ikke ser eller ejer eller har nogen oplevelse af. Gud aabenbarer sig i Kristus, han taler til os og lover os et evigt liv. Vi ser ham ikke, erfarer heller ikke noget (tvertimot ofte det modsatte), men vi t r o r ham, vi agter ham sanddru og trofast, som har givet forjættelsen. Han kan ikke lyve, han taler og det sker, han holder, hvad han lover. Vi t r o r - og vi oplever, vi erfarer, at Gud stadfester ordets sandhed paa vore hjerter og i vore liv. Vi t r o r f o r a t o p l e v e. Saaledes med "døden med Kristus". Det er en trossag først og fremst. (Der kommer nok oplevelse ogsaa siden, sml. 1Kor.15,31, 2Kor.4,12.) "Vi dømmes", siger Paulus, "at om en har døet for alle, har alle døet". (2Kor.5,15) "R e g n e r, a n s e r, at I er døde for synden." (Rom.6,11) "Om vi er døde med Kristus, tror vi, at vi og skal leve med ham. (Rom.6,8) Det er t r o e s u d s a g n, t r o e s d ø m m e, der betinger oplevelse eller erfaring. Det gjælder at skjeldne mellem tro og erfaring, at præke tro og ikke erfaring, at vise, at troen er middel, erfaringen dens følge og fuldkommenheden, den virkelige besiddelse det endelige maal. Fordi du fejler heri, fordi du istedenfor af skjeldne mellem tro og erfaring, alene skjeldner mellem et forud og et nu i din erfaring præker du Gud istedenfor Kristus, sætter du salighed istedenfor fuldkommenhed. Ikke Gud i Kristus, Kristi gjerning for os, men Gud i dig, Aandens gjerning i os træder i forgrunden i din forkyndelse. Du staar i fare for at bedrage dig selv, min kjære br. Der vil fremkomme et aabenbart misforhold mellem at sige o g g j ø r e, der vil opelske s k i n u d e n k r a f t, der vil blive meget tul og mange fald, om du ikke, sorn jeg haaber, lader "t r o e n v i r k s o m i k j æ r l i g h e d" være grundtonen i din forkyndelse.

*Din i naaden meddelagtige
Jakob. " (223)*

Selv om skriveren er ukjent, synes det rimelig at han hører til innen "Kristi Menigheter" etter som bladet, som hadde artikkelen, var organ for denne bevegelsen. Artikkelen er svært interessant da den kritiserer Erik Andersen på en saklig og broderlig måte, synes å beskrive Erik Andersens virksomhet på en korrekt måte. Det var særlig den subjektive opplevelsen av kristendommen som var et hovedanliggende i Erik Andersens forkynnelse. Både de taler som finnes av ham, og de stykker han har skrevet, indikerer at han søkte å føre sine tilhørere inn i en opplevelse av kristendommen. En slik opplevelse ville da føre til en følelse av sterk lykke og frigjørelse i kristenlivet. Ofte var dette forbundet med sterke gledesutbrudd i opplevelsesøyeblikket og satte også varige spor i kristenlivet.

I en selvbiografi av en K.Th.Thorjussen, en forkynner innen samme bevegelse som Erik Andersen, gis en omtale av virksomheten i "Østre Elvebakken 4 ":

" --- I Oslo gikk vi og hørte på en predikant ved navn Erik Andersen. Nå Nordquelle. Han var en original, og velsignet er hans minne. Av ham fikk jeg lære mange ting som var mere værd enn gull til meg. For eks.: "Vil du bli en lykkelig kristen? Da ta alt fra Gud, og legg alt på Gud, og han skal stride for deg". Eller han kunne si: "Om du vil bli en frigjort kristen, da må du gå med på Dødsområdet! Bli et intet, for at Jesus Kristus kan bli alt for deg!" Han kunne spørre de som kom til hans møter for første gang: " Har du Gud? Er du løst?". Ja hvor sant er vel ikke dette?? ---- " (224)

På denne tiden var bevegelsen kjent under flere betegnelser så som: "Syndefrihetslærere", "Helliggjørelsesbevegelsen", "Frigjørelsesbevegelsen", og noe senere også "de frie" "de frie venner" og "de fri-frie". Noen kalte den også for "den andersenske frigjøringsbevegelse". Mor til T.B.Barratt, pinsebevegelsens senere leder, skrev i 1901 til sin datter Polly, som hadde begynt å gå på møtene til Erik Andersen:

" --- Han (Andersen) har vel ikke en bedre hellighetslære enn John Wesley, så du behøver ikke gå utenom din egen kirke for å oppleve det. Jeg fikk denne opplevelse og erfaring av hellighet og et rensset hjerte hjemme på mit soveværelse, ganske alene. Jeg antar du har glemt at Gay mc Pearce var metodist, og at vår kirke har forkynt dette i de siste 200 år. Det er ikke nødvendig for våre pastorer å gå til Erik Andersen for å få undervisning i dette. Det har heller ikke Tom (225) gjort, men da han skrev til Erik Andersen, var det for å få vite hva han egentlig mente med sin hellighetslære og et rensset hjerte. Jeg synes det er leit at mine barn er hengt ut som noen som trenger å gå til denne nye gruppe for å få lys i en sak som de kjenner helt fra barndommen av. Det er som en slags nedvurdering av våre metodistbrødre.---" (226)

Det var omkring 1902 at det kom inn visse tendenser i en "Universalistisk" retning blant noen av Erik Andersens venner. Det er sannsynlig at den hadde sitt utspring i Danmark, antagelig fra et miljø rundt en dr.phil. P.S.Wedell. Men dette er ikke brakt på det rene. (227) P.S.Wedell ble i alle fall betraktet som tilhørende den universalistiske retning. I 1916 skrev Erik Andersen i "Det gode Budskab" om bruddet med S.V. Ulness. Han var nokså polemisk overfor "Universalistene" som fremdeles hadde mange tilhengere over store deler av landet:

" ---- Men saa indtraf der noget, som skulde faa avgjørende betydning for Ulness og flere. "Universalismen" holdt sit indtog blandt de frigjorte. Alle mennesker blev frelst, ja alle er frelst. Alt er som det skal være og har alltid været som det skal. Her falder alt lapperi, ropte de med stormende begeistring. Selvefølgelig sa Ulness: A....men, og var glad som et barn, for dette var "noget mere". Men er det da ogsaa sandhet? Det spurtes der ikke efter, det kom "alls inte i frågan," for dette er herligt og det er hovedsaken. Vi fremholdt atter og atter i "Ildtungen" (228) at sandheten var hovedsaken, at det kun var den som var herlig, at det slet ikke hjalp noget at opstille en hypotese, at alt var som det skulde, naar sandheten viste at mangt og meget var galt. Og naar et menneske er sulten, er det jo langt bedre at faa mat, end at faa høre at alle er mætte, skjønt dette siste var jo bedst om det var sandt.----" " ---- Det glæder os at tilføie, at den store mengde av de frigjorte erkjendte G u d s ords sandhet og blev der, men nogle hist og her skravlet videre, mer og mer tul for hvert aar, - - - " --- Det var saart for os at skilles med de venner, da vi hadde nydt saa meget velsignet fra G u d sammen, og særlig med Ulness, da han personlig er en snild karakter, men da de fortsatte i samme tul, brøt vi lag med dem og begynte "Det gode Budskab," og G u d har paa en forunderlig maate velsignet den hele tid, saa vi er fuldt forvissset om at dette var velbehagelig for H a m, ----" (229)

Det finnes ellers bare få opplysninger om forholdet omkring bruddet med de "universalistiske" tendenser. I tidsskriftet "Det frie Ord", som tilhørte denne retning, finnes noen innlegg som omtaler striden:

" --- Dette Herrens aar 1902 var en gjennembrytningens tid paa det aandelige gebet. Vi var sammen med en bror fra Danmark, som var saa dristig, at han fortalte, at alle var frelste.----" " ---- Her blev en vældig storm. Den ene opstod fra de døde efter anden. Bror Nævland var skyld i det hele sa man, --- " (230)

Det ser ut til at Erik Andersen i årene omkring 1903 har hatt det vanskelig. I 1906 skrev en Anton Fladberg i bladet "De gamle Stier" nettopp om denne tiden. Anton Fladberg hadde først vært predikant innen "Misjonsforbundet", men gikk i 1902 over til "Kristi Menigheter" (231) Han skrev så polemisk at red. R. P. Anderson bemerket at han ikke gikk god for det A. Fladberg skrev om Erik Andersen. Han mente at Erik Andersen neppe kunne sies å ha noen tilknytning til den universalistiske retning:

" --- Endel af vore Venner her i Amerika har noget de kalder: "Den anden Velsignelse," som de mener bestaar deri, at de Kristne blir helliget, og som erholdes under Faste og Bøn, samt Haandspaaleggelse af nogle Venner, som særlig er dertil udvalgt af Gud. I alle Fald efter deres Mening. De har da særlige Hellighedsmøder, hvor der s k r i g e s, h y l e s, g r æ d e s og b e d e s indtil de endelig har modtaget, hva de kalder "den anden velsignelse". Jeg har seet det med mine egne Øine og hørt det med mine egne Øren, saa jeg ved, det er en Sandhed. At det har en hvis bibelsk

G l a n d s og Støtte skal indrømmes, thi Bibelen taler om Faste og Bøn -- i Enrum og fælles-- at de ældste fra Jerusalem lagde Hænderne paa Venner, og at de fik den Helligaand, og af den Grund bedaarer det de enfoldiges Hjerter. Sagen er den, at det er Maaden, hvorpaa det bruges, som medfører Skade, thi mange--ja alle-- finder ikke derigjennem, hvad de søger, og da hænder det saa ofte, at det ender i Verden paany eller paa Daarehuset og mange gaar videre fram i Vildfarelse. Selv i Norge har vi staaet Ansigt til Ansigt med dette. De Venner, som har udgaaet fra Erik Andersen er et slaaende Eksempel herpaa. Fremtiden skal vise, om jeg tager fejl. Jeg føler dyb Sorg i mit hjerte, naar jeg skriver dette, men jeg kjender, at Sandheden kræver det. Om Erik Andersen personlig er kommen helt udaf det, v e d G u d a l e n e. Jeg har havt og har mine store Tvil derom, thi som denne Broder i mange Aar har lært og behandlet Guds Ord, ialfald i mange Henseender, trænges der en hjertelig og frivillig Erkjendelse baade for Gud og Brødrene. Er den Frontforandring Broder Andersen i det senere har gjort, en Følge af, at han af Hjertet indrømmer og erkjender, at han i flere Henseender har taget fejl, bør det hilses med Glæde af alle sandhedssøgende Sjæle, saalangt han er kjent -- og han bør med aabne Arme annammes af Brødrene, --men er det en tvungen Erkjennelse og Forandring for at komme undaf det vildfarelsenes Aandsveir, han engang var kommen ind i, er det min fulde og inderste Mening, at vente med noget Samarbeide, ifald for os, som Kristi Menighed -- og lader Fremtiden tale. Forstod vi det var hjerteligt ment, burde vi være de første til at række ham Broderhaanden. I k k e f ø r ----- " (232)

Som før nevnt fant redaktør R. P. Anderson, å måtte reservere seg overfor Fladbergs innlegg. Andersons "hale" er som følger:

" --- Den Vildfarelse, som Bro. Fladberg nævner, og han med Kraft og med Rette fordømmer, kjendes vistnok ogsaa her i Norge, men den er en dødende Sag egnet til at fange kun Mennesker af svagere Kaliber end det normale. Bro. Fladbergs Bemærkninger om Erik Andersens Stilling lader vi staa uberørt som han skrev dem --thi Ordet er frit - men vi maa for Fuldstændigheds Skyld tilføye, at Bro. E.A. har aabent og ærlig erkjendt og bekjæmpet det usunde i den Retning, som Bro. Fladberg fordømmer. Vi ønsker ikke at træde i Skranken til E. A.'s Forsvar, thi han kan svare for sig selv, men dersom vi forstaar Bro. A. ret, er han mere end villig til at erkjende sine Feil, naar han ser dem, samt afstaa fra dem. At Bro. E.A. ikke er blevet suget med i den Hvirvelstrøm, som tog en Del Venner med sig, takker vi Gud for. Heri finder vi kun Grund til Takksigelse. Vi nærer en ligesaa stor Afsky for aandelig Sværmeri som nogen kan nære, men vi maa passe paa ikke at kaste Barnet ogsaa bort med det skidne Vand." (233)

Erik Andersen ga et skarpt svar til Anton Fladberg, men vedgår at en splittelse hadde funnet sted:

" --- At nogle af mine gamle Venner - mange er det ikke - har annammet de absurde Lærdomme som du nævner, "at de ingen Fristelse har," "at Satan er bundet og Tusenaarsriget kommet," "at der ingen Synd er mere" o.s.v., det er sandt, men det er ligesaa sandt, at jeg fra første Stund de blev fremholdt blandt os af et Par Prædikanter paa det bestemteste og alvorligste tog Afstand fra det og benegtede, at der fandtes Sandhed i det. Og antagelig da kan jeg ei ha Del deri.----" (234)

Av samme innlegg går det fram at Erik Andersen hadde en del kontakt med "Kristi Menigheter" i denne tiden, og også utover tiden etter 1903:

" --- Jeg er Prædikant for en liden Gren af K r i s t i Menighed i Torvgaden 7 og du er det for en liten Gren af K r i s t i Menighed paa Kampen, et Sted jeg aldri har været ----- " (235)

Kontakten med "Kristi Menigheter" må ha vært ganske god:

" --- de har alle opfordret mig gjentagende at komme igjen, og de har da vel lidt Greie paa K r i s t i Evangelium de ogsaa! ---- "(236)

Noe av bevegelsens lære kommer til syne i en sang diktet av en T. Simonsen. Sangforfatteren var da, vinteren 1903-04, redaktør i bladet "Zions GlædesBud". Dette bladet oppstod i en ytterliggående fløy

av bevegelsen. I 1906 gikk det inn i "Det gode Budskab" som Erik Andersen var med på å starte i 1904. (237)

Sangen kom tidlig med i "Schibboleth":

1. En dobbeltbæk ifra Templet flyder,
Saa frisk og klar som en ren krystal.
Den flyder stille, men fram den bryder
Og bredes ud over verden al. :.:

2. Se maalsnoren sig fremad strækker.
O staa ei stille men følg kun med!
Kun op til anklerne vandet rækker,
Og længe stod jeg paa dette sted. :.:

3. Men Herren førte mig enda længer,
Og op til knæerne vandet gik,
Men sjælen raabte: "Jeg mere trænger,"
Og raabet hørtes, jeg mere fik. :.:

4. Mig Herren førte paa livets vandring,
Saa op til lænderne vandet gaar.
Jeg kjendte nu, at der blev forandring.
I egen kraft jeg ei længer staar. :.:

5. Jeg skjøjnte, her maatte Gud faa raade,
Thi nu jeg fandt ikke mere bund.
Snart laa jeg svømmende i Guds naade
Og fant ei fæste paa egen grun. :.:

6. Nu strømmen bær mig og raabet lyder:
"Min naade nok er for hver en dag."
Og hvorsomhelst dette vandet flyder,
Der følger ogsaa Guds velbehag. :.:

7. Og naar jeg standser og ser tilbage,
Den vei som Herren har ledet mig,
Med stor forundring jeg faar opdage:
"Det alt var naade, o Gud fra dig." :.:

8. Og overalt, hvor den bækken kommer,
Den bringer salighed, liv og fred.
Ja nu frembryder en evig sommer,
I uforlignelig frugtbarhed. :.:

T. Simonsen.--" (238)

Sangen er en parafraze over Esek. 47,1-9, og gir et lite inntrykk av hvordan man oppfattet kristenlivet. Livet med Gud skulle ikke være noe statisk, som å motta en lære, men en vandring i utvikling, med stadig nye Gudsopplevelser. Det mål som Erik Andersen, og flere med ham, ønsket å føre sine tilhørere til var at de skulle "svømme i floden".

Fra denne tiden har vi en sang som antagelig er skrevet av Erik Andersen. Det er sangen nr. 100 i 1973 utgaven av "Schibboleth". En av hans nærmeste medarbeidere i tiden da bruddet med de

universalistiske tendenser kom, Oskar Karlsen, skrev i "Det gode Budskab" i 1948 om spliden:

" ---- Disse ledere lærte at Jesus var kommet og tusenårsriket var inntrådt osv. Da ble venneflokket skilte. De edle ble fast i den bibelske frihet. (Gal 5,1. Ap.gj.17,11) Herren hadde en edel slekt, som ble fast ved det edle. Es.32,8. I de dager i 1904 skrev Erik Andersen (Nordquelle) sangen i Schibboleth nr. 100 hist og her på murveggene ned over Grunerløkken, da hans ånd var bedrøvet over disse som fornektet Guds ord om renhet og Kristi kornme.----" (239)

Det har ikke vært mulig å fastslå om det tidspunkt som her ble angitt, var korrekt, da "Schibboleth" i utgaven av 1904 ikke finnes på universitetsbiblioteket, og den utgaven som er i forfatters eie er defekt og har bare 206 sanger. I utgaven av 1906 var sangen med som nr. 100. (240) Oskar Karlsen var medarbeider da Erik Andersen i 1906 utga "Schibboleth" med skrifthenvisninger til hvert vers. (241)

Vi gjengir hele sangen og lar innholdet tale for seg selv, men understreker det ledd som tydelig går mot de "universalistiske", og de andre vers er betinget ut fra dette:

"1. Vort borgerskab i himlen er, Saa siger Faders ord.
Derfra vi venter Jesus kjær, **Enhver som paa Ham tror.** Fil.3,20.

2. Han skal forvandle, saa det staar, Vort legem
som vi bær, Hans store kraft jo det formaar, Det bliver
som Hans er. Fil.3,21.

3. Han gav os jo Sin troes Aand, Vi tror det, Han
har sagt, Thi himmel, jord de skal forgaa, Hans ord
de staar ved magt. 2Kor.4,13.

4. Han skrev Sit ord i hjertet ind, Det staar for evigt
fast. Det fylder helt min sjæl og sind, Om jord og
himmel brast. Hebr.8,10-13.

5. Ja Gud ske lov jeg hviler godt Paa ordets faste
grund. Hvor herligt er det jeg har faat. Det himmel er
hver stund. Luk. 6,47,48

6. Han siger Selv: Jeg er og var, O hvilken harmoni!
Og komme skal jeg og igjen. Jeg jubler glad deri.
Aab. 1,4.

7. De sige skal: Hvor bliver der af Det som Han
lovet har, Thi alle ting forblive jo, Just saadan som de
var? 2Pet.3,4

8. Men en dag er for Herren som De tusind lange
aar! Og tusind aar just som en dag, Ja saa i ordet
staar. 2Pet.3,8.

9. Tag ei et ord fra Herrens ord Men fryd dig deri
glad, Thi tar du bort, Han tar din del Fra livets borg
og stad. Aab.22,18,19.

10. Han selv, som vidner disse ting, Si'r: Ja, Jeg
kommer snart! Og bruden svarer: Amen ja!
Velkommen, Brudgom, snart! Aab.22,20."

Det har ikke vært mulig å finne noen konkret dato for bruddet med "universalistene", men det er påfallende at Erik Andersen skifter lokale 15. november 1903. (242) Det hadde sannsynligvis noe med striden med Ulness å gjøre. Denne var en av lederne for "universalistene", og var også redaktør og utgiver av bladet "Sandhed og Frihed", organet for denne retning. En debatt i bladet "Zions Glædesbud" i 1904 refererer seg til tiden for striden:

" ---- Tager jeg fejl heri, saa bør I fralægge eder at have nogen forbindelse og Samfund med dem her i byen og andre steder, som især har sit organ i "Sandhed og Frihed". (243)

Innlegget viser at det sommeren 1903 hadde vært et møte mellom M. Hansen, en kjent forkynner innen "Misjonsforbundet", og Erik Andersen. (244) Møtet fant sted på Nesodden. (245) Her var også en Johannes Mathisen med. Johannes Mathisen hadde vært forkynner i "Misjonsforbundet" helt fram til sommeren 1903, da han fikk en opplevelse av "et rent hjerte". Dette førte til et brudd med "Misjonsforbundet." Det var M.Hansen som gikk ut mot den forkynnelse Johannes Mathisen hadde etter sin opplevelse. Debatten viser hvor fjernt de to bevegelser stod fra hverandre, og den viser også at det var en helt annerledes kristendomsform som var representert i "hellighetsbevegelsen". Opplevelsen av "det rene hjertet" førte til at den hellighet man før søkte ved å arbeide med seg selv, nå sprang denne fram som et resultat av den glede opplevelsen ga. Johannes Mathisen stilte opp 7 punkter om de vanlige argumenter mot hellighetsbevegelsen:

" ---- Hvor har M.H. det fra: at vi
 1 ikke anerkjender andre Guds børn?
 2 At vi ikke behøver de apostoliske formaninger?
 3 At vi hader optuktelse - og derved -
 4 forkaster eller tilsidesætter ni ti endele af Guds ord?
 5 At vi mener at have nok med 1/10 del af
 Guds ord: Retfærdiggjørelsen?
 6 At vi roser os selv?
 7 At vi ter os som uforstandige børn? --- " (246)

M. Hansen gir et langt og bitende svar på de syv punkter med en lengre redegjørelse over hva han mener bevegelsen står for. Hans kritikk synes å være temmelig treffende:

" ---- F ø r s t . Naar vi, som ikke kan følge med i denne nye skriftfortolkning, men holder os til den gamle forstaaelse, ideligen baade i tale og skrift kaldes *t r æ l l e b ø r n* og *m a r k a r b e i e r e*, som ikke faar noget af den fede kalv og gjæstebudsglæden, da er ikke det at anerkjende, man bruger ikke at slaa sine venner og fortrolige brødre. En ting er ikke at vove at frakjende dem den børneretten, et andet et det at være fortrolige venner. I afslutningen af sit sidste brev har br. J. M. et slagord: "De stakkels markarbeidere, som ikke faar et kid endog." *A n d e t .* Naar man er fuldkommen og er bare lydig til enhver tid, da har man ikke behov af formaninger, thi de er givne til de skrøbelige og ufuldkomne.

T r e d j e . Det samme er tilfældet med tugt eller optugtelse, naar man altid er lydig og gjør al Guds vilje. Hvis man alligevel vil tale om tugt, da bliver det selvmodsigelse. Naar vi, over enstemmende med Rom. 8,13 og Gal. 5,17 erfare aandens tugt over opstigende kjødelige tanker og begjæringer, da hæve I eder derover, ja vil ikke engang høre derom, det kalder jeg at hade tugt. *F j e r d e* Ja, jeg burde vel rettere have sagt, at man har nok med 2/10 dele af Guds ord, thi I har jo helliggjørelsen med, og deri er ogsaa jeg enig, at i det samme man bliver retfærdiggjort bliver man ogsaa helliggjort ifølge 1Kor. 6,11, saa man er skikket for himmelen, men det er blot det halve af helliggjørelsen. *A p .* taler om en fortsat helliggjørelse, Rom.6,22 og lste Kor.7,1. Men naar I er helt færdige med helliggjørelsen og er allerede herliggjorte, da forstaar ikke jeg, at man kan have noget brug med det øvrige Guds ord. I al fald naar der prædikes eller skrives, saa er det altid kun det ene, som fremholdes: *b a r e h v i l e , b a r e n y d e , b a r e s i d d e t i l b o r d s .* Naar der forklares over lste Joh. 1,7,8, da skulde det hede: "har *r e n s e t* fra al synd" og: *i k k e h a v d e s y n d*, det passer ikke, som det staar, man har da ikke brug for Guds ord. Men nu har den

helligaand ved ap. Johannes brugt præsens, nuværende form, og pris ske Gud for det, derved er forjættelse og haab for alle, som trænger blodet til enhver tid. Hermed er ogsaa punkt 5 besvarte. S j e t t e. Desværre, jeg har ikke noget penere ord for det, naar man i høie toner taler om sin egen ophøiede stilling og samtidig kalder dem trælle, som ikke vil eller kan tale det samme. Ap. siger i 2Kor.10,18: "Ikke den, der priser sig selv holder prøve, men den, som Herren priser". Det er ikke nok at sige: jeg er saa og saa hellig, thi det maa bevises i livet, saa andre kan sige det om os. Broder F. F. tror jeg er baade hellig og ofret helt for Herren, men han taler aldrig derom, dog kan andre mærke det paa hans hele liv og færd. Naar Paulus ligeoverfor: "d e s a a r e h ø i e a p o s t l e" blev tvungen til at tale, om hvad Gud har gjort ved ham da siger han, at han taler d a a r l i g h e d, thi han vilde helst rose sig af sine skrøbeligheder. Hellig beskedenhed sømmer sig derfor bedst for Guds folk og især for Herrens vidner. Forklaringen af spørgsmaal 7 er klart givet i mit brev. Mine ord er bygget paa den forudsætning, at I ved omvendelsen ogsaa fik den helligaands forvisning om børneret hos Gud og I burde derfor ikke kalde det hele et trældomsliv, saa at I først nu blev frigjorte og fik alt i Kristus, thi selv om I havde tabt den første kjærlighed, saa siger Herren til menighedens tjener i Efesus, at han skulde vende om og gjøre de f ø r s t e g j e r n i n g e r. Med denne forudsætning mener jeg, at det ikke bør tales om en 20 aars liv og virksomhed som et trældomsliv, der ikke kan regnes med, saa at I først nu er frigjorte, det kalder jeg at handle uforstandig som børn. Under vort liv i Herrens skole har vi lært at vandre i tro, ikke i beskuelse (se og føle), ikke bygge vor børneret og livssamfund med Gud paa følelser, men paa G u d s o r d. Den anden forudsætning var, at I ved omvendelsen blir blot aandelig vakte og ikke tillige frigjorte, ja da er det ret at tale om det forbigagne som et trællev og da får jeg tro br. J.M., naar han i sit brev om 1Kor.4,6, siger, at han nu først uden frygt og tvil kunde anvende det Guds ord paa sig selv. Det er da aldeles i sin orden, at det gamle blev nedbrudt saa alt blev nyt. Men jeg maa tilstaa, at efter det kjendskab jeg har havt til br. J.M., saa maate jeg smile, da jeg læste dette, thi jeg kunde ikke tro, kan det heller ikke nu, at hele hans liv og virksomhed forhen har været blot hykleri. Br.T.S. synes i sit svar til mig at indtage et andet standpunkt og at være lidt mere moderat i sin opfatning ----- " (247)

Redaktør T. Simonsen tilbakeviste kritikken på en rolig måte:

" ----- Saa vil jeg samtidig frigjøre mig fra den beskyldning, at jeg skulde betrakte mit foregaaende troesliv som helt værdiløst, det gjør jeg ingenlunde, thi jeg troede paa Gud til min retfærdiggjørelse og var glad over syndsforladelsens naade, som befriede mig fra syndens skyld og straf og sikrede mig adgang til himlen, men jeg oversaa som de fleste kristne har gjort, del (=det-248) liv som ligger derimellem. Der blev det altid et tomt rum og derfor ogsaa det spørgsmaal: "mon jeg skal naa det skjønne land, som snubler gang paa gang." Det maa nok br. M. H. ogsaa indrømme, at der i forkyndelsen han (=har-249) været en mangel, et tomrum just paa dette omraade. Saalenge det har gjældt retfærdiggjørelsen, saa har det ikke manglet paa fri naade, men saasnant helliggjørelsen er blit nævnt, saa har svøben kommet fram: "Du maa og du skal. Derfor er det nok ikke uden grund, at vi kalder et saadant liv for et trællev. Det var saameget, som blev gjort, fordi vi vidste, at det b u r d e gjøres, det hørte med til at være en kristen. Nu er det en anden svøbe som driver: "Kristi kjærlighed tvinger mig." Nu "opvælder kilden". --Nu "flyder der levende vandstrømme." --Nu "vokser sæden ved nat og ved dag." --Nu "bærer grene frugt" uden noget stræv. Det er l i v e t s a a n d s l o v i Kristus Jesus. Amen! --- " (250)

4. Oppsummering av teologiske hovedtrekk i tiden fram til 1903.

De dogmatiske standpunkter Erik Andersen hadde i 1903, var et resultat av en lengre tids utvikling. Etter at han i 7 år hadde vært sjømann, uten annen bakgrunn enn folkeskole, opplevde han en omvendelse med sterke følelsesmessige trekk. Etter en krise kom en utfrielse som virket en voldsom og spontan glede. (251)

I tiden etter omvendelsen begynte han å virke aktivt for å vinne andre for Gud. (252) Måten å virke på ble aksentuert ved møtet med Fredrik Franson i 1883. (253) Evangeliseringsformen som Franson brukte var vel egentlig kommet fra Fransons møte med Moody. (254) I samme tidsrom deltok E. Andersen i frie nattverdshandlinger. (255) Da han i 1888 begynte som fast predikant innen

Misjonsforbundets foreninger, var denne oppgave ikke forberedt ved noen teologisk utdanning. (256)

Erik Andersen var en alvorlig kristen som ønsket å tjene Gud. Han var stadig opptatt av spørsmålet om "helliggjørelse". Men når han så på sitt eget hjerte- og tankeliv fant han mye som ikke var rent. Dette førte til en krise i hans liv. En stadig stigende strøm av litteratur om dette emne har nok vært med på å modne fram en slik krise. Vi er enig med Nils Block-Hoell i at bevegelsen "Holiness Movment" synes å ha virket både på Erik Andersens bevegelse og senere dannet basis for pinsebevegelsen: (257)

" --- Overmåte betydningsfulle ble de skrifter som gikk ut fra Holiness Movment, ikke minst Boardmen's Higher Christian Life fra 1845, som kom ut i mange utgaver både i Amerika og Europa. Stor innflytelse øvet også Mahan's The Baptism of the Holy Ghost, Finney's selvbiografi hvori han omtaler sin åndsåp og Persall Smith's Holiness through fait som kom i 1870.---- "

Det var nettopp denne litteratur Erik Andersen viste til rett etter han selv hadde hatt sin opplevelse. (258) "Holiness Movment" hadde mange likheter med metodistkirken, og kan muligens betraktes som en art av denne. Einar Molland skriver at:

" ---- Metodistkirken bærer preg av å være den kirketype som pietismen har frembrakt.---"(259)

" ---- Arven fra Brødremenigheten er å finne i den sterke samfunnsfølelse, i brødrenes gjensidige kontroll av hverandre og i visse gudstjenesteformer som kjærlighetsmåltider og våkenattsgudstjenester ----"(260)

" ---- Det er et sterkt luthersk innslag som skyldes den påvirkning Wesley selv mottok fra Luther. Wesley levendegjorde læren om rettferdiggjørelse av tro for sin samtid og gjorde den til det ene av de to brennpunkter i metodismens kristendomstolkning.----"(261)

" ---- Helliggjørelsen betraktes som et stadium som følger etter gjenfødselen ----- " (262)

" ---- Det eiendommelige for metodismen er at den hevder at den kristne fullkommenhet kan realiseres i denne verden. Det menes ikke at man kan nå til absolutt syndfrihet, men til et stadium av helliggjørelse at man ikke på noe punkt handler bevisst mot Guds ord. Denne fullkommenhet nåes ikke med våre egne krefter, men er Åndens verk. Den metodistiske oppfatning av helliggjørelsen er, ikke minst av lutherske polemikere, ofte blitt betraktet og behandlet som en lære. Men det er ikke i første rekke en lære, men et livsideal og en livsstil vi står overfor. Her møtes og forenes puritanismens strenge livsstil med den tendens i retning av mystisk inderlighed og den lengsel etter o t h e r w o r l d l i n e s s som går igjennom så meget av den engelske fromhets historie ----- " (263)

Åndsopplevelsen og tiden deretter førte Erik Andersen inn i en forkynnelse av hellighet som førte til at man kalte bevegelsens lære for syndefrihetslære. (264) Forkynnelse av rettferdiggjørelse av tro, synes det aldri for Erik Andersens del å være noen tvil om. (265) Det er ikke konstatert at Erik Andersen agiterte for sitt dåpssyn, men han begynte å døpe i 1895. (266) Dermed var det et klart skille mellom ham og metodismen.

Vi kan si det slik at Erik Andersen i 1903 forkynte en tilnærmelig lavkirkelig luthersk frelseslære, en metodistisk helliggjørelseslære, og en baptistisk dåpslære. Men han døpte bare til den kristne universalmenighet, aldri til den lokale menighet. I synet på menighetsorden var han meget radikal, langt mer radikal enn Misjonsforbundet. I korte trekk kan man si at de lutherske lavkirkelige kretser kunne kritisere Erik Andersen for hans helliggjørelseslære og hans dåpslære, men kanskje ikke så sterkt hans menighetslære. Metodistene kunne kritisere hans dåpslære, hans menighetslære, men neppe hans helliggjørelseslære. Baptistene kunne kritisere hans helliggjørelseslære, hans menighetslære, men bare delvis hans dåpslære. Misjonsforbundet kunne kritisere hans helliggjørelseslære og også hans dåpslære og menighetslære.

Etter at Erik Andersen og "Misjonsforbundet" hadde skilt lag, antok "Misjonsforbundet" mer og mer en lære om menigheten, og ordninger av denne, som klart distanserte seg fra Erik Andersens menighetssyn. Særlig i spørsmål om "menighetsorden" ble avstand i syn markant.

I et brev til "Kristiania Indremisjon" i 1904 redegjorde Erik Andersen for de retningslinjer som lå til grunn for virksomheten i "Torvgaden 7". Brevet viser Erik Andersens frykt for alt som liknet "organisering". Likevel må man anta at det i menighetens virksomhet etterhvert hadde kommet inn en viss form. Brevet til K.I. lyder:

Til Kristiania Indremisjon.

G u d s fred.

I anledning Indremissionens forespørgsel, angaaende møderne i Torvgaden 7, skal vi oplyse følgende: 1. Vi bruger intet menneskelig navn paa vore søsken, for at isolere dem fra noget G u d s barn. J e s u s har givet os S i n herlighed, for at vi skal være eet. Joh. 17,22-23. Som følge deraf kan det heller ikke være tale om nogen menneskelig indskrivelse, bestyrelse, forstandere, ældste, menighetsraad og lignende. Heller ikke har vi nogen søndagsskole, bibelklasse, sangforening, kvindeforening, eller nogen anden slags forening. 2. Vi prædiker som J e s u s har sagt: evangeliet for al skabningen. Mark.16,15. Dette evangelium indbefatter G u d s godhed, kraft og velsignelse, og dette prædiker vi frit og uforbeholdent til alle, baade store og smaa. Der er ikke nogen bestemmelse om, hvor ofte vi skal samles, til møder og brødsbrydelse. I almindelighed samles vi i J e s u navn til møder 4 a 5 ganger i ugen.

Kjærlig broderhilsen Erik Andersen." (267)

[Tilbake til innholdsfortegnelsen.](#)

III. ERIK ANDERSEN OG HANS "FRIE VENNER" (1903 - 1924).

1. Utviklingen fram til julen 1906.

a) "Det gode Budskab" 1904, og dets utbredelse fram til 1907

Etter bruddet med de universalistiske elementer omkring 1903, synes Erik Andersens virksomhet å komme inn i mer etablerte forhold. Hans forsamling i Kristiania synes å være mer samlet, med en ganske regelmessig virksomhet. Han hadde også mange tilhengere rundt om i landet, og det ble nødvendig for ham å skaffe et organ som kunne nå disse menneskene. Omstendighetene omkring starten av "Det gode Budskab" er noe uklare. Beslutningen om å utgi et blad ble antagelig fattet enten i et møte hjemme hos en Mina Hansen vinteren 1903, eller i Storgaten 2 i januar 1904. (268) Det første nr. var datert januar 1904 og var et 8 siders A4 format.

Bladets første redaktør ble Karl Olsrud fra Bøn. (269) Men det var Erik Andersen som fra første stund preget bladet.

Bladets navn var hentet fra et blad som kom ut fra 1898 til 1900 på Vestlandet, (270) med en Carl Aamodt som redaktør. Aamodt var mye plaget av sykdom og døde i trettiårsalderen. (271) Bladet hadde hatt en viss utbredelse innen "Misjonsforbundet" og var derfor kjent av Erik Andersen.

Det er ikke kjent hvor stort opplag bladet hadde før i 1906. Det hadde da ca. 1500 abonnenter. (272)

Neste gang man finner opplysninger om opplaget var ut i 1907 da det var på ca. 1800. (273) Det finnes ikke direkte opplysninger om den geografiske spredning av bladet. Men bladet omtaler ca. 80 steder i Norge med tilknytning til Erik Andersen i tiden fram til julen 1906. Dertil kom 15 steder i Amerika, (274) 2 steder i Sverige, (275) 4 steder i Danmark (276) 1 sted i Canada, (277) 2 steder i England, (278) og 1 sted på Færøyene. (279)

Vi skal også huske at Erik Andersens artikler var kjent gjennom "Missionæren" fram til 1893 om høsten, og gjennom "Ild-Tungen" fram til 1900. Vi finner ellers opplysninger om E. Andersen, og

artikler av ham, i bladet "Sandhed og Frihed" fram til år 1903. Det synes rimelig å tro at "Det gode Budskab" julen 1906 hadde omkring 4000 lesere. Ikke bare bladet, men også gruppen omkring Erik Andersen, stod i sterk opposisjon til de andre samfunn og argumenterte sterkt, både for betydningen av de opplevelser de hadde hatt, og for sine spesielle lærestandpunkter.

b) Virksomheten omkring Erik Andersen i tiden fram til julen 1906

I tiden frem til 1907 ser det ut som Erik Andersens bevegelse var i en viss fremgang. Årsaken til denne var nok ikke bare Erik Andersens eget arbeide. Fremgangen var vel like meget en frukt av all den litteratur som nettopp i denne tid kom ut på markedet. Mye av denne litteraturen beskjeftiget seg med nettopp de temaer som opptok Erik Andersen så sterkt. Kildene viser klart at det lokalet som han hadde i tiden frem til 1907, "Torvgaden 7", stadig var fullsatt. Lokalet, som var et loftslokale, rommet ca. 500 mennesker. (280) Erik Andersen sa selv at de hadde møter 4-5 ganger i uken. (281) Dette kan stemme med de opplysninger som kommer frem i "Det gode Budskab" i denne tiden. Det er noe uklart hvorfor organisasjonsspørsmålet ble så sterkt fokusert i "Det gode Budskab" allerede fra 1904, men det viser vel at spørsmålet har opptatt Erik Andersen sterkt i lang tid. Han hadde en innbitt motstand mot enhver form for organisasjon og var ikke billig i sin kritikk av de som mente noe annet. En kritikk av baptistenes distrikts og årskonferanser, viser den radikale innstilling i spørsmålet om menighetsorden:

" ---- Men baptisterne slaar rekorden. Deres "aars" og "distriktsmøder" er en idelig selvophøielse af deres "bibelske standpunkt." Denne idelige selvophøielse smager i længden temmelig ækkelt, naar man kjender skriften. Og skjønt vi ved, at en daare kan spørge om mere end syv vise kan svare paa, vover vi os dog i beskjedenhed frem med et par spørgsmaal til de eneste bibelske i vort land.

Sp.1. Hvor tales der i bibelen om baptister?

2. Hvor tales der i bibelen om pastorer?

3. Hvor staar der i bibelen om nogen indskrivelse i Guds menighed, eller til baptister?

4. Hvor staar der i bibelen om prædikantskole? Er ikke den Helligaand nok? Og bedre end alle prædikantskoler i verden? Taler bibelen om at nogen af apostlerne gik paa skole, efterat de havde faaet den Helligaand? ---- " (282)

Selv om stykket ikke er skrevet av Erik Andersen selv, så representerer det sikkert også hans syn på denne saken. Hvorfor denne skarpe tone blir brukt er det vanskelig å si noe helt sikkert om, men den kan ha vært en reaksjon på baptistenes kritikk av den bevegelse som samlet seg om Erik Andersen. Baptistene hadde i mange år kalt Erik Andersen og hans tilhengere for "Fri-frie", og da som et skjellsord. (283) Det følte vel også noe sårt å bli minnet om sitt tidligere forhold til de universalistiske kretser.

At Erik Andersens virksomhet var spontan og tilfeldig viser et stykke i "Det gode Budskab" i 1905:

" ---- Afholdslokalet er ikke meget stort, men det er bestandig, naar vi har møder her, saa overfyldt, at man har vanskelig for at faa luft, men da vi ikke tænker paa at "stifte" menighed, tænker vi heller ikke paa at bygge menighedshus, prædiker kun K r i s t i evangeliums uransakelige rigdomme ---- " (284)

Stykket omtaler møtene hans i Risør, og viser klart det tilfeldige i virksomheten. Det synes å være tre områder der det stod strid omkring Erik Andersen i tiden fram til 1907:

- A) Spørsmålet om han lærte syndfrihet.
- B) Hans forhold til universalismen.
- C) Forholdet til menighetsorden.

Det kristendomssyn han representerte kan oppsummeres slik: Han ønsket en opplevd kristendom. Han mente at den som hadde opplevd Gud på den rette måten, ville være glad og fornøyd i sitt kristenliv.

Man skulle ikke lenger behøve å be om noe da man jo allerede hadde fått alt i Kristus. Dermed skulle man bare takke og lovprise Gud for det man hadde (i Kristus Jesus). Den gleden man da fikk, ble oppfattet som et bevis på at opplevelsen var fra Gud. (285) Erik Andersens syn på menighetsliv må også å ha virket som rusk i øyet på de fleste innen de etablerte menigheter. Man skulle ikke ha noen pastor, ingen eldstebrødre, ingen musikk, intet barnarbeid, ingen forening av noe slag, ingen innskrivning av medlemmer. Det er rimelig å anta at de fleste mente at et slikt menighetssyn ville føre til kaos og anarkistiske tilstander. At denne kritikken var utbredt viser et brev fra en forhenværende statskirkeprest i Danmark, H. J. Mygind:

" --- Er det ikke just de toner, der har klinget igjennem "frigjørelsesbevægelsen" (eller hvad man nu vil kalde de sidste aars aandelig bevægelse i Danmark, Norge o.a.st.) ---- " (286)

For å gi et inntrykk av bevegelsens ekspansjon vil vi se på opplagshyppigheten av sangboken "Schibboleth" i tiden fram til 1907. Tallet for hvert opplag er ikke kjent, men det er ikke urimelig å tenke seg at sangboken kom ut i flere tusen hver gang.

1ste opplag ca. 1897 med 61 sanger. (287)
 2ndre opplag i 1898 ukjent antall sanger.(288)
 3dje opplag i 1899 med 150 sanger.(289)
 4de opplag ca. 1900/01 med 206 sanger. (290)
 5te opplag 1904 med 311 sanger.(291)
 6te opplag 1906 med 400 sanger.(292)
 7ende opplag 1906 med 440 sanger.(293)

Fra og med 7ende opplag hadde alle sanger henvisninger til Bibelen. (294) De stadig nye opplag av sangboken, med stadig større antall sanger, tyder på en ikke ubetydelig fremgang i arbeidet.

Erik Andersen synes inntil 1907 ikke å ha tilskyndet til bygging av menighetslokaler eller å ha stiftet noen menighet på noe sted. Heller ikke ser det ut til at han deltok i innsettelse av eldstebrødre eller tjenere der hvor det var fast virksomhet før han kom. Han var nærmest en "vandrecharismatiker" som reiste rundt med et budskap om frigjørelse, ofte rettet til mennesker som allerede var kristne. Likevel er det ingen grunn for å tvile på at også mange av tilhørerne i Torvgaden 7 kom fra et ikke-kristent miljø.

Erik Andersen mente at alle kristne tilhørte det samme fellesskap, og at alle menneskelige ordninger som skapte skille mellom grupper av kristne var forkastelige. Dette syn førte til sterk kritikk av alle etablerte samfunn. Særlig de frikirkelige samfunn ble utsatt for heftige angrep fra hans skarpe penn.

2. Erik Andersen i samvirke med Thomas Ball Barratt (1907-1910).

a) T. B. Barratt og åndsopplevelsen

T. B. Barratt ble født i byen Albaston, Cornwall, England, 22. juli 1862. Hans foreldre var metodister, og farens beskjeftigelse var gruvedrift. (295) Familien flyttet til Varaldsøy i Hardanger, hvor faren bestyrte en gruve. (296) Thomas tok utdannelsen i England, ved Wesleyan College i Tauton. (297) Han skal særlig ha gjort seg bemerket i tegning og musikk. (298) Han ble omvendt til Gud i 12års alderen. (299) I 1879 hadde han møter der han leste prekener av Moody. (300) Han fikk undervisning i kunstmaling av Olaf Dahl, og i musikk av Edvard Grieg. (301) Den 10. mai 1887 giftet han seg med Laura Jakobsen, datter til skomaker Jakobsen som tilhørte vennene i Skostrædet 17 Bergen, en rest av den gamle lammerske vekkelse. (302) Barratt ble lokalpredikant i "Metodistkirken" i 1882, og i 1885 kom han til Kristiania som predikant i 2. "Metodistkirke". (303) Barratt var svært aktiv og etter endel arbeid som nesten knekket ham fullstendig, endte han i 1902 med å starte "Kristiania Bymission". (304) Denne misjon skulle kjempe mot fornøyleslivet i Kristiania. I 1904 startet han sitt eget organ for denne virksomheten. Bladet het "Byposten", men fikk i 1910 navnet "Korsets Seier". (305)

I tiden før 1906 synes Barratt å være mest opptatt av sosiale problemer. Han var en tid Avholdspartiets representant i bystyret. (306) I september 1905 reiste han til Amerika for å samle inn penger til et hus for virksomheten i Kristiania. Huset skulle hete "Håkonsborgen". (307) Enda han ble i Amerika helt til julen 1906, klarte han ikke å samle inn penger nok hverken til huset eller seg selv. (308) Det mislykkede resultat kan ha vært den direkte årsak til at han begynte å søke etter "et møte med Gud." At hans mor døde mens han var i Amerika, kan ha virket inn på hans mentale tilstand. (309) Den 30. september fikk han en religiøs opplevelse som han kalte "en hjerterenselse", og 1 1/2 måned senere fikk han den opplevelsen som han kalte "åndsdåp", med "tungene som tegn." (310) Det var antakelig ikke en læremessig grunn for den krise han gjennomgikk. Årsaken var at han opplevde sitt arbeid for Gud som mislykket. Også for T.B. Barratt var opplevelsen så sterk at den preget ham i mange år. Da han den 16. desember kom hjem til Kristiania, begynte han straks å fortelle om sin nye opplevelse på en slik måte at mange ble grepet. Det var vel tungetalen som var det viktigste trekkplaster den første tiden. (311)

Den religiøse krisen hos Barratt foregikk etter hans egen mening i tre trinn. Når han forteller om sine opplevelser, understreker han at det var hendelsen den 15. november som var den "fulle åndsdåp", som han kalte det. Når man sammenligner opplevelsen til Barratt med Erik Andersens, synes det som om Barratts opplevelse var av en mer ekstatisk karakter:

" ---- Jeg ventet en ukes tid etter den kraftige åndsdåp jeg mottok den 7. i håp om at tungene ville komme, men nei. Så skrev jeg til noen i Los Angeles for å få vite den mulige grunn til det. De ba meg bare vente i bønn på Herren, så ville nok han veilede meg. En dag samtalte jeg i ca. 12 timer med Herren om saken.---"

" ---- Det som gjorde at det dro så lenge ut, var altså tvil om jeg kunne få tungene, og tanken på det underlige i at jeg skulle tale i fremmede tungemål slik uten videre.---"

" ---- Det var ikke mange på dette aftenmøte, men Guds kraft var mektig til stede. Litt før kl. 12. ba jeg møtets leder å legge sine hender på mitt hode og be for meg. Øyeblikkelig begynte Guds kraft å virke i mitt legeme så vel som i min ånd. Jeg ble som Daniel "avmektig" overfor den guddommelige åpenbaring (Dan.9,21) og støttet meg inntil et bord der jeg satt på plattformen. Ved 12.30 tiden satt jeg like ned på golvet. Nå var kjevebenene og tungen i virksomhet, men ennå var der ingen røst.---"

" ---- Forsøk å tale, sa nordmannen. Men jeg mente at kunne Herren tale gjennom et menneske, så kunne han tvinge meg til det med sin Ånd. Humbug skulle det ikke være i dette! Mens de ba, så fruen en ildkrone over mitt hode med en kløvet ildtunge foran. Den norske bror så ikke tungen eller kronen, men et overnaturlig høyrødt lys. I samme øyeblikk ble jeg fylt med lys og en ubeskrivelig kraft og begynte å tale i et fremmed tungemål så høyt jeg kunne. Jeg lå på ryggen på golvet på mine knær-- øynene var lukket igjen i lang tid. Endelig satte jeg meg i en stol, og hele tiden talte jeg i flere språk bare med korte mellomrom, for et av disse språkene gjorde det vondt i halsbåndene. Det var sikkert talt 7 å 8 språk ---- " (312)

Fra nå av var mismotet borte og Barratt følte seg som en "løve". Opplevelsen gjorde ham til en "profet" på sitt område, i forkynnelsen av "åndsdåpen".

b) Fellesinteresser og samarbeid

Det var vel ikke Barratts person, som vakte anstøt innen "Methodistsamfunnet", men hans forkynnelse og bruk av tungetale. Det har ikke vært mulig å se at han på noe annet punkt i denne tiden skiller seg fra metodistenes lære. Han praktiserte en radikal metodisme i helliggjørelsesspørsmålet, men en allianselinje i andre lærespørsmål, som dåp og menighetsorden. (313) Årsaken til at Barratt så snart kom til å virke sammen med Erik Andersen, var kanskje at hans kone Laura allerede i månedene før han kom hjem fikk en viss tilknytning til denne venneflokken:

" ---- Erik Nordquelle sto i grunnen som et motsigelsens tegn blandt de troende. Som Osloboer hadde

jeg hørt meget om ham. Jeg hadde til og med hørt at enkelte metodister fra den gamle tid hadde gått dit ned og funnet igjen vitnesbyrdet om helliggjørelse. Men det var ellers så meget ved mannen. Han fant så mange feil ved andre troende, sa folk, og latterliggjorde dem, så dit ville ikke jeg gå, skjønt min svigerinne Polly også hadde funnet veien dit ned, og frydet seg sammen med dem. Det var mot slutten av min manns Amerikaopphold, noen måneder før han ble døpt i den Hellige Ånd. Brevene hans begynte å bli så forunderlige, men jeg forsto dem. Han lengtet etter Gud, og jeg begynte også å bli hungrig, og til stor ergelse og bestyrtelse for enkelte av våre venner i Bymisjonen, begynte jeg også å gå der. Skjønt min kjære gamle pastor ringte meg opp i telefonen og sa at jeg burde ikke gå der, for det ville skade min mann når han kom hjem, så kunne jeg ikke la det være. Jeg var så trett av så mange ting, av basarer og fester, av musikk-- og sangunderholdninger. Nå ville jeg møte ham, - Jesus, - jeg hungret. Det hadde ikke gått å samle inn til "Håkonsborgen" i Amerika. Tom skulde først sende hjem familiens underhold og det ble lite det som kom hjem. Husleien sto ubetalt, og det var dårlig med vintertøy til barna. Et av barna lå i difteri på Ullevål. Vanskeligheter kan ofte trykke hårdt og bringe et Guds barn tilbake til utgangspunktet, - Jesus. Og han ville jeg nå ha tak i. Jeg ville se ham. Jeg ville oppleve ham. Jeg tror at det var etter det første møte i Torggaten 7 at Erik Nordquelle kom ned til meg i salen. Han talte så kjærlig, så vennlig, så forståelsesfullt, som om han kjente meg godt, og forsto mine vanskeligheter, enda han ikke kunne høre et ord. Det var midt i november måned, riktig regnfulle kvelder, mørkt og trist ute, men jeg gledet meg alltid fra morgenen av den dag det var møte, og så gikk jeg. Benkene hadde ikke ryggstø, men de beste klappstoler ville ikke vært behageligere for meg å sitte på i de dager. Bare det å få være der var nok for meg.----" (314)

Stykket viser en kontakt mellom Barratts krets og Erik Andersen, men også den spenningen som var mellom Erik Andersen og resten av den frikirkelige leir.

Ved Barratts hjemkomst var det vesentlig en ting som var ny i forhold til Erik Andersens linje, og det var tungetalen. Samtidig ble nok det ekstatisk preg vesentlig sterkere, men i det store og hele ble det ikke særlige endringer i møtene i "Torvgaden 7" etter at Barratt kom med. (315) Når møtene nå ble slått så stort opp, kan årsaken ha vært at Barratt var så mye mer kjent og akseptert. Han var jo metodistpastor og hadde også vært bystyremedlem.

Det viste seg snart at det bare var Erik Andersen som fullt ut godtok det nye Barratt kom med. (316) Virksomheten i Torvgt. 7 ble nå et sentrum også for Barratt. (317) Men allerede fra første stund var det et skille i syn på "åndsdåpen". Barratt mente at tungetalen var et tegn på at man var åndsdopt. Erik Andersen hevdet at det beste tegn på åndsdopt var den kjærlighet som ville prege den som hadde opplevelsen. (318) Dette spørsmål synes ikke å ha vært noe problem i den første tiden, men etter hvert som Barratt utformet en teologi omkring emnet, kom skillet mer og mer til syne. For Erik Andersen ga møtet med Barratt en kraftig ekspansjon av den hellighetsbevegelse som han selv nå nærmest var den suverene leder av. Kanskje med unntak av de første månedene, så var det stort sett blant Erik Andersens venner denne "åndsdåpsvekkelsen" bredte seg. Det er ikke registrert at noen av hans venneflokker stengte seg for dette nye som tungetalen representerte. Tvertimot ble disse grupper sentre for søkning etter den samme opplevelse. For Barratt ble opplevelsen årsak til at han måtte bryte med det gamle miljø, og han gled etter hvert helt inn i "hellighetsbevegelsen". Det er klart at den store tilstrømningen av mennesker måtte skape teologiske problemer etter hvert. Enheten i venneflokken var bygget på lik opplevelse ikke på læremessig enighet. Etter som tiden gikk, og det ble spørsmål også om læren, ble problemene akutte. Det var sikkert Erik Andersen som var årsak til at bevegelsen fra første stund ble baptistisk. (319) Som regel foretok Erik Andersen selv dåpshandlingen. (320) Det er sannsynligvis ingen andre i hans tid som foretok så mange dåpshandlinger etter baptistisk syn og praksis som Erik Andersen. Han krevde ikke at man måtte melde seg ut av statskirken for å bli døpt. Heller ikke forlangte han innmelding i et nytt samfunn etter dåpen. (321)

I tiden fram til 1910 var det en kraftig ekspansjon. Nye steder ble nådd, og nye grupper ble dannet. Det må vel være rett å si at en stor del av Erik Andersens nye tilhengere kom fra andre samfunn. (322) Dette bør likevel ikke overskygge det faktum at mange også møtte en personlig Gud for første gang i denne bevegelsen.

Både for Erik Andersen og for Barratt var utviklingen av nådegavene et så nytt og hellig fenomen at det ikke er underlig at den første tid bærer preg av at tingene foregikk ukontrollert. De som fikk opplevelsen kom for det meste fra et biblisistisk miljø hvor det å røre ved "guddommelige" ting nesten var en dødssynd. (323) Men etter hvert innså disse grupper at nådegavene kunne misbrukes, og noen ganger ble de misbrukt. De forstod at det var nødvendig å stramme inn tøylene. (324) Her brukte de to ledere forskjellige virkemidler. E.A. kunne gå så langt som å nekte adgang for mennesker som skapte uro og forvirring. Barratt prøvde heller å begrunne sitt syn på nådegavens bruk rent teologisk, for på den måten å overbevise de som skapte splid. (325) Denne forskjell var vel med på å danne de første sprekker i samarbeidet dem imellom.

Også for Erik Andersen ble den store tilgang av nye mennesker et problem, og det førte til at han måtte revidere sitt syn på arbeidet innen menigheten. Allerede i 1908 begynte man med søndagsskole i Torvg. 7. (326) Det er noe uvisst om dette skjedde med eller mot Erik Andersens vilje, men allerede i 1909 utga en av hans senere nærmeste medarbeidere, Johs. Hedin, en sangbok "Barnas Eiendom" til bruk i søndagsskolen. (327) Søndagsskolen arrangerte også juletreffester, men uten juletre. (328) Det hadde også stor betydning at allerede i 1908 reiste de første Indiamisjonærer ut fra Torvg. 7. (329) Det første året reiste de til England og derfra til Amerika. I januar 1910 dro de mot India. (330) Synet på musikk endret seg også etterhvert, og han satte pris på å "høre" musikkvennene fra Moss eller Eidsvold. (331) Det er også tenkelig at det allerede i denne tiden ble flere om ledelsen av møtene i Torvg. 7. (332)

I år 1908 fikk Erik Andersen for første og eneste gang et forelegg for ulovlig dåp. Han hadde døpt en person som ikke var utmeldt av statskirken. I et innlegg i "Det gode Budskab" gir han oss et innblikk i sitt dåpssyn og redegjør for hvilket "ritual" han brukte:

" ---- Og Guds ord sier: Mon nogen kan nekte dem vandet, saa de ikke skulle bli døpte, de, som har faaet H e l l i g A a n d likesom vi? Og han bød, at de skulle døpes i J e s u K r i s t i navn. ---- "
" ---- Vi døpte dem efter H e r r e n s ord i F a d e r e n s, S ø n n e n s og H e l l i g A a n d s navn, Matt. 28,19. Og sænket dem helt under vandet, for at de skulle opstaa og vandre i et nyt levnet, Kol.2,12. ---- " (333)

Det er intet som tyder på at han noen gang endret denne formel. Erik Andersen fikk allerede tidlig god kontakt med Axel Wold i Moss. Denne kontakten med "plymouthvennenes" leder der, aksentuerte sikkert feiringen av brødsbrytelse og nattverd. (334)

Erik Andersen brukte benevnelsen "nattverd" om menighetens kjærlighetsmåltider. Han brukte ordet "brødsbrytelse" der de i kirkelige kretser talte om "nattverd". For Erik Andersen var brødsbrytelsen ikke annet enn et minnemåltid, åpent for alle troende. (335)

Det har ikke vært mulig å se at bevegelsen noen gang har praktisert "fottvetning."

Det er mulig at det var den sterke motstand mot tungetalen som holdt bevegelsen sammen såvidt lenge. Men i 1910 begynte Barratts teologi å skape vansker for samarbeidet. En brevveksling dette året viser problemene. Nils Bloch-Hoell konkluderer:

" --- De latente gnisningsmuligheter fikk nok også bedre anledning til å skape åpen konflikt etter at Barratt reduserte sin reisevirksomhet. Men Barratt og Andersen var virkelig også uenige i viktige trosspørsmål. Ikke minst gjaldt det dåpen. Ved en brevveksling i desember 1910 tar Andersen avstand fra fremtidig samarbeid med Barratt, og oppgir tre grunner for dette. 1. Samarbeidet har hittil ikke vært tilstrekkelig enhetlig. 2. Andersen er ikke enig i Barratts allianseprinsipp. 3. Barratt har etter Andersens mening motarbeidet "troendes daap." ---- " (336)

Det er likevel ikke trolig at det bare var teologiske problemer som lå til grunn for skillet. Begge var lederskikkelser og hadde mange personlige tilhengere. Det synes klart fra beskrivelser av dem begge, at de var svært ulike i sin måte å uttrykke seg på. (337) Det synes også som om Barratt før julen 1906

så på Erik Andersens virksomhet som temmelig primitiv, (338) mens de i samarbeidets første år kjempet side om side.

3. Bruddet med Barratt, og med "Smiths venner". (1910-1916)

a) Barratt begynner for seg selv

Da Barratt kom hjem fra Amerika i 1906, mente han å skulle tilføre hele den norske kristenhet en velsignelse. "Åndsdaopen" skulle oppleves av kristne i alle samfunn. (339) Han hadde da et utpreget alliansesyn i sin virksomhet. Etter en tid må det ha blitt klart for ham at denne linje var vanskelig å gjennomføre i praksis. Og i 1912 skrev han:

" --- Siden mit komme fra Amerika har jeg ikke betragtet mig som leder for nogen bestemt forsamling førend vi begynte i 38, men nærmest som evangelist.---"(340)

Allerede i januar 1910 endret han navnet på sitt blad "Byposten" til "Korsets Seier". (341) Bladet tok nå enda mere form av et samlende organ for "venner av pinsen":

" ----Venner af "Pinsebevægelsen" i de nordiske lande, saavel som iblandt mange af skandinaverne i Amerika,----" (342)

I mai 1910 samlet han sin egen venneflokk i Møllergt. 38 i Kristiania. (343) Bloch-Hoell mener at på denne tid var både de "frie venner" og "metodistene" skeptiske til Barratt. (344) Han var i deres øyne ikke lenger noen representant for en overkonfesjonell ide. Barratt kom etterhvert i et slags konkurranseforhold til både "metodister" og "frie venner". (345) Fra slutten av 1910 praktiserte Barratt også faste nattverdsmøter med brødsbrytelse. (346) Dette vil si at nattverdsmøtene var kjærlighetsmåltider og deretter fulgte brødsbrytelsen som tilsvarte den kirkelige nattverd. I 1911 begynte de også med søndagsskole. (347) Alle disse tiltak går tydelig i retning av samfunnsdannelse. Allerede i 1910 hadde Barratt klare ønsker om en allianse mellom de forskjellige grupper av "pinsevenner" som fantes rundt i landet. (348)

" --- Vi maa enten finde en eller anden form for en union, eller staa som adskilte grupper, og da søge en slags allianse mellem de adskilte.---" (349)

På denne tid mente Barratt at den organisasjonsform som "Misjonsforbundet" hadde var den beste. Men en tilslutning til dette samfunn var umulig da de ikke godtok tungetalen. (350) I 1911 utga han sangboken "Maran Ata" til bruk i møtene sine. (351) I 1912 skrev han om menighetsorganiseringen i Møllergt. 38:

" --- da er det mulig at vi baade i 38 og andre steder gaar over til en fastere menighets- eller forsamlingsordning.---" (352)

Samme år utga han et skrift om sitt arbeidsprinsipp: "Den evangeliske mission i Møllergaten 38" (353)

Den absolutt viktigste hendelsen i Barratts liv i denne tiden, var at han og hans hustru ble døpt av Levi Petrus den 15. september 1913. (354) At det ikke var Erik Andersen som døpte ham, viser at det etter hvert var blitt et kjølig forhold mellom dem.

Opplagstallene på "Korsets Seier" og "Det gode Budskab" gir en klar indikasjon på styrkeforholdet mellom Barratt og Erik Andersen. "Det gode Budskab" viser en klar stigning i abonnenter i tiden fram til 1912. Mens bladet i 1910 hadde et opplag på ca. 3.200 (355) hadde det i 1912 ca. 4.500. (356) Etter at Erik Andersen overtok som redaktør i 1913 kom det ikke flere opplysninger om opplagstørrelse eller abonnenttall. To senere vitner, herav en som hadde vært med Erik Andersen siden bladet ble startet, mente at det på det høyeste var oppe i 9.000 eller 10.000 abonnenter. (357) Vi

vet ikke sikkert når dette var, men det er ting som peker mot årene 1916-1920. Det er kanskje grunn til å tro at tallene er noe overdrevet. Det er større sannsynlighet for at dette store tallet sikter til bladets opplag. Mange brukte bladet som en traktat.

For "Korsets Seier" ser vi en motsatt tendens. Mens bladet synes å stå ganske sterkt i 1914 med et gjennomsnittsoplag på 6791, (358) så synker dette til 5.566 i 1915, (359) til 5.475 i 1916, (360) og så drastisk ned til 3.521 i 1917. (361) Denne nedgang i opplag skyldes vel mer Erik Andersens og Aksel Smiths voksende innflytelse enn en flukt bort fra det "pinsebevegelsen" stod for. Nedgangen kan også være en følge av at en strengere praksis overfor abonnentene. Nettopp det året ble man enige både i "Det gode Budskab", "Korsets Seier" og "Missionæren" om å stoppe bladene til de som ikke hadde betalt kontingent. For "Det gode Budskab"s del dreide det seg om hele 1.000 abonnenter. (362) Dette kan likevel ikke forklare "Korsets Seier"s nedgang fra 6.791 til 3.521 i løpet av 4 år. Vi skal også merke oss at disse tall ikke var abonnenttall, men viste gjennomsnittsoplaget. Også for "Korsets Seier"s del ble bladet ofte brukt som en traktat.

Den viktigste hendelse for "åndsdåpsbevegelsen" disse år er vel at T.B. Barratt ordnet forsamlingen i Møllergt. 38 til en pinsemenighet 22. juni 1916. Det var ikke den første pinsemenighet, men sikkert den menighet som hadde størst innflytelse. At menigheten likevel ikke fikk mer en 200 medlemmer ved organiseringen viser klart at Barratt ikke hadde noen stor tilhengerskare i Kristiania for en tanke som så klart brøt med hans egne uttalelser om denne sak tidligere. (363)

b) "Smiths venner"

En hendelse som hadde stor innvirkning både blant Erik Andersens venner og blant Barratts venner, var det skille som kom ved at Aksel og Joh. Smith brøt med "pinsevennene" omkring 1911-1912. (364) De var begge aktive sammen med både Andersen og Barratt i tiden fra vekkelsen i 1906-1907. De var da helt på linje med Barratts syn på åndsdåp og tungetale. (365) Skillet er lite omtalt i "Det gode Budskab" og "Korsets Seier". Allerede i 1912 hadde "Smiths venner" sitt eget organ "Skjulte Skatte". (366) I 1913 hadde bladet et innlegg som må betraktes som en sterk kritikk av både Erik Andersen og T.B. Barratt:

" --- Men nu har evangelisten, hvis gjerning det er at rekrutere menigheten, paatat sig det svære hverv at opdrage lammene paa egen haand. Frugterne av denne daarskap er da ogsaa forlængst modne: thi saagodtsom i enhver større by er menigheterne efter den "sidste bevægelse" splittet i 2 a 3 partier.----" (367)

Bladet har også en reaksjon på Barratts alliansetanke i 1913:

" ---- Nogen danner partier paa voksen daab, nogen paa forsamlingsmaater, andre paa fremstaaende personer. Men nu tænker man at danne en allianse paa den sidste "bevægelse". Yndere av denne bevægelse inden alle partier skulde alliere sig og som bevis paa, at man tilhører alliansen foreslaaes, at man paa brystet bærer et merke med bokstavet A. Alle skal de bli staaende inden sine partier, kun skal de f.eks. I gang om maaneden komme sammen og drøfte hvad de før er enige om, det man ikke er enige om kan man beholde for sig selv.----"

" ---- Istedet for Aandsfund ved vandring i lyset vil man nu danne kjødelig allianse basert paa Aandsdaab og tungemaalsgaven.----"

" ---- Vi har nu hørt mer end nok om "bevegelsen" og "verdensvækkelser" osv.----" (368)

Stykket er svært polemisk og viser tydelig at det var sterke fraksjoner innen "åndsdåpsbevegelsen" som ikke var fornøyd med den utvikling som var i gang. Barratts alliansetanke slo ikke an hos alle. Bevegelsen til A.Smith må betraktes som en reaksjon på synet om en "full seier over synden" slik som det kunne høres ut hos Barratt. (369) På de reaksjoner som finnes i "Skjulte Skatte", er det vesentlig mot Barratt de har den sterkeste motstand. (370) Bevegelsen begynte like etter at Barratt startet egen virksomhet i Møllergt. 38 i 1910.

Allerede januar 1912 kom det første nr. av "Skjulte Skatte" ut. Bevegelsen slik den fremstår i sitt organ, synes å legge mer vekt på praktisk og aktiv helliggjørelse enn det som var tilfelle innen "åndsdåpsbevegelsen":

" --- Helliggjørelse er ikke det samme som at faa seier over synden, slik som dette i almindelighet menes. At synde, gjøre det vi vet vi ikke skal gjøre, eller at la være at gjøre det vi vet vi skal gjøre. Naar vi gjør det vi vet vi skal gjøre, og ikke gjør noget av det vi vet vi ikke skal gjøre, da sier vi at vi har seier over synden: vi gjør ikke synd, synder ikke. Helliggjørelse betegner den skridtvise fordømmelse av synden i kjødet, derved at vi frivillig erkjender dommen av Guds lys, som han lar skinne ind over og ind i vore gjerninger, efterat de er utførte. Eller: Helliggjørelse er renselse fra det som vi i k k e v e t er ondt, men som dog er det, hvilket vi erkjender ved Guds overbevisning, eller ved lysets indtrængen i forholdet. --- "(371)

De distanserte seg klart fra Erik Andersens og Barratts forkynnelse om en opplevelse som førte til momentan hellighet:

" --- Den falske helliggjørelsesbevegelse bevæger mennesket opad: han taler om e r f a r i n g e r som han selv har gjort, om t r i n som han har naad. Den bibelske helliggjørelsesbevegelse bevæger mennesket ned i støvet, tilintetgjør al "kjødets ynde" og lar kun et begjær bli tilbake i sjælen: at tilfredsstille sin Gud. Ifølge 1Mos.22 og Fil.2 er helliggjørelse intet andet end fulendt lydighet. D.S. --- " (372)

"Smiths Venner" synes å ha oppfattet troen som en kraft til å oppfylle Guds krav om et hellig liv. Bevegelsen hadde en helliggjørelseslære med sterke lutherske og reformerte trekk, de praktiserte dåp av troende, søkte etter åndsdaup og nådegaver, og de hadde en menighetsordning omtrent etter Erik Andersens mønster. (373)

En del av "Smiths Venner" hadde en viss tilknytning til det militære, og da særlig marinen. Dette førte til at bevegelsen godtok militærvesenet. Særlig etter 1914 ble spørsmålet aktuelt. Et stykke i "Skjulte Skatte" i 1915 viser at dette problem skapte en enda større avstand mellom denne bevegelsen og den resterende åndsdaupsbevegelse som stod sammen med Barratt og Andersen:

" --- Noget mer om militærtjenesten. Vidnesbyrdene angaaende de helliges forhold til militærtjenesten i S.S. Nr. 6. ser ut til at ha vakt adskillig bestyrtelse rundt omkring, men ikke en eneste en har kommet med en virkelig saglig utredning om spørsmålet. Og det kommer vel av, at de intet har av virkelig værd at sætte imot. Endog "Det gode Budskab" av hvem man burde vente noget mer har under "dag for dag" git sin uvidenhed tilkjende i dette spørsmål. Men saken er, at man inden de frie forsamlinger arbejder haand i haand med lovløsheten, ti friheten har strakt sig ut over sine grænser endog til kjødet. Man staar paa verksteder og andre arbejdssteder og indsuger socialisme, gaar derfra paa møterne og gjennemsyrrer de religiøse møter med den samme aand. Politi og militær er til hinder for de lovløse, derfor gjælder det at faa ryddet disse magter avveien, saa antikrist lettere kan komme frem. Og saa tror man inden de frie forsamlinger at arbeide for Gud ved at trække i samme aak som den antikristelige aand. Men de hater korset, derfor gir Gud dem hen til et sind som intet duer. Vi trænger sandhet i vore dage. Længe nok har man lat sige daare av religiøse komikere, der pleier sit kjød med folkets latter og bifald. Deres skrøner er raatnet, man har hørt dem altfor ofte ----- " (374)

Det er antagelig Erik Andersen denne kritikk var rettet mot.

Det som er bevegelsens særdogme fremfor noe annet er at de synes å mene at Jesus hadde "synd i kjødet". Vi vet ikke sikkert når dette syn i så fall kom inn blant "Smiths Venner", men det var temmelig tidlig.

Som svar på en artikkel i "Korssets Seier" hadde "Skjulte Skatte" i september 1915 et innlegg som redegjorde for "Smiths Venner"s syn på om hvorvidt Jesus hadde "synd i kjødet". Stykket er

undertegnet A. S. som må være Aksel Smith. (375) Han går ut fra Rom.8,3 hvor Paulus skriver: " --- *For syndens skyld sendte han sin egen Sønn i syndige menneskers skikkelse ----* ". A. S. siterer så fra Fil.2,7 hvor det står: "*og var mennesker lik.*" A.S. konkluderer med å skrive, at samme greske ord må bety det samme på disse to steder, fordi Jesus var et sant menneske, og ikke bare lignet et menneske, så måtte han ha et "syndig" kjød og ikke bare noe i likhet med dette.

Det var i helliggjørelsesproblematikken at dette dogmet kom klarest til syne. A.S. skilte skarpt mellom det å "ha synd i kjødet" og det å "gjøre synd". Han mente at Jesus vel "hadde synd i kjødet", men at han aldri "gjorde synd". Denne tanke skulle fremme helliggjørelse hos den kristne, ved det at man både kunne og måtte søke å vinne seier over "synden i kjødet". Det var til hjelp til dette at de troende fikk "åndsdåpen". (376) (Det er ikke undersøkt om bevegelsen fremdeles fremmer dette syn.)

e) Noen korte trekk av virksomheten omkring Erik Andersen 1910-1916

Erik Andersens virksomhet synes ikke å endre seg vesentlig i tiden fra 1910 til 1916, men den får etter hvert et fastere preg. Det er særlig misjonsarbeidet som tar form i denne tiden, og det er rimelig at denne utvikling fikk konsekvenser også for andre ting. Allerede tidlig i 1910 reiste de første misjonærer til India, (377) og i november samme år hadde "Det gode Budskab" beretninger om misjonsarbeidet både i Kina og India:

" --- Missionen i Kina.

Gaver mottages og avsendes til missionærene Berntsen, Paulsen, Jansen, Lucy og Agnes.

Missionen i Indien.

Gaver mottages og avsendes til missionærene Engstrøm, Dagmar og Agnes. Den som saar i velsignelse skal høste i velsignelse!

Adresser: "Det gode Budskab", Bøn st.---" (378)

Alle disse var vel ikke blitt sendt ut fra Torvgaden 7, men de hadde sikkert en sterk tilknytning til denne forsamling.

I 1911 reiste familien Evenstad til Swaziland. (379) I 1912 reiste også Mathias Støve med hustru til Afrika sammen med Berntsen og Rasmussen. (380) Støve ble i 1948 redaktør av "Det gode Budskap". (381) Julius Sørensen, en senere predikant innen Erik Andersens bevegelse, reiste også ut som misjonær til Afrika i 1912. (382)

Dette er på ingen måte en hel oversikt over misjonen fram til 1916, men antyder en utvidelse av forsamlingens virksomhet i sammenlikning med de første år. Det er intet som tyder på at misjonærene de første år tok parti for den ene eller den annen av fraksjonene som etter hvert hadde dannet seg omkring Erik Andersen og T.B. Barratts virksomhet.

Misjonsarbeidet skapte et behov for visse ordninger innen menigheten. Dette var noe nytt og førte til visse reaksjoner da de ble innført. Det var blitt behov for å samle inn midler til misjonærene, og til det trengtes kasserere som kunne formidle kontakt mellom misjonæren og forsamlingen. De første år synes dette å ha vært vanskelig å gjennomføre, da noen mente at misjonæren måtte leve "i tro". Før kassereren kom inn i bildet, måtte hver enkelt bidragsyter selv sørge for at midlene til misjonsarbeidet kom fram til den misjonær vedkommende ville støtte. (383) En slik ordning utsatte den enkelte misjonær for ekstra belastning, og det var sikkert flere som på grunn av denne fremgangsmetode fikk vanskeligheter i arbeidet. (384)

Det var muligens på denne bakgrunn at T.B. Barratt i 1915 dannet et eget misjonsselskap under navnet: "Norges frie Evangeliske Missionsforbund". (385) Dette førte til sterke reaksjoner fra Erik Andersen og hans like. Man kan bare ane hvilke problemer denne strid skapte for den enkelte misjonær. Noen var reist ut i "tro" og var imot ordningen, og andre led sikkert nød og var glad for muligheten til jevnere innkøst.

Også for giverne førte striden om Barratts "misjonsforbund" til problemer. Man må anta at også den gang var den enkelte gave ofte ureflektert og spontan, og neppe knyttet så sterkt til teologiske problemer. Det kan ikke være tvil om at Barratts "misjonsforbund" skapte to fronter innen "åndsdåpsvekkelsen". Det var muligens etter å ha sett at "misjonsforbundet" fikk en viss oppslutning rundt i landet, at Barratt fant at tiden nå var inne til å organisere menighetene i fastere former. (386)

Sangboken "Schibboleth" belyser utviklingen i tiden fram til 1916. I 1907 var den kommet ut i minst 7 opplag og kom i tiden fram til 1910 ut i 3 nye opplag. (387) I perioden fra 1910 til 1916 kom den også ut i 3 opplag, og det er ikke tvil om at opplagene i denne tiden var de største. Opplagsfrekvensen var et opplag i 1911, et i 1913, og så det eneste opplag hvor man kjenner antallet sangbøker, i 1915. Det var på 20.000 eksemplarer. (388) "Schibboleth" hadde i 1915 nesten 600 sanger. (389)

Sist kan nevnes at Erik Andersen fra og med nr. 1 av "Det gode Budskab" 1913 overtok som redaktør av bladet. (390) Det ble ikke gitt annen grunn for skiftet av redaktør enn at Karl Olsrud synes det var så mye arbeid med bladet nå da det hadde så mange abonnenter. (391) Bladet ble ikke vesentlig endret med Erik Andersen som redaktør.

Av de teologiske problem var verken tungetalen, eller problemet med åndsdaup og gjenfødselen, inne i bildet i tiden fram til 1916.

4. Utviklingen fram til 1924.

a) Pinsebevegelsen organiserer seg

Jeg er helt enig i den konklusjon N. Block-Hoell gir av pinsebevegelsen i tiden etter 1916:

" ---- Det er neppe tvilsomt at organiseringen av Barratts menighet sommeren 1916 betegner avslutningen på en overgangsepoke i norsk p.'s historie. ----" (392)

Denne organisering førte til en rekke lignende tiltak i andre venneflokker rundt i landet. I følge Block-Hoell ble det "ordnet" 41 venneflokker i tiden fra 1917 til 1927, (393) og ettersom det i utgangspunktet var de samme venneflokker begge disse ledere besøkte, er det klart at det ble splittelse i mange av flokkene. (394) Ordningen av nye pinsemenigheter gikk forholdsvis sent de første år, og Barratt måtte kjempe hardt for sin nye linje. Barratt skrev selv i "Erindringer" (395) om denne saken og det forholdet som oppstod mellom ham og "de frie venner":

" --- Ikke før hadde vi tatt dette viktige skritt i den riktige retning før motstanden kom. (Barratt sikter her til menighetsdannelsen). Folk som ikke ville ha noe å gjøre med apostlenes lære i dette stykke, beskyldte oss for å være kjødelige. Vi arbeidet på kjødelig vis (sa de) og var narret inn i en bakgate av djevelen. De så slett ikke, og mange ser det ikke den dag i dag, at deres angrep bare var et utslag av deres eget kjødelige sinn. Ikke bare disse, men deres ledere begynte å motarbeide læren om Åndens dåp. De lærte at alle kristne mottok Åndens dåp i samme øyeblikk de ble gjenfødt. Dette har øvd skadelig virkning på mange, endog på dem som har mottatt velsignelsen. ---" (396)

Denne uttalelsen må referere til tiden rundt 1924. Det var nemlig først på denne tid at Erik Andersen skiftet syn på "åndsdåpen". Det hadde seg slik at mange som delte Barratts syn på åndsdaup, ikke var enig i hans syn på menighetsordning. Det kan se ut til at Barratt koblet disse 2 lærespørsmål sammen i tid for lettere å kunne argumentere for sitt syn på hvordan en menighet burde ordnes. (397) Pinsebevegelsens egen historieskriver, Martin Ski, skriver i boken "Fram til urkristendommen", at tiden fram til 1920 bare førte til menighetsordning på få plasser. (398) Han konstaterer også at det var bitter strid mellom "de frie venner" og "pinsevennene" helt til 1930:

" --- Arbeidet var i årene 1916-20 preget av kampsituasjonen. Om den nye menighetsordning måtte Barratt kjempe hardt. "Korsets Seier" er helt fram til 1930 sterkt preget av de rivende oppgjør som fant sted mellom det nye syn og den gamle, frie linje. Det meldes om få nye steder hvor

pinsemenigheter ble ordnet ----- " (399)

Martin Ski skriver om forholdet i Bergen:

" --- I Bergen fikk vekkelser (se også bind 1 (av pinsebevegelsens historie)) tidlig innpass og med vekslende framgang. Det var lenge ikke helt klart om det ville gå i retning av De frie venners linje, men omsider førte utviklingen fram mot en friforsamling og en pinsemenighet. 17. juni 1921 ble pinsemenigheten ordnet.---" (400)

Dette kunne sikkert stå som overskrift over svært mange steder hvor pinsemenigheter ble ordnet. (401)

I "Det gode Budskab" finner vi i 1916 et innlegg som viser reaksjonen på Barratts syn på organisering av misjonsarbeid og menighetsliv:

" --- Det hændte nu snart for 3 aar siden en nat jeg var i Drøbak. Gud vækket mig og visste mig at br. T.B. vilde komme til at føre denne bevægelse paa vildspor i vort land. Først og fremst stod daapen som T.B. dengang hadde drat paa mørkeloftet, og tilsist saa jeg det hele ende i taakernes verden. - - -"

" --- Saa en søndag bestemte jeg mig for at faste og bede for de missionærer som Han har kaldt ut til hedningerne. Men hvad mødte mig, da jeg kom frem for Herren i faste og bøn? Norges frie evangeliske missionsforbund. Jeg hadde arbeidet med det fra tidlig om morgenen til langt paa ettermiddagen, og tilsist blev jeg rent bedrøvet over ikke at komme forbi det, ti jeg vilde intet ha at gjøre hverken med dets væsen eller dets gjerninger. Saa sier Gud til mig: "Det er en anstøtssten paa Guds folks vei? Fordi det hindrer Guds folk i at vandre troens vei.----"

" --- Hvad de menigheter angaar der søkes stiftet rundt om i vort land, og skal virke i tilslutning til forbundet, der er deres missionsorgan hvorigjennem disse skal virke blandt hedningerne, saa er dermed deres stilling givet. De forblir paa dette omraade forbundets trælkvinder, og medskyldige i dets handlinger, selv om de er paragrafmæssig tilstaaet handlefrihet. Hermed søkes hele bevægelsen ledet ind i de gamle organisasjons spor, selv om formene er noget anderledes.----" (402)

Innlegget viser den kraftige motstand det var mot organiseringen av misjonsarbeidet. Stykket var ikke skrevet av E.Andersen selv, men gir sikkert uttrykk for hans syn i denne saken. (403) Debatten om "menighetsorden" førtes både i "Korsets Seier" og i "Det gode Budskab", men det var sjeldent noe nytt ble brakt inn. Men det var blitt en klar forskjell mellom de retningslinjer T.B.Barratt fulgte i sitt arbeide, og de E.Andersen fulgte.

Erik Andersen var ikke den eneste som beklaget de splittende tendenser rundt om i landet i denne tiden innen venneflokkene. Axel Wold samlet i 1919 de ledende innen de to retninger til et stevne i Moss. Blant de som deltok var Abraham Grimstvedt, Axel Wold, Albert Lunde, T.B.Barratt, B.Bakke, Sehus, Bjerck og Erik Andersen Nordquelle. Disse utformet en uttalelse om saken:

"Megen vanære er bragt over Guds navn og sorg tilføiet de troende ved at uvederheftige og umodne personer har git sig ut som evangelister og ordets tjenere. Troende fra mange forsamlinger og fra mange steder i vort land samlet i Moss til broderlige forhandlinger har hat under overveielse hvad der kunde gjøres for at stoppe disse personers færd. Efter overveielser for Herrens aasyn er vi enedes om følgende: Alle forsamlinger av troende i vort land anbefales i broderlighet ikke at motta nogen u k j e n d t person eller tilstede nogen saadan person at virke blandt sig, uten at han kan forevise en anbefalingsskrivelse, som ikke bør være over et aar gammel, fra den forsamling eller menighet, fra hvilken han er utsendt. Denne forsamling bærer da ansvaret for saadan person og for det vidnesbyrd, den har git ham.----" (404)

Vi vet ikke sikkert om det siktes til personer med en umoralsk vandel, eller om disse "evangelister" rett og slett var uskikket som forkynnere p.g.a. umodenhet. Begge deler kan være mulig. Stevnet viste at det ennå var en viss kontakt på topplanet mellom pinsevenner som fulgte Barratt og de som fulgte

Erik Andersen.

b) Erik Andersens virksomhet i Kristiania (1916-24)

Etter at Torvgt. 7 ble revet i februar 1913, (405) måtte venneflokket til Erik Andersen i Kristiania stadig skifte lokale. Etter å ha hatt noen møter på Grønlandsleret 15, og noen i Torvgt. 14, men mest i Storgt. 31, (406) begynte venneflokket med møter i Brogt. 24 den 20/11 1916. Søndagene måtte de ha møter i Turnhallen, da lokalet i Brogt. var opptatt. (407) Så i begynnelsen av 1919 måtte de flytte ukemøtene til Grønland 7. (408) Men fremdeles var det Turnhallen som ble brukt til søndagsmøtene. I denne tiden skrev E.Andersen at han ønsket at Gud ville gi dem et fast lokale så de slapp den evindelige flyttingen. (409) Her ble de helt til den 22/6 1924, da de fikk leie Møllergt. 38, etter at Barratt hadde flyttet ut. (410) Foruten disse lokaler var de også for enkelte møter henvist til enda noen andre steder. (411) Denne opprevede tilværelse må ha virket hemmende på virksomheten til E.Andersen og ga sikkert Barratt gode kort på hånden i diskusjonen om ordningen av menigheten. Det må være klart at dette måtte virke sterkt fremmede mot mer ordnede forhold også innen E.Andersens egne rekker.

Når vi ser på "Schibboleth"s opplagstall i disse årene, kan vi av disse lese ut i hvilken grad Erik Andersens virksomhet lykkes. Mens det 13. opplag i 1915 var på 20.000 eksemplarer, ble det likevel nødvendig å gi ut et nytt opplag i 1919. (412) Dette opplaget var neppe stort. Det var jo p.g.a. krigen, både dyrt å trykke sangboken, og en viss papirmangel gjorde seg også gjeldende. (413) Dette opplag holdt bare til 1921, da han måtte gi ut sangboken på nytt. (415) Heller ikke dette opplag holdt mange måneder, for allerede tidlig i 1922 kom den ut igjen. (416) Dette viser at sangboken kom ut i 4 opplag på 4 år. Etter 1922 ble det stille omkring "Schibboleth" helt fram til 1928. (417) Dette skulle bekrefte at E. Andersen var i fremgang helt til han endret syn på åndsdaopen i tiden etter 1922. Etter dette synes det som om han stadig taper terreng i forhold til "pinsebevegelsen". Ved gjennomlesning av "Det gode Budskab" i denne periode fram til 1922 ser man straks at det var en markant økning av misjonsstoff i bladet. Navn som "The Glad Tidings Mission", China, (418) "Mission Evangelica" i Argentina, (419) samt en stadig stigende misjonærstab i Afrika som klart hørte hjemme blant E. Andersens venner. (420) Hertil kommer også misjonen i India. (421)

E.Andersen mistet sin datter Liv i 1916. Det kan likevel ikke spores noen følger av dette i det han sa, men det skulle være klart at det satte spor i bevisstheten.

e) Erik Andersens forklarer sitt syn på åndsdaopen annerledes enn før (1916-24)

Erik Andersen endret i 1917 navnet til Erik Andersen Nordquelle, (422) men endret skrivemåten i 1920 til Nordquelle. (423) Han vil heretter bli kalt E.A. Nordquelle.

I 1916 synes det som om Nordquelle stod sterkere enn Barratt, og det ser ikke ut til at han var klar over den fare Barratt representerte for hans egne venneflokker. Det lille medlemstallet som Barratt fikk med på organiseringen i Møllergt. 38 i 1916, og den svake opplutning dette fikk de første år, synes å ha ført til at Nordquelle ikke skjønnte hvor stort dette problem skulle komme til å bli. Barratt representerte et bredt ønske om en større orden over forsamlingslivet, et ønske som Nordquelle ikke greide å fange opp. Det stadig økende misjonsarbeid skapte også et stadig større behov for samordning av krefter. Det er også rimelig at venner på de mange steder, som bare hadde tilfeldige møter, ønsket et mer stabilt virke. Mot slutten av 1919 begynte Barratts menighetssyn å slå igjennom for fullt. (424) Nordquelle kjempet kraftig mot denne dannelsen av menigheter. Men han kjempet mot en overmakt som han undervurderte:

" ---- Naar Rogde nu altsaa har lat sig bakbinde saa faar han finde sig i, at Thoresen og tusinder med ham ber den samme bøn: Gud fri os fra denne frihet! Men ellers er det jo saa, at var det ret for 17 at stifte et parti, som de kalder menighet saa var det ret for 7 og. Om nogle maaneder kommer der en anden og lager 7 igjen til en menighet og saa i det uendelige! Resultatet viser sig i sektvæsenet i Norge. Jesus sier: Hvor to eller tre er samlet i Mit navn der er Jeg mitt iblandt dem, dette synes at bli

læst paa den maate: Hvor to eller tre er samlet i Jesu navn der skal man lage en menighet.----" (425)

Også i 1922 skriver Nordquelle i "dag for dag" spalten noen linjer som viser kritikken mot den linje han førte:

" --- Der var for længe siden en merkelig prædikant. Han studerte aldrig teologi. Han benyttet aldrig nogen bønnebok eller nogen bønneformular. Han skrev aldrig nogen præken. Han gjorde aldrig nogen forskjell paa en falden kvinde og en falden mand. Han søkte aldrig offentlighetens gunst, ei heller frygtet Han offentlighetens uvilje. Han dannet ingen sekt eller kirke. Han gjorde Sig ikke til tolk for en eller anden bestemt læresetning eller dømte og fordømte alle, som ikke antok den. Han nævnte aldrig med et ord, at iagttagelsen av visse religiøse cermonier var nødvendig for menneskene for at faa del i Guds rike Han fandt undertiden større tro hos hedningerne end hos de troende i Hans eget folk. Vet du, hvem denne merkelige prædikant var? ---- " (426)

Det skulle være tydelig at stykket er et forsvar for hans egen måte å drive virksomhet på, og et angrep på Barratt som nå var begynt å "lære opp" predikanter. (427) Samme blad hadde også et kraftig innlegg mot den måten pinsevennene praktiserte sin forkynnelse av åndsåpen:

" ---- En hel mængde sektmakere springer omkring i de troendes forsamlinger og præker uavladelig om aandsdøpte, ilddøpte, pintsedøpte osv. istedetfor at forkynne Kristus, saa mange taper sitt troesliv og begynder at leve i tvil og mørke. - - - "
"--- Se saaledes taler Guds ord og det rør og væv som de rører sammen, der ikke kjender Guds ord, fører en bibelstridig forkyndelse og burde ikke bli mottatt i de troendes forsamlinger. Det er umulig at være en lem paa Kristi legeme, eller tilhøre Kristi menighet paa jord, uten at være døpt i Aanden, det staar skrevet tydelig i 1.Kor.12,13--" (428)

Stykket er undertegnet med A.C., og Nordquelle har en hale til stykket som tilkjenner at han selv var på veg inn i denne forståelse av åndsåpen. I 1923 på dagen for åndsopplevelsen i Bergen i 1891, skriver han at det var:

" --- 32 aars dagen fra hin stund GUD fylgte dypet av vort hjerte med HELLIG-AND.----" (429)

Det ser også ut til at Nordquelles sterke reaksjon mot pinsevennenes ordning av menigheter skapte uro innen hans egne rekker:

" ---Naar vi skriver mot hele den elendigheten faar vi gjerne breve fra brødre og søstre som ikke kan forstaa at dette er noget at gjøre opstyr for!--- " (430)

I nr. 1/2 1924 er det blitt helt tydelig at E.A. Nordquelle helt har endret syn på åndsåpen. Ikke så at han fornektet åndsopplevelsen, men han brukte nå uttrykket "åndsfylde" på det som han siden 1905-06 hadde kalt "åndsdåp":

" ---- Paulus skriver: Vi er jo alle døpte med een AAND til at være eet legeme, enten vi er jøder eller grækere, enten vi er (431) trælle frie, og vi har alle faaet een AAND at drikke, 1.Kor. 12,13. Her hører du hvordan man blir en lem paa KRISTI legeme ved at døpes med HELLIG AAND. Ingen kan være lem paa KRISTI legeme, eller medlem av KRISTI menighet uten at være døpt av HELLIG AAND, ti kun daapen av den hellig aand gjør os til lemmer paa HANS LEGEME.---"
" ---- Du ser altsaa at aandsdaapen foregaar een gang naar man blir lem paa KRISTI legeme, men fyllden av Aanden maa foregaa atter og atter, --- " (432)

Utpå sommeren samme år skrev han et stykke under tittelen "Forvirring", hvor han igjen kraftig understreker sin nye linje. Han prøver her å gi en teologisk begrunnelse for sitt syn, men det er helt tydelig at han er på tynn is. Han som før hadde sagt at den teologiske begrunnelse hadde mindre betydning, bare man opplevde Kristus i sitt liv, skulle nå gi en forklaring på forskjellen mellom å søke en åndsåpen, og å søke en åndens fylde. (433) Det var sikkert mange som oppfattet hele

problemstillingen som rent flisespikkeri. Utviklingen i tiden fremover viste at det ble T.B. Barratt som "tjente" på denne argumenteringen.

5. En oversikt over sangbøken "Schibboleth" i et utvidet tidsperspektiv.

Sangboken "Schibboleth" som var i bruk innen helliggjørelsesbevegelsen helt siden 1897, var uten særlig konkurranse helt til Barratt ga ut "Maran Ata" i 1911. Sangutvalget i "Schibboleth" viser oss hvilke typer av sanger som ble foretrukket blant de grupper som benyttet sangboken. (434)

I privat eie hos forfatteren er en "Schibboleth" fra tiden før vekkelsen som kom med Barratt. Sangboken er noe defekt og kan være fra omkring år 1900, fra tidlig i 1904, eller senest fra 1906. (435) Sangboken har ikke henvisninger til skriftord. Det var utgaven i slutten av 1906 som begynte med skrifthenvisninger. (436) Sangboken har ingen bønnesanger, nesten ingen vekkelsessanger, men svært mange lovsanger. Det er trolig at E. A. Nordquelle har tatt sanger fra flere sangbøker da han valgte sanger til sangboken sin. Det kan være av interesse å gjengi noen av sangene som ble sunget både før og etter at samarbeidet med Barratt begynte.

nr. 166: "Min Gud Han er god, Han mig synden
forlod, Tog mig bort fra den skidne vei. Nu
paa klippen jeg staar, idag som igaar Og
forandres i evighed ei.

Kor: O herlige lod! Jesus er min. O herlige
lod! Han tog mig ind. Hans tempel jeg er i
lerkaret her, Retfærdighedsklædning jeg
bær.

2. Mit liv jeg har mist', og min ven Jesus
Krist Som den sidste paa støvet Han staar.
Han har ta't mig til brud, klædt mig hvid i
Sin skrud, Og til bryllup saa herligt det
gaar.

3. Halleluja min skat, thi i mørkeste nat Nu
min sol aldrig mere gaar ned. Jeg har fremtid
og haab og den Helligaands daab Og
hviler saa lyklig derved.

4. Tusind tak, snille Far, Du Dig aabenbaret
har, I min mund har Du lovsangen lagt.
At Du elsker mig saa, det jeg tidt undrer paa,
Men jeg ved, at det er som Du sagt.

5. Du, som træller og strir, ei anderledes
blir, Gaa idag over floden Jordan. Landet
det er saa skjønt, fuldt af frugter og grønt,
Og din strid den udfører Selv Han."

Man kan si at denne sangen tilkjennegir de viktigste linjer i E. A. Nordquelles teologi: a) man måtte frelses fra syndeskylden, b) man måtte videre inn i det han kalte å "dø med ham", som så førte til et liv i glede med seier over fristelsene, c) og en appell til troende av det "gamle slaget" om å komme ut til den samme frihet. Sangen er også preget av den brudemystikk som var vanlig for bevegelsen. Man så forholdet mellom den enkelte kristne og Jesus anskueliggjort i forholdet mellom brud og brudgom. Det er også verd å merke seg at uttrykket "åndsdåp" ble brukt. Sangen gir tydelig uttrykk for den

subjektive kristendomsform: Man opplevde sin tilstand som synder helt konkret. Forkynnelsen fremstilte et liv uten Jesus som noe usselt og verdiløst. Men når man tok imot Jesus som sin personlige frelser, opplevde man at man ble iført Jesu rettferdighet på en slik måte at man kunne se seg selv kledd i den "fineste og hviteste kledning". Selve gledesgrunnen lå i å betrakte kledningen og ikke seg selv. Nordquelle fikk dette så klart fram i sin forkynnelse at folk forstod ham. De fleste av sangene i sangboken er i nåtid, og gir livet åndelig hjelp for dagen i dag.

En annen sang viser også bevegelsens blodteologi:

nr.47: "1. Det er saligt at have Hans tro, Thi da er vi jo ren i Hans blod Og lovsynger vor Jesus saa fro, Thi vi inde hos Ham nu faa bo.

Kor: :,: Gud ske lov :,: han At Hans kjærlighed ogsaa er min! :,:

2. Det er saligt at samles paa jord i Hans navn, i det kjære Guds ord, Hvor vi skuer Hans godhed og magt Og saa hvile paa det, Han har sagt.

3. Det er saligt at skue Ham her, Thi vor Frelser er altid os nær, Og nu snart har vi bryllup hos Gud. O hvor deiligt at være Hans brud. (437)

Sangen viser troen på Jesus som soneoffer for verdens synd. Denne tro var allmenn-kristelig. Men E. A. Nordquelle understreket sterkt at den som var rensset i Jesu blod var helt ren, og kunne betrakte seg selv som ren. Man skulle ikke lenger si at man var full av urenheter når man var rensset i Jesu blod. Denne forkynnelse støttest an mot tanken om daglig helliggjørelse og renselse. Det var, og er, vanlig tankegang at hjertets renhet ikke kan oppnås her på jorden. E. A. Nordquelles "dag for dag" spalte, og enda mer i spørrespaltene, var det særlig slike uttrykk som å "synde daglig", han reagerte mot.

En sang som allerede var med i 1897 har en tekst som tydelig viser trenden i bevegelsen:

Nr. 31. "1. Nu er jeg glad og lyk'lig, kan aande rigtig frit, Og bor nu hos min Fader, min trældoms tid er slut, Da Han mig lært at kjende Sit evige forbund, I ordet den klip'faste grund.

2. Saa dumt at gaa og tænke paa bedring bøn og tro, Thi det ei hjertet skjænker husvalse og ro. Men tænke blot paa Jesus, hvor ømt Han elsker dig, Af kjærlighed ofrede Sig.

3. Saa har min Jesus elsket, og saa Han elsker end, Og som Han hidtil frelset, saa gjør Han om igjen, Hans blod mig stadig renser fra hver en syndeplet Og gjør mig fuldkommen med et.

4. Nu Jesus hos mig bliver med naade rig
og fri. Hans naade mig omgiver, jeg lever
lever helt deri. Jeg slipper mer at sørge,
Gud sørger nu for alt, Til Ham jeg min sag
anbefalt.

5. Nu Satan frit maa rase, og verden
hjælpe til, Jeg skal for ham ei gyse, det gaar
som Herren vil, Guds ord beholder seier og
alle seire med. Som staar udi Frelserens led

6. Saa glad jeg hjemad iler til Lammets
bryllupsfest, I Ham saa stille hviler, Han
styrer alting bedst, Saa under pilgrimsfærden
jeg kan paa barnevis Blot synge min
Frelsermands pris. (438)

Da sangboken kom ut igjen i 1899 var det visse endringer i teksten i denne sangen, særlig i vers 4 og i et vers som var kommet i tillegg:

4. Ei hjertet mig fordømmer, Thi kjødet
korsfæst' er, Fordømmelsen er borte, I
Kristus fri jeg er. Og naaden har gjort ende
Paa al min uselhed, Al pris være Lammet
for det.

7. Kom ind i faderhuset! Saa mig min
Fader bad, Og jeg gik ind i lyset, Og danser
og er glad. i sangen og i dansen Vi alle
tager del, Thi mærk - her er ei nogen træl.

Men det som i 1899 kan sees på som en radikalisering av teksten, ble i utgaven av 1915 ganske vesentlig moderert:

1. Nu er jeg glad og salig, Nu kan jeg aande
frit, Nu bor jeg hos min Fader, Min synde-
byrde kvit. Han lærte mig at hvile Paa
ordets faste grund Og glædes i Gud hver en
stund. Ps. 81,7. 5. Mos. 32,47. (439)

I denne utgaven er vers 7 i 1899-utgaven blitt vers 6 og ordet "dans" er endret til "fryd":

6. Kom ind i Faderhuset, Saa min Fader
bad, Og jeg gik ind i lyset Og jubler og er
glad. I sangen og i fryden Vi alle tager del,
Thi mærk: Her er ei nogen træl. Luk.
15,20-32. Gal.4,30,31. (440)

Årsaken til denne spesielle endring kan være, at det forekom "dans i ånden" i Nordquelles møter. Det kunne også være en reaksjon mot de "fri-frie" som man beskyldte for å "danse" på møtene. (441)
Sangboken viser også tydelig at bevegelsen i tiden før 1907, ikke var så opptatt av helbredelser, av Jesu gjenkomst eller av fremtidsåpenbaringer. (442) Det store flertall av sangene omtaler nåtiden. De oppfordrer til å komme ut av den "trelldom" som de mente de kristne var i, med en kristendom som

ikke ga glede for dagen idag. De tok avstand fra den "evige" helliggjørelse som aldri førte til at man ble en glad kristen, slik som E. A. Nordquelle så det.

De senere utgaver av "Schibboleth" har også med noen sanger om fremtidshåp og om omvendelse, men svært få. Det finnes også minst en sang som omtaler at man kunne gå til Jesus også med sine sykdommer. I "Schibboleth" av 1915 nr. 135, vers 3: (443)

" --- *Selv Han vor sygdom har baaret, Pinerne tog Han paa Sig. .: Han blev elendig og saaret Kun for at helbrede dig. Es.53,5*"

Det har likevel ikke vært mulig å trekke den samme konklusjon av denne sangen som det er gjort av Nils Bloch-Hoell i doktoravhandlingen om pinsebevegelsen.

" --- *Andersen var en motstander av legevitenenskapen.---*" (444)

Som bevis for denne påstand anførtes sangen som er sitert ovenfor. Det er temmelig sikkert at E. A. Nordquelle søkte lege da han mistet hørselen, og helt sikkert da han i 1916 mistet sin datter Liv. (445)

Da han for første og eneste gang var syk, ble han operert på sykehus i Oslo. (446) Jeg har gått gjennom D.G.B. fra de år Nordquelle var redaktør. Det finnes ikke tegn på at Nordquelle i denne tid var motstander av legevitenenskapen som vitenskap. At han selv var døv har ganske sikkert virket modererende i hans syn på helbredelse ved bønn. (447) Når det gjelder Nordquelles eskatologiske synspunkter kan jeg heller ikke trekke de samme slutninger som N. Bloch-Hoell:

"--- *Det henger sammen med aksentueringen av alle lystbetonte religiøse forestillinger at forventningen om t u s e n å r s r i k e t er så levende. Millennismen hos de frie venner har utvilsomt også sammenheng med bevegelsens sosiale forutsetninger.---*"(448)

Som begrunnelse for denne påstand henvises det til at "Schibboleth" har ca. 150 henvisninger til Johannes åpenbaring. Jeg har gått igjennom de 150 første sangene i utgaven fra 1915. Det var her 46 henvisninger til Joh. Åpenb. Av disse var det 23 som ikke hadde noe med det eskatologiske å gjøre. 14 av de 46 henvisninger fantes i 4 sanger med typisk eskatologisk preg. Sangene nr. 18, 54, 56, 123 er klart fremtidsrettet, men framstiller likevel ikke livet her på jorden som noe tungt og vanskelig. Tvert imot, himmelens gleder er fortsettelsen på den herlige tilstand man er kommet inn i som frigjort kristen her på jorden. For å anskueliggjøre dette vil vi ta med tre av sangene som har et tydelig eskatologisk innhold:

" Mit navn i himlen skrevet er I
bogens blade, Min Talsmand, Frelser'
Jesus kjær Har tegnet med sin haand.
Luk.10,20. 1 Joh.2,1

2. Engang mit navn blandt syndres stod,
Men nu er helt aftvættet Med Lammets
dyrebare blod Og skreven i Guds bog.
Aab.1,5.

3. Det er mit hjertes fred og fryd I med og
modgangs dage, Min sang, som finder en
gjenlyd Blandt himlens englehær.
Aab. 14,2,3.

4. Skjønt her paa jord mit navn er ei
Iblandt de stores skrevet, Blandt kongers,
prestere læser jeg Mit navn i himmerig.

Fil.4,3" (449)

Sangen nr. 56 er nærmest en parafrase over Johannes åpenbaring, og ikke uttrykk for at man opplever livet som noe negativt:

"En skare stor med hvide klæder, I sine hænder palmegren, For Lammet og for tronen træder, Istemmer lovsang sterk og ren, Vor frelse er helt fra vor Gud og Lammet, som os løste ud. Aab.7,9.

2. Hvem ere de og hvorfra komne? De komne er fra trengslen stor. Og sine lange hvide klæder De toed hvid i Lammets blod, Derfor de nu for tronen staa, Gud tjene, i Hans tempel gaa, Aab.7,13-15.

3. Og de skal ikke hungre mere, Ei heller tørste skulle de, Ei falder paa dem sol og hede! Thi Lammet Selv dem vogter - se! Og til livskilder leder dem, Som flyder rigt fra tronen fram. Aab.7,16.17.

4. Og Gud skal tørre af hver taare, Som før af deres øine flød, Og døden skal ei mere være, De glæde faa for sorg og nød, Og skrig og pine var kun kort, De første ting er vegne bort. Aab.21,4-6.

Sangen nr. 123 viser klart hvordan man oppfattet livet i himmelen, og hvordan dette preget livet her på jorden:

"O, Jerusalem det ny, Du skjønnne Jesu brud, Som til jorderig nedstige skal Fra himmelen, fra Gud! Hver som er af Jesu tro Glad i salighed kan bo I Jerusalem den gyldne stad. Aab.21,2.

Kor.: :; O Jerusalem det ny :; De retfærdiges, de helliges de herliggjortes by! Idel glæde i dig er, Thi Guds herlighed er der, I Jerusalem den gyldne stad. Gal.4,26.

2. O, Jerusalem det ny, Af herlighed saa fuld! Dine perleporte fryder os Og dine gaders guld. Intet tempel finnes der: Gud og Lammet templet er I Jerusalem den gyldne stad. Aab. 21,10-21.

3. O, Jerusalem det ny, Ei jordisk er din vis! Sol og maane du behøver ei, Thi Lammet er dit lys. Alle folkeslag paa jord Kaldes did, hvor lyset bor, Til Jerusalem den gyldne stad! Aab.21,23-27. (450)

Det er vanskelig å formidle de inntrykk disse sanger må ha gjort rundt århundreskiftet, fordi det idag er en annerledes holdning til religiøse sanger. Hadde vi hatt noter til sangene som ble brukt i de forskjellige bevegelser, ville vi lettere få et inntrykk av hvordan disse tildels nye sanger med lette feiende melodier, nesten på frelsesarmevis, må ha virket.

En sang der både tekst og melodi er forholdsvis kjent er "Klippe du som brast for meg". For å vise hvordan E. A. Nordquelle omskrev denne sangen, vil jeg gjengi den både fra Landstads salmebok og fra "Schibboleth". I Landstads salmebok lyder den slik:

"1. Klippe, du som brast for mig, La mig skjule mig i dig! La det vann og blod som går Fra din åpne sides sår, Rense mig i nådens pakt Fra all syndens skyld og makt.

2. På min egen gjernings vei Ei din lov oppfyller jeg, Blev min iver aldri trett, Gråt jeg mig på tårer mett, Synd dog bliver alltid der, Du, kun du, min frelse er.

3. Intet kan jeg bringe dig, Til ditt kors jeg klynger mig, Fattig i mig selv jeg er, Hjelpeløs til dig jeg ser, Liv jeg har kun i ditt blod, Renses kun i nådens flod.

4. Mens jeg drager ånde her, Når min siste stund er nær, Når til ukjent land jeg går, Når jeg for din domstol står--- Klippe, du som brast for mig, La mig skjule mig i dig!" (451)

Teksten hentet fra "Schibboleth" utgave fra 1919, lyder:

"Klippe, du som brast for mig. Jeg er evig gjemt i Dig. Blodet, var det, som udgaar Fra Din aabne sides saar, Renset med sin himmelsaft Mig fra syndens skyld og kraft. Joh. 19,34.

2. Med min egen møie jeg Ei Din lov opfyldte - nei! Men Du bar min synd og skam, Du velsignede Guds Lam. Du er stadig hos mig her, Kun i Dig min frelse er. 2Kor.5,21.

3. Intet kan jeg give Dig, Alt Du Selv jo giver mig. Fattig uden Dig jeg er, Al min rigdom er i Dig. Livet er kun i Dit blod, Rensning i den livsens flod. Rom.8,32.

4. Ved hvert flyktig aandedrag, Og om jeg skal dø en dag. Naar til himlens land jeg gaar, Og jeg for Din trone staar. Klippe Du som brast for mig, Jeg er evig gjemt i Dig. Ps.27,5." (452)

Sangutvalget ellers var særlig preget av sanger som uttrykte det nære forhold mellom den kristne og Jesus. Man kan si at grunntonen i E. A. Nordquelles forkynnelse, også gikk igjen i utvalget av sanger i "Schibboleth". E. A. Nordquelles forkynnelse av "Kristus i oss" og at vi var "satt i himmelen med ham", må ha vært normgivende både ved det utvalg og ved den redigering som sangene har gjennomgått, enten av E. A. Nordquelle selv eller av andre med samme syn. Det er tydelige tegn på at han også endret sanger tatt fra andre vekkelsesbevegelser. Vi tar med noen få utsnitt for å vise det. "Plymouthbevegelsen", ihvertfall den del som fulgte A.Grimstvedt og A.Wold, brukte sangboken "Hellige Sange". Sangen nr. 54 i "Schibboleth" av 1899 har et kor som lyder:

altid " --- Min synd er gaat og jeg har faa't En
trofast ven."

Det samme kor lyder i "Hellige Sange" av 1924:

" --- Lad synden gaa og du skal faa En altid
trofast ven."

Denne sangen ble forandret i "Schibboleths" utgave fra 1921, og lød da likt med "Hellige Sange."

I sangen nr. 68 i "Schibboleth" av 1899 heter det:

bor i "O salige trøst for den gjenfødte sjæl, Som
smerte sin frelser og ei i sig selv. For synd og for
blod den lægedom har Ved synet paa Jesus, Hans
og Hans saar."

I utgaven som kom i 1915 het det:

lever O salige trøst for den gjenfødte sjæl, Som
for Sin Frelser og har Ham til del. For synd og
Jesus, smerte man lægedom faar Ved synet paa
Hans blod og Hans saar. Es.53,4.5"

Mens teksten i "Hellige Sange" av 1924 var:

ser paa "O salige trøst for den gjenløste sjæl Som
for sin Frelser og ei paa sig selv, For synd og
blodet, Smerte den lægedom faar Ved troen paa
der flød fra hans saar."

En svært utbredt sangbok på denne tid var "Hjemlandstoner". Til 1903 var det utgått 115.000 eksp. av den. Utgaven fra 1897 viser en helt annen tone enn den som lød fra "Schibboleth". Jeg gjengir først teksten fra "Hjemlandstoner":

"1. Der skal bli Strømme af Naade Dette er

Løftet af Gud, Herlig Velsignelsens Tider
Strømme fra Himmelen ud.

Kor: :: Strømme :: af Naade, Salighed,
Glæde og Fred, Vi bede om mere end
Draaber, Strømme kom over os ned.

2. Der skal bli Strømme af Naade, send os
Opvækkelsens Aand, Søskende Kjærlighed
brænde, Knyt os med Enigheds Baand.

3. Der skal bli Strømme af Naade, Herre,
O, hør nu vor Bøn, Hjerte-Suk op til dig
stiger, Hør os, o, hør os Guds Søn!

4. Der skal bli Strømme af Naade, Gud lad
dem falde idag, Dig alene bli Æren, Hjælp
at udrette din Sag! E. Natan." (453)

Denne sangen var ikke med i "Schibboleth" før i slutten av 1906. I den utgaven som kom i 1915 lyder denne sangen:

"Nu er der strømme af naade, Som det var
lovet af Gud, Yndige kvægende tider
Strømme fra himmelen ud. Tit. 2,11.
2Kor 12,9.

Kor: Strømme, strømme af naade, Salig-
hed, glæde og fred! Gud sendte os mere
end draaber, Strømme kom over os ned.
Joh.1,16.17.

2. Nu er der strømme af naade, Herren har
udgytt Sin Aand, Kjærlighedsluerne
brænder, Knytter med evighedsbaand.
1Kor.15,10.

3. Nu er der strømme af naade, Nu er
velsignelsens dag! Gud har os skjænket Sit
rige, Selv Han udfører Sin sag. 2Kor.6,2.

4. Nu er der strømme af naade, Hele min
nød er nu endt, Regn i velsignelsens
strømme Himmelens sluser har sendt.
Mat.3, 10.11." (454)

Det finnes også eksempler på forandringer som kan tyde på moderasjon i Nordquelles standpunkter. Sangen nr. 80 i "Schibboleth"s utgave fra 1899 har følgende strofer:

" --- Tak for Du borttørret taarer, Tak for freden i mit bryst.---"

Dette er noe endret i utgaven fra 1915, der det lyder:

" --- Tak, at Du borttørret taaren, Tak for naadens dybe trøst!--- "

Førstnevnte versjon har en sterkere subjektiv tone enn 1915-utgaven. Den siste utgave er også mer forsiktig i ordvalget som skildrer den kristnes forhold til sorg og lidelser. "Tåren" er nå ikke lenger "borttørret" (fortid) en gang for alltid. Nye sorger gjør det nødvendig at Gud "borttørret" (nåtid) "tåren" igjen.

Det var ikke uten grunn at man anklaget bevegelsen for at den var bare 1% bønn og hele 99% lovsang. Også Otto Witt stod for en linje hvor bønnen var nesten borte fordi, når man en gang hadde bedt Gud om noe, så fikk man Jesus selv, og dermed hadde man fått alt i og med ham. Siden skulle man bare betrakte ham og takke for ham. (455)

"Schibboleth" hadde få sanger om dåp og nattverd. Det var omkring 1908 at man tok inn noen sanger som særlig var tenkt til slike anledninger. To sanger omtaler dåp, og den ene er nærmest en vise om Jesu dåp, og sangen avrundes med en appell til de som lyttet om å gå samme veg:

"--4. Med glæde vil vi træde i Jesu egne spor, Og følge det eksempel, Han efterlod paa jord. Thi daaben, siger ordet, Det er saa god en pagt, Og trygt det er at hvile Paa, hvad Han Selv har sagt. 1. Pet.3,21.----" (456)

Den andre sangen har også bare en appell om å la seg døpe:

"---O, sig min ven, hvor vil du løbe? Guds ord ei længer nu forsmaa! Opsæt nu ei, men lad dig døpe, Kom, se det sted hvor Jesus laa! Ap. Gj. 22.16.--" (457)

I den utgaven som kom i 1915 var det også skilt ut 9 sanger som skulle egne seg til brødsbrytelse og nattverd. Av disse sanger er 5 lette glade sanger som har raske og feiende melodier:

"---Bort sorg og nød og klage! Vor Jesus ynder ei, At du dig dermed plage, Og gaar paa sorgens vei. Her giver Han os glæde, han giver trøst og mod, Hos Sig et herresæde, O, hvor Han dog er god! Mal.2, 13.---" (458)

Bare to av disse sanger dramatiserer Jesu lidelse:

"--Forladt Du og af Dine blev, Ja, af Din Fader med. O, aldrig jeg udgrunde kan, Hvad da Dit Hjerte led! Mark.15,34 --- " (459)

Den samme sangbok har også utskilt 9 sanger til bruk i begravelser. Men av disse er det bare tre eller fire som antyder at livet er slutt. Det er vel lite trolig at de som diktet sangene tenkte at de skulle brukes i begravelser. (460)

[Tilbake til innholdsfortegnelsen.](#)

IV. ERIK ANDERSEN NORDQUELLES FRIE VENNER OG T. B. BARRATTS PINSEVENNER SKILLER LAG (1924-1938).

1. Klargjøring av Nordquelles nye syn på åndsåd (1924).

Det er ikke fastslått noen konkret årsak til den kursendring Erik Andersen Nordquelle foretok i sitt syn på åndsåd og gjenfødelse i tiden fra 1922 til 1924. En grunn kan være at en del predikanter som reiste rundt og organiserte eller "ordnet" venneflokker, mente at mennesker som ikke var åndsdopt med tunger som tegn, ikke hadde Den iboende Hellige Ånd. (461) Mennesker som ikke hadde Ånden kunne ikke innsettes til noen tjeneste i en ordnet menighet. (462) "Åndsåden" var tegnet på et fullt evangelium. Uten denne hadde man bare et delvis evangelium, og kunne ikke brukes til tjeneste i en "bibelsk" menighet. (463) Det er grunn til å tro at den stadig stigende ordningen av venneflokkene til pinsemenigheter var den direkte foranledning til at Nordquelle måtte tenke igjennom problemet. På et vennestevne i Moss i 1924 ble saken drøftet og Axel Wold holdt et foredrag om åndsåd og gjenfødelse som må betraktes som toneangivende:

"--Da der i de kristne forsamlinger i vort land, i denne siste tid råder sterke modsetninger, angående skriftens lære om gjenfødelse og Åndens dåp, har vi funnet det påkrevet, under dette stevne, hvor troende er forsamlet fra forskjellige hold, med ønske om den Hellige Ånds opplysning å undersøke med hverandre hvad skriften lærer. Og vi finner det så meget mere nødvendig å komme til klarhet i disse ting, som læren og forkynnelsen herom, i den ene eller annen retning mere og mere forårsaker splittelser blandt Guds børn, Kristi legemes lemmer, og skarpe domme både i skrift og tale imot dem, der ifølge sin inderlige overbevisning ikke kan være enig i modpartens opfatning. Vi erkjenner nok alle hvor det må smerte Herren og bedrøve den Hellig Ånd, at tilstanden skal være sådan blandt dem, der med Åndens besegling i sit hjerte venter på Herrens komme. Åndens opgave er å veilede os til all sannhet, og vi formaner til å bevare Åndens enhet i fredens bånd, med det mål at vi skulle tenke eet, tale eet, ha samme sinn, samme mening.

G j e n f ø d e l s e: Hvad inbefatter den?

Ved troen på den Herre Jesus.

Fødes vi av Ånden, Johs.3, 6-8.

Får et evig liv, Johs.3, 36, Rom.8, 2.

Besegles med Ånden, Efs.1,13.

Døpes med Ånden inn i Kristi legeme. 1 Kor. 12,13

Dette er hovedindholdet av hvad den ene retning lærer og forkynner. Den annen retning lærer at frelse eller gjenfødelse og åndsåd er to ganske forskjellige ting. - Som bevis herfor henvises i almindelighet til tre steder i skriften nemlig: Den Hellig Ånds dåp på pinsefesten.

Vekkelsen i Samaria.

De tolv disciple i Efesus. ----- " (464)

Artikkelen søker å påvise at åndsåd og gjenfødelse vel er to forskjellige ting, men de oppleves samtidig. Den vanlige forklaring av dette problem ble at gjenfødelse og åndsåd skjedde samtidig. Det som før var blitt kalt "åndsåd" ble nå kalt åndsfylde. Åndsåden kunne ikke skilles fra gjenfødselen fordi det var igjennom åndsåden man ble et lem på Kristi legeme. (465) Det samme nr. av "Det gode Budskab" med artikkelen av Axel Wold, hadde også et brev til "Jakob" hvor Nordquelle tilkjenner sin nye linje, og innrømmer å ha tatt feil med hensyn til hvordan man skulle betegne åndsopplevelsen:

" --- Du skriver: "Stykket "Forvirring" i "Det gode Budskab" var umaadelig interessant og det klargjorde for mig noget som jeg har undret mig paa. Nemlig hvorav det kom at jeg saa helt kan dele alt med vennene her, vi nyter akkurat de samme velsignelser i ordet, de ser de samme forhold, endog ingen av dem har de samme oplevelser som mine. Dette har glædet mig meget, men paa samme gang undret mig, men det maa jo da komme av den nye pakts forkynnelse, og delagtiggjørelsen i den HELLIG-AAND, ti troen kommer jo ved forkyndelsen Rom.10,17. Men nu kommer spørremaalet: Du har sakt at du den 2-11 1891 blev døpt av HELLIG AAND efterat du hadde været prædikant i ni aar, du hadde vel den H e l l i g A a n d før? Ja, kjære Jacob det spørmaal skal jeg besvare, men først maa jeg si nogle ord om dette at du kan dele alt med vennerne der du bor, enda de ikke har erfaringer som du, ja, ser du dette er livets lov. Du er en ældre mand og har mange erfaringer i livets skole, men du kan glæde dig hjertelig sammen med barn paa 3 a 4 aar fordi de lever det samme naturlige liv som

dig. Du kunde ikke glæde dig i dukker og træheste og sligt fordi de ingen forbindelse har med dig, det har derimot det levende barn. Men saalenge arvingen er et barn er det ingen forskjel paa ham og trællen endog han er herre over altsammen Gal. 4, 1. Da kronprins Olav kom til Norge var han dengang som nu kronprins i Norge, men han forstod det ikke, ti han var et barn, forleden dag blev han myndig og nu forstaar han sin stilling utmerket godt, men det er akkurat det samme naturlige liv han lever nu som dengang. Forskjellen ligger altsaa for ham i forstaaelsen og han indtar sin stilling derefter. Det er akkurat det samme forhold paa det aandelige omraade. Men nu til dit spørsmaal. Det er sandt at ved den store forvandling som foregik med mig, ved fornyelsen av mit sind Rom.12,2. den 2-11.91 efterat jeg hadde været prædikant i 9 aar. GUD fyldte mig op med den HELLIG AAND saa jeg syntes jeg kunde dø av bare glæde, og JESUS blev den levende, virkelige, personlighet for mig som HAN isandhet er. Ved at ikke være tilstrekkelig opmærksom paa den store forskjel som bibelen gjør paa Aandsdaap og Aandsfylde har jeg betegnet det som Aandsdaap istedenfor Aandsfylde som det isandhet er. Naar man engang faar lys i dette, saa ser man det klart i hele det nye testamente. GUDS ord lærer nemlig at efterat den nye pakt er kommen ved JESU fuldbrakte værk, alle de som omvender sig og tror paa vor HERRE JESUS KRISTUS blir døpt av den HELLIG AAND Ap.gj.2. Derfor kjender ikke bibelen til et eneste tilfælde efter pinsefesten, at nogen hadde den HELLIG AAND og derefter blev døpte av Aanden. Men GUDS ord kjender til at de fyldtes igjen av den HELLIG AAND. Og er det nogen ting som er nødvendig fremfor noget andet for GUDS folk saa er det isandhet dette, at bli fylt av AANDEN -----"

" ---- Hvorfor skulle vi lukke øinene for en saa skjæbnesvanger feiltagelse som paa det frykteligste vanærer GUDS hellige navn.----"

" ---- Jeg mener ikke at vi skal begynde at seile med flagget paa halv stang, dertil er der ingen grund. Vi vil fortsætte at seile med flagget paa topp og love og prise vor GUD for det gode værk HAN har gjort med os, at HAN har døpt os med HELLIG AAND og velsignet os.----" (466)

Som det går tydelig fram av stykket, var det selve betegnelsen han endret fra "åndsdåp" til "åndsfylde". Ellers var han for åndsopplevelser som førte til et rikere kristenliv. Utviklingen i tyveårene førte til et ønske om en ny "åndsutgytelse" både innen Nordquelles leir og innen Barratts leir. (467) Dermed ble det for dem begge nødvendig å utvikle en lære om fornyelse. I begge leire var det ofte tale om en "atter fylde av Ånden."

E.A.Nordquelle mente selv at det var mange venneflokker som delte hans syn i 1924 og av dem var det hele 50 som hadde eget lokale. (468) Det kan imidlertid ikke være tvil om at denne vendingen skapte mye uro rundt i venneflokkene. Åndsdaåpen som begrep var godt innarbeidet i bevisstheten, og alle de som hadde opplevelsen hadde sikkert måtte kjempe både for å få den og for at denne skulle få en plass i det kristne liv.

Venneflokkene rundt i landet fikk i denne tiden to vanskelige problem å ta stilling til: Var "åndsdåp" og "gjenfødelse" noe som samtidig fant sted når man kom til troen? Eller var det to forskjellige opplevelser oftest med en lengre tid mellom? Det andre problem var hvordan en menighet skulle ordnes. Skulle det bare være en løst ordnet forsamling uten menighetsprotokoll, eller skulle menigheten organiseres etter lovens krav? Begge de to ledere kjempet i sin respektive blader for sin egen linje, og problemet ble akutt i forsamling etter forsamling.

2. Organisasjonsproblemet og kravet om fastere former (1924-1928).

Nordquelles syn på menighetens organisasjon kom klart fram i et brev til professor O. Kolsrud i 1924. (469) Dette viser en viss endring i forhold til den redegjørelse han kom med i 1904. Bevegelsen ser ut til å ha fått mer faste former utover hele landet, selv om man ikke gikk så langt som pinsevevnenne i spørsmål om ordning av menigheten. Flere steder var det blitt fast virksomhet og dette krevde en fastere ordning av møteledelse og annet arbeid:

"---- Vi har saaledes ingensomhelst ytre organisasjon som binder os sammen, kun de indre med kjærligheten som fuldkommenhetens sambaand Kol.3,14. Vi er saaledes et slaks "Haugianere" om vi end ikke bekjender os til noget saadant. Mange av vore venner staar i statskirken og mange utenom. Vi lægger ikke nogen særlig vægt paa dette, blot at de vandrer oprigtig med sin GUD. Vi døper og har HERRENS nadverd og brødsbrytelse og pleier brodersamfundet. Vi skriver ikke nogen ind i nogen menighetsbok, men glæder os over at vore navn er skrevet i himmelen Luk.10,20. De som lever forargeligt nækter vi, at være med om HERRENS bord. Her er vor løse og bindenøkkel. Som H. N. Hauge fremholder i sit testamente: "Har vi en av mange uformærkt kirketugt, ti alle de som har øvet nogen last og ikke snart fortrødet den, de er nedsat i vor aktelse og tiltro og vi har intet havt med dem at skaffe, men de har selv følt, at de er fraskilt os og skyet os". Nogle brødre staar som tilsynsmænd i hver forsamling, og vogter den menighet som HAN forhvervet SIG med SIT eget blod Ap.gj.20,28. Jeg kjender en mengde frie forsamlinger i Norge som staar paa samme linje som os,----" (470)

Fra denne tiden finnes det mange artikler i "Det gode Budskab" om striden mellom Barratt og Nordquelle. I nesten hvert nummer blir spørsmålet om organisasjon og/eller åndsdaup trukket inn og debattert. Dette viser hvor nært vennene til Barratt og Nordquelles venner stod hverandre rundt i landet. Det kom ikke vesentlige nye argumenter inn i debatten, som derfor ble en stadig gjentakelse av de to syn. Dette kan være en medvirkende årsak til at Nordquelle fra 1. januar 1926 forsterket redaksjonen med en ny medarbeider som helt ut delte hans nye linje. Johs. Hedin synes å overta ekspedisjonen av bladet fra denne tid. Det var også han som overtok som redaktør da Nordquelle døde. (471)

Vennestevnet i Moss i 1924 innleder en praksis med større sammenkomster der felles problemer og tiltak ble drøftet. Vi kjenner riktignok ikke noen slik konferanse i 1925, men i 1926 ble det i Kristiansand S. i tiden 26. - 28. juni, sammenkalt til en "Evangelistkonferanse", (472) "hvortil alle frie predikende brødre og venner er hjertelig velkommen". (473) Nordquelle var så vidt vites, ikke tilstede på konferansen, så det er mulig den kom i stand uten hans vilje. (474) Emnene som var oppe på konferansen var:

"---Hvorledes man bør færdes i Guds hus, som er den levende Guds menighet. 1.Tim.3,15. Indledet v. Johannes Hedin.---" (475)

Dagen før hadde konferansen drøftet temaet "Menigheten". (476) Referat fra denne drøftelse er med i "Det gode Budskab" og viser at det var problemer. Daniel Nilsen, en av Nordquelles nærmeste venner, (477) kom i debatten, etter innledningen av Hedin, inn på en problemstilling som sier litt om tilstanden:

"---Vi skal vandre dette kald i ydmyghet. D.v.s. at ikke regne med andet end hvad Gud er. Omvendt er hovmot. Ydmyghet bestaar i at regne utelukkende med naaden i Kristus. Skriften viser man skal i ydmyghet akte hverandre høiere end sig selv. En eldstebroder maa ikke heve sig over en anden, ei heller en forstander.----" (478)

I slutten av referatet antydes en senere fortsettelse, men den synes å ha uteblitt, kanskje fordi det hadde vært endel uro på konferansen. Et dagboksnotat 4. juli synes å stå i løse luften, men årsaken kan være at konferansen ikke kom fram til konkrete konklusjoner:

" ---- I er kaldte til frihet brødre, Gal.5,13. GUDS folk er et frit folk, ja det frieste av alle folk paa jorden. Nu gjælder det bare, at man ikke misbruger, at man ikke bruker friheten til en leilighet for kjøttet, men tjener hverandre i kjærlighet. Misbruger vi friheten kommer vi inn i den sørgeligste trældom og da er det saare liten hjælp i at kalde sig fri ----- " (479)

Grunnen til det uklare referat kan og være at redaktøren fikk de første referater direkte og muntlig av de som hadde vært på konferansen. Det er også underlig at referatet fra konferansen ikke kom inn i "Det gode Budskab" før oktober 1926. Den manglende del av referatet fra konferansen i Kristiansand

S. i 1926 kom først inn i bladet i juli 1927. (480) Flere viktige innlegg ble først da gjort kjent. Her gjengis ett, ved en Thoresen:

" --- Jeg hadde meget jeg vilde ha frem, men brødrene har allerede fremholdt det meste jeg skulde si: Har tænkt paa fire ting:

1. En evangelists gjerning.
2. Hvorledes ferdes i Guds hus.
3. Hvorledes skal vi ta standpunkt til de evangelister som sier de er frie og ikke er det, men farer omkring og splitter.
4. Har vi evangelister bare lov til at forkynde evangeliet, og ikke være til hjelp i stridigheter paa stederne, naar vi blir opfordret dertil? --- " (481)

I dette referatet kommer det også tydelig til syne at det var splittelse mange steder i landet:

" ---- Det er særlig hvad vi bør gjøre med saadanne som splitter, jeg tænker paa. Slike som staar omtalt i 2.Tim.2,16, nedbryter troen. Det smitter. Det er med bedrøvelse jeg tænker paa mange steder hvor der har været en herlig forsamling. De holdt fortrolig sammen inntil de en dag blev splittet.--- "(482)

Et innlegg fra en Wintersborg fra Kristiansand S. viser at problemet var svært vanskelig å takle:

" ---- Dette er et saart punkt som berøres her. Vi stod sammen i vækkelsen, fik samme velsignelse og tænkte aldrig at der kunde bli deling, men den har kommet. Vi blir beskyldt for å være imot menighet, men vi vil nettopp mnighet. (=menighet-483) Hvorfor ikke si menigheten i Betania? Vi bør ikke ha andet navn, ellers blir det parti. Der hvor de intet (=det intet styre-484) styrer er, faller folket. Der bør være fast styre. Vi fatter ingen beslutninger, men bare ber at Gud maa ordne efter Sin vilje. Jeg tror ikke at det er rett at forby nogen at reise. Vi maa taale dem, stanse splittelsen kan vi ikke. Vi vil samling. De andre vil ingen splittelse. De vil bare ha noget for sig selv. Jeg greier ikke stillingen. Det gaar rundt for mig, men vil anbefale at fare varsomt frem.----" (485)

Et annet innlegg viset hvordan man ofte mottok predikantene rundt om:

" --- Har merket at nogen har med en sangbok som absolutt skal indføres i forsamlingene og splittelse har vært resultatet. Dette maa vi ta avstand fra. Hjemme har vi tatt imot alle som forkynder evangeliet, men kommer de for at organisere, nekter vi at ta imot dem.---" (486)

I løpet av 1927 blir det nesten helt stille i debatten om åndsdaopen. Det kan være et symptom på reaksjonen fra konferansen i Kristiansand S. at i løpet av 1927 kom vennene der i økonomiske vansker, og holdt på å miste lokalet. Et opprop i "Det gode Budskab" hjalp til, slik at det ble forhindret. (487)

Konferansen i 1927 ble arrangert i Bergen i tiden 15.- 23. oktober. Det var forsamlingen i Skostrædet 17 som sto som arrangør. (488) Denne gang het det at "Prædikanter og ældstebrødre inbydes specielt". (489) Referatet fra denne konferansen munnet ut i et resyme som skulle være toneangivende for "de frie venner" rundt om, og var meget kort:

"Resumé. (Referert av br. Kleppe)

Av brødrenes forhandlinger om "den forkyndelse vor tid behøver" - særlig med henblikk paa "gjenfødelse og Aandsdaap" -d. 18. og 19./10. --Skostrædet 17, Bergen.

Man maa ikke sammenblande den gamle og nye pakt. Gjenfødelse og Aandsdaap er i k k e det samme, men hører uløselig sammen og følger hinanden. (Ap.gj.2,38. Ap.gj.10,43,44. Ap.gj. 11,15-17, Ap.gj.15,7-9, Tit.3,4-6)

Refærdiggjørelsen ved Kristi blod er det retslige grundlag-- indfor Gud-- for gjenfødelse og

Aandsdaap. (Gal.3,8,v.13-14). Man kan altsaa ikke være et gjenfødt Guds barn (et lem paa Kristi legeme), uten at være døpt av Aanden. (490) Kor.12,13. Joh.20,22. er profetisk. Skriften kjender ikke til efter pintse, at nogen fik A a n d e n og siden døptes av A a n d e n. Kun en eneste gang brukes ordet døpt av Aanden efter pintse og den ene gang fortæller, at vi er alle døpt med een A a n d til at være eet legeme. 1Kor.12,13. Paaskeværket og pintse hører sammen, og kan ikke skilles. Det er jo pintse, som gjør paaske levende. A a n d e n skal helliggjøre (herliggjøre) M i g, sa J e s u s.

Joh. 16,13,14. En fortsættende vandring i Aanden - fylde av Aanden - er nødvendig for at vokse frem til likhet med Kristus. Gal.5,22-25. Vi opmuntres til at søke de aandelige gaver - i overmaal - til menighetens oppbyggelse. 1Kor.14,12. Vi vil saaledes i k k e prædike Aandens daap for Guds barn -- men istedet A a n d e n s

fylde, som opnaelig for a l l e de troende og som en naturtilstand i Guds rike. Ef.5,18,flg. Da vi har lagt merke til, at bruker vi denne uskriftmæssige forkynnelse, at Guds barn maa døpes i den Helligaand, saa knapper de fleste jakken til og sier: Den erfaring fik jeg for mange aar siden. Men sier vi med G u d s ord: La eder fylde av A a n d e n, kjender ethvert Guds barns sig altid i behov av denne fylde." (491)

På denne konferansen var også Nordquelle til stede, og det var sikkert ikke uten betydning for konferansen. Et utførlig referat omkring de andre emnene kom i et senere nr. av bladet. To av emnene viser at det var særlig de mange ukjente predikanter som voldt vansker:

" --- "Hvad kan der gjøres for et godt samarbeide mellom prædikanter, ældstebrødre og forsamlingen?" ----" (492)

"--- Br. Kleppe innledet: "En prædikants stilling i skriftens lys."-----" (493)

"---- D.22/10. form. kom brødrene sammen og samtalte om "Kvinders stilling som predikanter og lærere."----" (494)

"---- Lørdag etterm. 22/10 holdt missionær Fjeld et meget oplysende sakligt foredrag om missionen blandt hedningerne.---" (495)

Konferansen i Bergen synes å ha vært svært vellykket hva enigheten angikk. Men noe Nordquelle skriver i sin "dag for dag" spalte viser at han ikke var klar over at det var en stadig stigende opposisjon mot hans linje:

"---- Konferansemøterne form. og etterm. har kun prædikanter og tilsynsmændene i menigheten hat adgang til, men der har været en enhet og kjærlighet som kun GUD har kunnet virke den. Ikke en eneste gang har dette klikket, derfor har det ogsaa været saare oppbyggeligt.----" (496)

Det var i denne tid A.Sandersen i Oslo diktet en sang som ble mye brukt innen venneflokkene:

*"--- (v.3.) En åndelig enhet i liv og i lære
et legem, en Ånd og ett håp i vort kald,
en Gud alles Fader som alle har kjære.
Ett samfund med alle Guds venner, Ef.4.4-6
som elsker og lyder Hans ord,
- se det, er den enhet vi kjenner,
- de helliges samfund på jord.*

*(4) Erfaring, opplevelser, følelser, gaver,
det binder vel også tilsammen en stund,
men det blir partier om ikke de haver,
Guds evige, faste, urokkelige grund.
Ti alt hvad vi tror og vi mener,
og alt hvad vi vet og forstår,*

blir aldri den grunn som forener, Gal.
3,26-28. det Jesus alene formår.----" (497)

Sangen avspeiler tydelig problemene. Den fjerde konferansen ble holdt i Drammen i tiden 27. - 28. oktober 1928. (498) Også denne gang var Nordquelle med. Flere andre er nevnt: B. Nilsen fra Fevik, G. Leksander, Hedin, Kleppe og D. Nilsen alle fra Bergen, Gabrielsen, Hansen og Nilsen alle fra Oslo, Larsen fra Holmsbo, Thoresen fra Eidsvoll, Støve fra Volda, Eilertsen fra Finmark, Johansen og Kvebek fra Askim, Skoie fra Mandal, Grønnet fra Hvaler, Sørensen fra Nøtterøy. (499)

En artikkel av Gustav Iversen i "Misjons-Røsten" i desember 1928 viser at splittelsen hadde et stort omfang:

"---- Naar man ser ut over kristenheten idag, maa man spørre: Er Kristus blit delt? Det er rent et virvar blandt Guds folk. En mængde av sekter og partier. Dette er jo stik imot Guds ord, og da naturligvis til skade for Guds sak. Har en bror litt indflydelse og en litt anden opfatning av nogen skriftsteder, saa øieblikkelig skal man ha noget for sig selv. Paa denne maate dannes der den ene klikken efter den anden. Dette tror jeg er til stor skade for Kristendommens fremgang. I steden for at staa samlet og stride for den tro, som engang er overgit de hellige (Juda brev 3), strider man mot hverandre for sine meninger. Hvordan strider man ikke om foreksempel daap, aandsdaap, naadegaver, menighetsorden og mere. Der dømmes skarpe domme mot hverandre baade i skrift og tale.----" (500)

Denne kritikk av forholdene var ikke bare rettet mot pinsevevnerne, men også mot forhold blant "de frie venner". Gustav Iversen fra Sarpsborg var redaktør og utgiver (501) av et nytt blad, "Misjons-Røsten", som var kommet med sitt første nr. i desember 1928. (502) Dette blad hadde sin leserkrets blant "de frie venner" og kom i tillegg til "Det gode Budskab" - som var godtatt som det egentlige talerør for den frie bevegelse.

"Det gode Budskab" hadde bare en liten notis fra konferansen i Drammen, og denne tyder på at det var full enighet i alle saker. I "Misjons-Røsten" viser det seg at E. A. Nordquelle til å begynne med ikke var så klar i sitt standpunkt som det kommer til uttrykk i "Det gode Budskab":

"---- Det var særlig vennene i Bergen som tok initiativet og gikk i spissen for saken i den første tid. Br. Nevdal skulde efter opfordring av br. Nordquelle innlede om misjonssaken på konferansen i Drammen høsten 1928. Beklagelig nok blev han i siste øieblikk hindret fra personlig fremmøte, men han sendte vel orientert skriftelig forslag til arbeidsordning for de frie venner.----"

" ---- Efter at Nordquelle radikalt hadde beskåret Nevdals innlegg blev det oplest, hvorpå han holdt en varm tale om at noe bør gjøres og sluttet med å foreslå syv brødre (som han nevnte ved navn sig selv iberegnet) som særlig skulde ta sig av misjonens anliggender ute og hjemme. Samtlige brødre undbad sig hvervet da de fleste følte sig usikkede dertil, men det blev dog omtrent enstemmig vedtatt. Samtidig vedtokes å oprette en evangelistkasse for forsømte steder i Norge, og efter Nordquelles forslag blev br. Elias Nilsen, Oslo, valgt til kasserer.---- " "----Umiddelbart efter konferansen opstod betenkelighet angående et par beslutninger, og man enedes om å ikke føre noe ut i praksis før atter en konferanse hadde funnet sted. Dette skjedde ifjor påske i Møllergaten 38, Oslo. Her bekjempet Nordquelle m.fl. bestemt Drammensbeslutningene. Men de fleste fastholdt dem. Da det viste sig at en del hadde forlite kjennskap til beslutningene bad de om først å få sine forsamlingers uttalelse om saken hvorfor et utsettelsesforslag blev vedtatt.----" (503)

Her kan det synes som om Nordquelle til å begynne med var stemt for et brødreråd, men at han ved nærmere omtanke mente at dette ville stride mot hans syn på organisert arbeide, dermed begynte han å arbeide mot hele saken.

Det forslag som var blitt vedtatt på konferansen i Drammen i oktober ble gjengitt i "Misjons-Røsten" i 1929:

"--- Da det fra flere hold fremkom ønske om at det blev mere planmessighet i misjonsarbeidet både ute på misjonsmarken og her hjemme bad br. Nordquelle br. Nevdal i Bergen, om å gi en utredning av misjonssaken. På konferansen i Drammen i oktober ifjord hadde br. Lexander med sig en utredning av misjonssaken da br. Nevdal selv var forhindret fra å komme. Efter å ha utviklet spørsmålet ga han tilslutt følgende resumé:

- 1) Det må av de frie venner føres kontroll med de midler som blir sendt ut, at de blir forvaltet på rett måte.
- 2) De eiendommer, som er erhvervet til de forskjellige misjonsstasjoner, må stå tilhørende de frie venner i Norge.
- 3) Det må søkes en bedre ordning med utsendelse av misjonærer så det må være full visshet for at de brødre og søstre som mener sig kallet til misjonsgjeringen virkelig kan fylde sin opgave.---" (504)

Til disse tre punkter var det føyet et forklarende tillegg. De syv som var foreslått til Brødrerådet var:

"---Lexander og Steffensen, Bergen, Nordquelle og Gabrielsen, Oslo, Nilsen og Kristoffersen, Drammen og som 7. medlem br. Støve som i flere år har vært ute på misjonsmarken i Afrika.--" (505)

3. Organisasjonsproblemet sammen med ånds dåpsproblemet fører til krise for menigheten i Møllergt. 38 i Oslo (1919-1932).

I 1929 var det igjen en konferanse i Oslo, i Møllergt. 38, i tiden 27. mars til 2. april (påskan), og emnene som skulle behandles var:

- .. "--1. Missionen hjemme og ute.
2. Samarbeide mellom ældstbrødrene paa ethvert sted.---" (506)

Nordquelle hadde ikke noe referat i "Det gode Budskab" om disse saker, men saken om misjonsråd ble ganske sikkert drøftet på konferansen. Men denne gang kjempet Nordquelle mot misjonsråd med sin egen stilling som innsats. Et senere innlegg fra ham viser at noe var i gjære:

"---Vi har mottatt et brev fra en misjonær som spør om det er sandt, at de frie menigheter i Norge har dannet "misjonsråd", eller "brødreråd", eller hva det nu er det heter.---"
"----Søndag d. 2. febr. vedtok den frie menighet i Møllergt. 38, Oslo, enstemmig, at de ikke vilde ha noesomhelst menneskelig råd i forsamlingen. I over 30 år har vi stått der som forstander, og gjorde opmerksom på at om de vedtok noe sådant, måtte vi gå ut derfra. Og aldri har vi sett slik enighet blant så mange. Skjønt det store lokale var fullt av søsken, så var det ikke en eneste som stemte for noe slikt. De frie forsamlinger i Norge har aldri hatt noe menneskelig råd. De har sine eldste og de er formant til ikke å herske over menigheten, men vise sig som mønstere for hjorden,---" "---- Så skulde noen av de frie forsamlinger finne på og vedta sådant kjøttslig fra den menneskelige spekulasjon, så var det intet annet å gjøre for de virkelige frie søsken enn, å gå ut derfra, ti da hadde de prisgitt sin adelsrett: Friheten----" "---Så skulde du få noen proklamasjon fra noesomhelst menneskelig "råd", så skal du vite, at dette kun angår dem der stiller sig under den vederstyggeligheten, de som vil være mellemmenn mellem GUD og HANS barn,----" (507)

Det ligger nær å mistenke Nordquelle å ikke informere helt korrekt i denne saken. I Støves referat fra samme møte synes det som om stemningen stort sett var for forslaget, men at man vegret seg for å ta et standpunkt. Man var redd at Nordquelle da ville trekke seg som forstander. (508)

Saken om brødrerådet ble imidlertid tatt opp på en konferanse i Drammen i pinsen 1929:

"----På konferansen i Drammen pinseaften, viste det sig snart at brødrene samlet sig om å støtte og sette i kraft den beslutning som blev fattet på konferansen i Drammen ifjor. Da br. Nordquelle ikke fandt å kunne motta valg til brødrerådet blev i hans sted valgt br. Johs. Nilsen, Oslo. Det valgte brødreråd skulde fungere inntil videre og sette sig i forbindelse med de vennegrupper som ikke var representert, idet det var anledning til å utvide rådet, så brødre fra Sørlandet, Vestlandet og Østfold

kan komme med ----" (509)

Før konferansen i Drammen hadde det blitt sendt ut et sirkulære som kritiserte Nordquelles behandlin av saken da den var oppe i Møllergt. 38 i påske 1929. (510) Skrivet var underskrevet av 9 personer, og av disse var det bare 4 som hadde vært på møtet hvor avgjørelsen falt. (511) Det var særlig Elias Nilsen, Johannes Nilsen, Axel Søgard og Trygve Gabrielsen som alle tilhørte menigheten i Oslo, som dannet opposisjon i denne saken. Det var også disse som i 1930 ved pinsetider begynte med møter i Universitetsgaten 20 i Oslo. Dermed var splittelsen i forsamlingen i Møllergt. 38 et faktum. (512)

Omtrent samtidig med dette ble det "brødreråd" som var valgt på konferansen i Drammen, igjen oppløst:

"----Det s.k. "brødreråd" blev ophevet nu i pinsen i Drammen. Ikke derfor at de fant det var galt, nei, det var nesten enstemmighet for at "brødreråd" var nødvendig og derfor blev det nesten enstemmig opløst! Men møtet forteller samtidig at det skal komme igjen med fornyet styrke, men på en annen måte.----- (513)

Nordquelle var svært polemisk mot de brødre som prøvde å danne et misjonsråd blant "de frie venner". Årsaken til hans motvilje kan ha vært at pinsevennene nettopp på den tid organiserte et stort antall forsamlinger. (514)

Den flokken som gikk ut av Nordquelles forsamling kalte seg "Evangeliehuset". (515) Mange av de predikantene som virket blant "de frie venner" besøkte denne venneflokken de første årene, men Nordquelle nevner dem aldri i "Det gode Budskab". Fra desember 1931 fikk gruppen sitt eget organ, "Fredshilsen". I redaksjonsutvalget for bladet satt de samme personer som hadde vært i opposisjon til Nordquelle i striden om "brødreråd". I et av de første nr. av bladet får vi deres mening om årsaken til striden:

"---Mange av oss såkalte "frie" var ført inn i den slendrian at alt gikk som det skulde. Herren påtok sig både utførelse og ansvar, vi var unyttige. Dette blev anvendt på snart sagt alle forhold i livet og førte til en likefrem åndelig forkrøblet, avstumpet virksomhet, for ikke å si uvirksomhet.----" (516)

Bladet "Fredshilsen" ble ved enkelte anledninger utdelt i hele 5000 eksemplarer, men hadde antagelig bare noen få hundre abonnenter.

E. A. Nordquelle ble etterhvert klar over at det var en sterk opposisjon mot hans strikte linje. I et brev til "Jakob" i 1931 reflekterer han over utviklingen blant "de frie venner":

"----Det var jo to år nu sist påske siden vi hadde stevne i Møllergt. 38 hvor vi skulle behandle "misjonsbrødreråd". Vi visste ikke dengang at det var divergerende meninger derom,---" (517)

Hele dette innlegg bærer preg av en moderat tone, og Nordquelle er forsiktig med å skrive noe som kunne føre til videre splittelse.

Den synkende tilslutning til Nordquelle førte ikke til fremgang for "Misjons-Røsten". Opplaget for dette blad var bare ca. 600 både i 1931 og i 1932, og av dette tall var ca. halvparten løssalg. (518) Men de fleste av "de frie venners" misjonærer brukte likevel "Misjons-Røsten" når de ville berette om sitt arbeid.

Spliden blant "de frie venner" var nok en av grunnene til at pinsebevegelsen hadde sterk vekst i denne tiden. (519) En oversikt over dannelsen av pinsemenigheter viser at det i treveårene ble dannet ca. 100 pinsemenigheter. (520) Toppen på denne bølgen kom i 1933 med hele 19 nye menigheter. (521) "Det gode Budskab" hadde i 1932 kontroversielle innlegg fra både Barratt og Nordquelle, og disse viser tydelig hvor dårlig forholdet var blitt mellom de to bevegelser:

"----Men i de kretser, hvor man forakter all menighetsordning, der kan hvem som helst komme inn fra gaten ved brødsbrytelsene eller menighets-samlingene, og utgi sig for "bror" eller "søster" og til og med stemme over viktige anliggender vedrørende menigheten. En slik uorden kjente man ikke til i den første kristne menighet. Det er jo ikke bedre enn man har det i statskirken idag!" Sålangt Barratt.

Svar: Det var isannhet overraskende å lese disse ord av br. Barratt, at han er enig med oss i, at det er umulig at det menneskene lager kan være Guds menighet. Det hadde vi slett ikke ventet å lese fra hans penn, det erkjenner vi. Men så blir altså spørsmålet: "hvad er det så Barratt og de andre lagere holder på å lage og skrive inn i?---" "--Nu er det jo sant, at vi kommer inn fra gaten, både til brødsbrytelsen og menighetsmøtene, vi kjenner ikke til noen annen måte å komme inn til møtene på. I tusenårsriket tør det kanskje bli forandring heri, men inntil da må vi altså bruke gaten. Men gjør ikke Barratt det samme? Han kommer da vel ikke inn fra taket! Men hel usannhet er det, at hvem som helst kan komme inn og utgi sig for en bror og delta. Og det verste er at Barratt vet han taler usannhet, da vi flere ganger har gjort ham oppmerksom på, at det ikke er sant. Men han fortsetter ufortrødent den samme usannhet for å komme de frie søskend tillivs.----" (522)

Like etter at dette stykket var skrevet ble Nordquelle syk. Han ble operert og fikk så lungebetennelse to ganger mens han lå på sykehuset. Det var ingen innlegg fra ham i bladet før desember 1932. Da synes han fullstendig nedbrutt både fysisk og psykisk. Hans harde linje de siste årene både mot pinsebevegelsen og mot de krefter innen hans egne rekker som ønsket mer ordnede forhold, hadde tappet ham fullstendig. Og bladet, "Det gode Budskab", var også i krise:

"Til de frie søsken. Guds fred og velsignelse tilønskes eder alle. For 30 år siden la Gud på vårt hjerte å utgi "Det gode Budskab". Det har naturligvis ikke vært noe pekunier lukrativ forretning, men dette var heller ikke tilsiktet, målet var å tale frihetens sak og forherlige G u d og bruke det pund G u d hadde skjenket oss også på dette område. Helt fra det første nummer (523) utkom har "Det gode Budskab" båret sine egne utgifter. Så der har ikke fattes olje i krukken eller mel i kruset når det skulde betales. Men nu i den aller siste tid mens vi har ligget alvorlig syk har kontingenten sviktet aldeles. Vi kan ikke tro at de frie søsken vil la "Det gode Budskab" gå tilgrunne, det som sådan uten frykt har kjempet for frihetens sak i Norge i 30 år. Vi har fått en mengde beviser fra søsken rundt om at "Det gode Budskab" har vært til frigjørende velsignelse for dem. Det er hundreder som skyldte fra 4 til 7-8 år for kontingenten. Foruten den mengde fattige som har det fritt. Alle dere som vil det skal utkomme vær så snild å betal kontingenten med det samme og måske nogen også vilde betale for en fattig skulde ha det fritt. Det er rørende å lese hvor mange fattige som bønnfaller om at det ikke tas fra dem for de intet har å betale med. De er så glad i det. Vi ber også alle de frie predikanter at igjen begynne å skrive i bladet. Vi tror fullt fast at dette er G u d s vilje at de bruker også denne gave og ikke legger det hele inn i en klut! Vi mangler ennu flere hundrede kroner for å få det betalt for iår. Hjelp oss å kunne slutte året uten gjeld på det, Gud velsigne dig gjør det!! Det er med skjelvende hånd vi skriver disse linjer. Vi er for et par dage siden kommet hjem fra sykehuset hvor vi har ligget henved fire måneder under en svær operasjon for galdesten. I neste nummer skal vi fortelle om våre erfaringer ved dødsfloden. Da så mange svikter kontingenten må vi innskrenke utgivelsen til 1 gang om måneden og blir prisen da bare kr. 3,00 pr. år og det må da være overkommelig. Det vil altså fra januar utkomme den 1. i hver måned. At vi under årene har skrevet ting i hissighet som ikke burde vært skrevet det ser vi nu klart og ber enhver vi muligens har såret, av alt vårt hjerte om tilgivelse. Og ber G u d at Han hjelper oss å herefter kun skrive det som tjener til fred og opbyggelse. Tiden er jo så kort herefter at vi ikke bør øde den med strid som ikke gavner noe. En inderlig kjær hilsen fra eders i Jesus forenede E. A. Nordquelle." (524)

Av det som skrives i senere nr. synes det som om appellen ga resultat, og noen av predikantene begynte igjen å skrive i bladet. Men artikkelen viser med all tydelighet hvor prekær situasjonen var for Nordquelle.

Den gruppe som hadde begynt møter i "Evangeliehuset" fikk i 1932 sin egen sangbok ved navn "Evangeliske Sange". (425) Sangboken kom ut i fornyet opplag i 1933. Enda et opplag kom i 1934, men da under navnet "Evangelie Toner". (526)

Splittelsen i Oslo synes å ha hatt ringvirkninger også til andre steder. "De frie venner" i Drammen averterte i bladet "Fredshilsen", og mange "frie" predikanter skrev i dette bladet. (527) Det synes som om forsamlingen i Drammen en tid også benyttet sangboken "Evangelie Toner" i sin virksomhet. (528)

4. Erik Andersen Nordquelles siste år (1933-1938).

De siste år av Nordquelles liv bar preg av en mildnet holdning overfor andre. I 1933 ble det et forlik mellom ham og T. Gabrielsen som tidligere hadde gått ut av forsamlingen. (529)

I den vanskelige tid etter konferansen i Drammen i 1929 ble det ikke holdt noen ny konferanse før i 1934, da det ble arrangert konferanse i Moss 25. - 26. august. (530) Konferansen tok også stilling til en strid som var oppstått i Askim. (531) Uttalelsen som ble vedtatt om denne sak, sier noe om de vanskelige forhold, ikke bare i Askim:

"---TIL DE FRIE VENNER! Som det blev besluttet på konferansen på Moss 25/8-34 i lukket møte, sendte undertegnede, på samtlige samlede eldste og predikanter vegne en skrivelse angående den beslutning som blev fattet, til menigheten i Ebeneser, Askim. Da det intet hensyn er tatt til denne skrivelse, og da de brødre i Askim som på grunn av stillingen der hadde trukket sig tilbake, ikke blir intatt uten de bøier sig for de krav denne forsamling stiller, hvilket de ifølge sin samvittighet ikke kan gjøre, finner vi å måtte advare predikanter og andre mot å delta i Ebeneser, Askim. Samtidig vil vi få opplyse at de predikanter som deltar der, ikke vil bli mottatt i de frie forsamlinger. Av ovennevnte grunn har de venner som måtte gå ut, sett sig nødsaget til å opta offentlig virke. Predikanter som ønsker å besøke dem, kan henvende sig til br. Peder Dahl, Askim.

Ifølge fullmakt: Joh. Martinsen, Jul O. Lind, D. Christoffersen, Halvor Blom-Bakke." (532)

Denne måte å takle problemer på var sannsynlig tvunget frem ved de stadige splittelser i venneflokkene p.g.a. forskjellig syn på hvordan en menighet burde ordnes. Når konferansen hadde satt opp emnet "arbeidsforhold til de frie Misjonærer" (533) til drøftelse, var nok dette ut fra et ønske om mer plan og fasthet i misjonsvirksomheten. J.O.Lind, fra Moss og Erling Syvertsen, fra Drammen, fikk i oppdrag å foreta en nærmere undersøkelse om misjonsvirksomheten blant "de frie". Resultatet av undersøkelsen la de to fram gjennom en lengere uttalelse om saken på konferansen i Drammen året etter, i 1935. Deres innstilling viser klart behovet for, og ønske om, en mer planmessig og ordnet misjonsvirksomhet:

"---Efter å ha drøftet de forskjellige muligheter for en ordning av de frie venners misjonsvirksomhet er vi blitt enige om å fremkomme med følgende forslag:

- 1. Den nuværende ordning med at hver misjonær har sin egen kasserer og arbeider fritt og selvstendig oprettholdes.*
- 2. Det søkes i k k e å opnå tilslutning til det internasjonale misjonsråd.*
- 3. Det velges et utvalg, bestående av fem brødre, til å vareta de frie venners interesser i misjonsarbeidet-----" (534)*

Denne innstilling var et delvis brudd på den linje Nordquelle ønsket. Men denne gang synes det som om han resignerer, og han har ingen kommentarer i bladet. Lind og Syvertsen hadde føyet en kommentar til hvert av punktene, og disse viser at man søkte å gi en "skriftmessig" begrunnelse for utsagnene:

"---Angående punkt (1) bemerkes:

Når vi ikke foreslår noen forandring i forholdene på dette punkt er det fordi den nuværende ordning synes å virke tilfredstillende. Den enkelte misjonær, som får et kall fra Herren, må gå ut i tro til Gud, og fristes ikke så lett til å sette sin lit til mennesker. Dette bør ikke forhindre at flere kan få arbeide på et felt under en misjonærs ledelse, således at man f.eks. kan opfylle betingelsene i Belgisk Congo for skattefrihet m.m.

Angående punkt 2.

Da vi ikke kan finne at det er noen bydende nødvendighet å være tilsluttet noget misjonsråd, anser vi det overflødig å komme nærmere inn på dette spørsmål. Skulle det mot formodning fremkomme noget forslag om å søke sådan tilslutning, bør dette bli gjenstand for nøie overveielse.

Angående punkt 3.

Da disiplenes tall økedes i den første kristne menighet, gav de gresktalende jøder sig til å knurre over at deres enker blev satt tilside under den daglige utdeling, og disiplene valgte da endel brødre til å røkte dette hverv. Det samme synes å være nødvendig nu på misjonens område.---" (535)

Det mest interessante som kom frem under konferansen var forslaget om et fremtidig misjonsråd:

"---Vi anser det for å ligge utenfor vår oppgave å fremkomme med noget forslag til arbeidsprogram for de brødre som eventuelt vilde bli valgt til dette hverv, og innskrenker oss derfor til å nevne at deres oppgave i første rekke måtte være følgende:

1. Å søke å forhindre alle slags tvangssalg av frie misjonærers stasjoner. 2. Ved råd og veiledning å hjelpe frie venner som har fått kall til å reise ut som misjonærer. 3. Gjennom spesielle innsamlinger å bringe hjelp til misjonærer som virkelig trenger hjemreise, uten å være i besiddelse av de nødvendige midler. 4. Forøvrig--i den utstrekning det lar sig gjøre --å bistå frie misjonærer og deres kasserere i spørsmål som disse vanskelig kan løse på egen hånd.---" (536)

På konferansen i Drammen i 1935 ble det valgt et misjonsråd på 6 personer. Det var Math. Støve, Jul Lind, T. Gabrielsen, Hj. Olsen, Sørli og Erling Syvertsen. Disse kalte seg "Misjonsutvalget". (537)

Også de andre sakene på konferansen viser at de frie venner strevde med å skape seg en egen identitet overfor både pinsebevegelsen og overfor Nordquelle. Den ene venneflokket etter den andre opplevde at organisasjonsspørsmålet var svært vanskelig å løse uten at det ble et skille mellom dem som ville ha en fastere menighetsstruktur, og de som ville stå helt fritt uten noen form for organisasjon:

"---første sak: misjonen på forsømte steder.---"

"---annen sak: Hva d tror og lærer de frie venner. Det var mange som deltok i samtalen og som et resyme av denne kan det i korte trekk uttrykkes slik: De frie venner står helt på alt Guds ord, de ønsker å stå på bibelens grunn og alene ha den som sin rettesnor både for lære og menighetsordning og anerkjender ikke noen annen overhøihet. En hver forsamling er selvstendig, men de ønsker å samarbeide og komme hverandre til hjelp så langt det er mulig.---" (538)

På denne konferansen lot Nordquelle sangboken "Schibboleth" vederlagsfritt gå over til "de frie venner". (539) Det går ikke frem hvem som skulle ha ansvaret for utgivelse av sangboken på nytt, men det er trolig at det ble misjonsutvalget.

Denne tiden har et interessant innlegg fra en forsamling i Balsfjord om hva den lærte. Stykket viser den mest utførlige uttalelse om slike forhold som til denne tid er konstatert innen de frie venner:

"---1) Omvendelse, gjenfødelse og rettferdiggjørelse i kraft av forsoningen. Luk.24,47. Rom. 3,21-26. Joh.3,3. Ap.gj.10,43. 13,38.

2) En derpå følgende dåp ved neddykning. Ap.gj. 2,38. 8,36-39. Mark.16,16. Rom.6,3-4.

3) En dåp med den Helligånd og ild. Joe 2,23. Math.3,11. Ap.gj.1,5-8 og kap.2.

4) Helliggjørelse ved tro og lydighet mot Kristus. 1Kor.1,30. Ap.gj.15,9. 26,18. 1Tes.3,13. Hebr. 12,14.

5) Utdeling og anvendelse av alle Guds nådegaver. 1Kor.1,7. 12,8flg. Mark.16,17-18.

6) Menighetens ordning, iflg. skriftens anvisning. Salm.87,5-6. Ap.gj.2,47. 5,14. Hebr.12,23. 2Tim.3. Tit.1,5-9.

7) Bibelen som Guds inspirerte (540) ORD. 1.Tim.3,16. 2Pet.1,20-21.

8) En bibelsk forkynnelse om Kristi snare gjenkomst, for å hente de hellige og ventende sjeler. Ap.gj.1,11. Hebr.9,28. Åpb.22,20.

9) Menighetstukt. Math.18,15-16. 1Kor.5,7 flg.

10) En bibelsk, uavkortet og avgjort forkynnelse av hele Guds råd til frelse. Forkastelse av menneskelige forskrifter og anordninger som ubrukelige og u-

nsvarlige for Kristi legeme. Ap.gj.20,27. 1Kor.15,1-2. 11. Kol.2,8. Henrik Eilertsen, predikant. Nils Tollefsen, Edv. Mathisen, Andr. Elstad. Eldstebrødre -----" (541)

At dette menighetssyn og åndsåpssyn var utbredt innen bevegelsen allerede på denne tid, vises klart ved at det var omtrent denne formulering som bevegelsen samlet seg om offisielt senere. (542) Det var ganske rimelig at ikke Nordquelle tok inn slike skrivelser som så klart brøt med hans lære om åndsåp.

Nordquelle forsto nok etter hvert at "de frie venner" hadde tilbakegang. Han hadde kjempet mot organisering med en klar front mot pinsebevegelsen, men etter hvert viste det seg at også innen hans egne rekker gjorde de samme tendenser seg gjeldende. Det er vanskelig å gi en vurdering av Nordquelles handlemåte. Det er mulig at bakgrunnen var konkrete problemer med enkelte unge predikanter som ønsket å vise til resultater ved å få nye medlemmer til pinsebevegelsen. Den troesbekjennelsen som menigheten i Balsfjord offentliggjorde viser klart at det var divergens mellom det syn som Nordquelle hadde og det syn som her kom til uttrykk gjennom "Misjons-Røsten". I det første punkt var det ingen vesentlig forskjell. Heller ikke i punkt to. Men punkt tre var helt på linje med pinsevennenes lære om "åndsåp". (543) Nordquelle selv hadde jo hevdet samme syn helt fra 1905-06 frem til 1920-21. (544) Men etter det syn han hadde forfektet de seneste år, kunne han ikke bruke en formulering om åndsåpen, som så klart skilte den fra gjenfødselen. Også punkt fire om helliggjørelsen viser en klar annerledes holdning til helliggjørelse enn den Nordquelle hadde. Å skille helliggjørelsen fra åndsåpen var et klart skritt tilbake til den tradisjonelle måten å forstå helliggjørelse på. Men "Det gode Budskab", i tiden frem til Nordquelle gikk av som forstander i Møllergt. 38 i april 1936, (545) viser klart at Nordquelle ikke lenger orket å kjempe for sitt syn på åndsåp og menighetsorden blant "de frie venner."

Det ligger nær å tenke at han sluttet som forstander nettopp fordi hans syn ikke slo igjennom i den forsamling der han hadde vært forstander siden våren 1899. På avskjedsfesten hadde predikant Kleppe, en av Nordquelles nære venner, et innlegg som antyder de vanskeligheter Nordquelle hadde hatt den sist tiden:

"----Det er jo ikke ukjent for noen av oss, at man kan bli til tider særlig utsatt for angrep av ondskapens åndehær. Han søker å stanse oss alle i løpet med sine knep og kunster.----" (546)

Uten at det går frem i "Det gode Budskab", må utviklingen i denne tiden ha gått mot Nordquelles vilje. Mens bladet før hadde vært et utpreget misjonsblad, hadde det nå nesten ikke noe misjonsstoff. Heller ikke var det mange av predikantene som skrev i bladet. Fler og fler skrev heller i "Misjons-Røsten". I 1936 den 4. april gikk Erik Andersen Nordquelle av som forstander for menigheten i Møllergt. 38. (547) Nordquelles innlegg på festen kan gi en pekepinn på hva som foregikk i ham på den tiden:

"----Jeg føler det så vemodig. Har vært forstander i 37 år og ennu brenner mitt hjerte for forsamlingen, men jeg fikk det så at nu skulde jeg nedlegge stillingen. Jeg føler som om det var best å sitte i en hytte inntil det går over i mitt indre.----" (548)

Han hadde håpet på å slutte i stillhet, men vennene stelte til en stor avskjedsfest med mange innbudne. (549) Nordquelle sluttet ikke som forkynner. Han begynte en ganske omfattende reisevirksomhet og besøkte venneflokker som han ikke hadde vært hos på lenge.

Nordquelles "dag for dag" spalte i "Det gode Budskab" tok mer spalteplass de siste årene enn tidligere, mens det derimot var lite "misjonsstoff". Bladets kontakt med misjonærene var ikke så god som den engang hadde vært.

Det siste sted Erik Andersen Nordquelle besøkte var Enebakkneset. (550) Her ble han syk, og hans hustru og sønn kom etter noen dager og hentet ham hjem. (551) Han døde natt til mandag den 3. januar 1938. (552)

Mange hadde ført strid med Nordquelle mens han levde, men som menneske ble han respektert av de fleste. Ingen kunne noen gang anklage ham for dårligandel eller for ikke å være pålitelig. Riktignok endret han to ganger syn i vesentlige spørsmål. Men han innrømmet åpent at han tidligere hadde tatt feil og beklaget dette. (553) I hans siste dager ordnet han det slik at alt det han hadde samlet av brever og papirer gjennom årene, ble brent, slik at man ikke skulle begynne med menneskedyrkelse. (554) Den samme innstilling hadde også mange andre blant "de frie". Det er vel et særpreg ved denne bevegelsen at det nesten ikke foreligger skreven litteratur fra noen av dens tilhengere. Ingen av predikantene på den tid hadde skolegang utover folkeskolen. (556) Noen få hadde et yrke før de begynte å reise som evangelister. (557) Erik Andersen Nordquelle og flere med ham hadde vært sjømenn før de ble kristne.

Mathias Støve skrev en artikkel om E. A. Nordquelle 13 (?) år etter hans død og gir en nøktern karakteristikk av ham. Støve hadde selv "fått det glatte lag" av Nordquelle da han var i Afrika som misjonær. (558) De hadde ikke samme syn i spørsmålet om retningslinje for misjonsvirksomheten, og Støve måtte tåle mye kritikk da han søkte samarbeid med "Africa Inland Mission". (559) Han var selv døpt av Nordquelle, og hadde kjent ham fra før 1910.

"---Personlig vil jeg si at det var en sann opplevelse å få sitte og høre på ham når han holdt seg til evangeliets forkynnelse, Guds kjærlighet, og den frie nåde. Da var han selv så grepet at en kunne se tårene trillet ned over hans kinner, og da var det vanskelig også for tilhørerne å holde dem tilbake. Ved tanken på et spesielt møte i Volda, så har jeg ikke sett en predikant som så kunne mestre sine tilhørere som han. Rett som det var kunne de ryste av latter, og i neste øyeblikk grat de så tårene trillet. Som kjent var han en mester til å bruke illustrasjoner. Det er derfor vi har dem samlet og holder på med dem i bladet i fortsettelse, og de vil rekke igjennom flere årganger ennå. Det merkelige var at han hadde fortalt de samme illustrasjoner aldri så mange ganger så var de like nye og aktuelle som første gang, og de satte teksten i flomlys for tilhørerne. I følge egen opplevelse, ble naturlig nok frigjørelsen fra synd og lovtreldom det sentrale i hans forkynnelse, samt hjerterenselsen. Alt menneskelig, og som smakte av mennesket foraktet han. Han var ikke nådig med "jeget". Han kunne ofte være brutal og ufølsom, men andre tider øm som et barn. Den som ville være "noe" ble snart ferdig med Nordquelle. Merket han noe av egen storhet var han ubarmhjertig. Mange gikk ifra ham for dette, til og med predikanter, men han skrudde til og lot dem gå. Er de gode så kommer de igjen, heter det i ordspråket. Ved tanken på de hundreder av kristelige organisasjoner, var han urokkelig steil når det gjaldt å lage flere. Å lage partier er synd, sa han, det står i bibelen. At noen skrev seg inn her og noen der fant han ubibelsk, og som et vesen som bare egger til partiskhet og kjødelig konkurranse. Her var han urokkelig, og det viste seg og viser seg den dag i dag at han ikke er alene om det synet. Å tenke seg i retning av å søke anerkjennelse av staten var utenkelig, og det samme som å skikke seg lik med verden og å beile til den. Således var Nordquelle, og så forkynte han, og hans forkynnelse fenget overalt.----" (560)

Et litt annet bilde gir metodistpresten Ole Olsen av Erik Andersen Nordquelle. Han skriver i 1907, mens vekkelsens vind blåste som sterkest. Hans ordvalg i kritikken mot Erik Andersen viser vel at han selv hadde samme svakhet som han angriper Erik Andersen for, nemlig å bruke sterke ord i sin omtale av andre kristne ledere:

"---Men Erik Andersen er Sektmaker indtil Fingerspidserne. Thi hvor han er, og kun der er Sandheden. Mængden af de andre Kristne i de andre Samfund har derfor stadig været Gjenstand for en grenseløs Haan fra den Platform, hvor Erik Andersen har residert. Lattersalve paa Lattersalve har rullet under det Tag, naar E.A. latterliggjorde den der ikke vilde underordne sig ham der til Stadighed førte den Tirade paa Tungen: "Jeg skulde ønske, jeg havde en Glasplade paa Brystet, saa I kunde se, hvor rent Hjerte jeg har." - " (561)

En annen sa det litt mer nøkternt:

"---Hertil kommer ogsaa, at din fremstillingsform er meget agitatorisk og eggende.----" (562)

Også Aftenposten har i 1907 sitater av E. A. Nordquelle som viser hans måte å forkynne på. Bladet siterer ham direkte:

"---Johannes har faat en Kirke, og Peter, ja, sandelig har ikke Paulus faaet en Kirke han ogsaa her i Byen! Og Jesus - ham har de givet en Kirkegaard, Vor Frelzers Gravlund. Tænk, hvor glade de er i ham! (Munterhed) Har han bedt om en Gravlund? (Nei, Nei) Han har aldrig bedt om at faa en Gravlund. (i et Skrig) Han har bedt om at faa dig! ---- " (563)

Disse sitater viser hvordan Nordquelle kunne bruke humoren for å skape kontakt med salen. Hans illustrasjoner kunne fengsle tilhørerne slik at de glemte alt annet. Sterkt og tydelig framstilte han sine motstandere slik at disse i tilhørernes bevissthet, framstod som negative og "dumme". En tilhører fra tiden omkring århundreskiftet beskriver sitt første møte med Erik Andersens forkynnelse slik:

"---Jeg hørte ham første gang i Brogaten 12 og måtte da bekjenne at jeg aldri hadde hørt maken. Da vi kom ned på gaten, tok jeg i begeistring og løftet ham i været. Vi så litt på hverandre - og var venner for livet.----" (564)

EN TROENS HELT.

En helt er fallen på sin post,
en helt av ånd'lig stål.
Han stod tross verdens kolde blåst
og kjempet sig til mål
i kraft av dette guddomsord
som han prediket her på jord.
Ham engler bar til himlens bord
som dekket er for hver som tror.

I Enebakk stod slaget sist
mot syndens dystre skanse,
mot verdsligdom og satans list
han hevet Åndens lanse.
For siste gang i denne tid
han brukte Åndens sverd med flid.
Så sank han om i siste strid
med hjertet fylt av hellig nid.

Med englevakt til sykelei'
han førtes siste gang.
Her endte Gud vår broders vei,
en Åndens vei av rang.
Gud signe hvilen din, vår bror,
Gud gjør at denne sæden gror
som du har sådd i Herrens navn.
Så sov til lønn i Jesu favn.

Oslo, 4. januar 1938.

B. Øverli (565)

[Tilbake til innholdsfortegnelsen.](#)

V. NOEN HOVEDTREKK I BEVEGELSEN ETTER ERIK ANDERSEN NORDQUELLES DØD.

1. Hovedtrekk i utviklingen frem til omorganiseringen av "Det gode Budskap" i 1948.

Nordquelles død fikk antagelig ikke noen direkte konsekvenser for bevegelsens videre utvikling. Men det er ikke tvil om at Nordquelle hadde mange personlige tilhengere rundt om i landet helt til det siste. Andre regnet med at han nå var så gammel at han ikke ville lage for mye bråk disse siste leveår. Hans død betød ikke noen plutselig endring i bevegelsens virksomhet eller teologi. Utviklingen var kommet i gang flere år før hans død, og fortsatte i samme spor også etter at han var borte. Johannes Hedin overtok "Det gode Budskap" etter Nordquelles død. (566) Han greide ikke å rette opp igjen abonnenttallet i den tid han var redaktør av bladet til den mengde det hadde vært i dets beste periode. Tallet på abonnenter sank katastrofalt i tiden etter 1925. (567)

I pinsen 1938 var det igjen en konferanse i Moss, og de samme emner var oppe igjen: "Den apostoliske menighet i skriftens lys", "misjonssaken" og antagelig andre saker. Etter konferansen het det i "Misjons-Røsten":

"--Misjonsutvalget. Som leserne kjenner til har de frie venner uttatt noen brødre som skal være misjonærene og misjonsvennene behjelpelig i arbeidet med den ytre misjon. Det er ikke et diktatorisk misjonsråd, men noen brødre som vil være behjelpelig i saker som er vanskelig å klare for en kasserer eller misjonær alene. Det er helt fritt å henvende sig til dem eller la det være og de griper ikke inn uten efter anmodning fra vedkommende som ønsker hjelp.----" "---- De brødre som her er uttatt har fått den tillit som kan gis dem ved å ha 2 konferansers anerkjendelse. Det betyr ikke å sette sin lit til menneskelig organisasjon, men plan og orden må til.---" (568)

Selve språkbruken viser tydelig at det ikke var lett å enes om de saker som ble behandlet. Det ble presisert at rådet ikke skulle være "diktatorisk". Det skulle være et hjelpeorgan og måtte ikke gripe inn uten å bli bedt om det. Det ble understreket at man hadde to konferansers vedtak som støtte for dette syn. Sist, men viktigst, var det viktig å få understreket at man med dette ikke gikk inn for noen form for organisasjon. Man ønsket bare "plan og orden". Hele uttrykksmåten viser at det må ha vært stor uenighet om sakene både rundt i menighetene, og på konferansen i Moss.

På denne tid kom ønsket om å få en konferanse spesielt for predikantene. Dette tyder på behov for større klarhet i forkynnelsen om sentrale lærespørsmål. Høsten 1938 hadde "Misjons-Røsten" et utførlig referat fra konferansen i Moss. I dette referatet kommer tendensene til å vedta retningslinjer for forsamlingene tydelig frem:

" Fra konferansen i Moss. Vi er anmodet om å innta de punkter som blev vedtatt på konferansen i år. Angående misjonssaken, så blev de inntatt i bladet for 15. juni i år og det er vel unødvendig å gjenta dem. Foruten bestemmelsene om misjonene, enedes man om følgende:

1. Det bør bedes og arbeides for en hellighetsvekkelse blandt Guds folk.
2. Åndsåd og gjenfødelse er to forskjellige erfaringer.
3. Det henstilles til venneflokkene å arbeide for vekkelse utad i blandt de uomvendte.
4. Det henstilles til forsamlingene at hvis det kom vanskeligheter i forsamlingene, som de ikke selv kunde klare, å søke hjelp hos andre brødre som som hadde godt vitnesbyrd og som de hadde tillit til.
5. Brødsbrytelsen bør holdes regelmessig.

Dette var bestemmelsene. Da de frie venner ikke er organisert som et kirkesamfund, men hver

menighet er selvstendig og bestemmer sine anliggender uten å stå i avhengighetsforhold til noe landsråd, er det jo klart at disse bestemmelser ikke er lovbud, men der henstilles til menighetene ad frivillighetens vei å overveie og ta stilling til vedtak." (569)

Andre innlegg i "Misjons-Røsten" fra denne tid viser at det ikke var lett å komme til enighet i spørsmålet om åndsdaap og gjenfødelse. (570)

Den 5. september 1939 hadde man en konferanse for predikanter i Oslo. (571) Det er tenkelig at den spente situasjonen i Europa virket samlende på de fremmøtte, for det kom ikke frem noen stridsspørsmål denne gang. Referatet tar med noen formaninger til predikantene. Dette tyder på at det var problemer på dette område i bevegelsen:

"----Predikanten måtte være seg sitt kall og sin nådegave bevisst, og alltid stå i kontakt med Gud for å få det rette budskap til folket. Evangelisten bør helst ikke legge seg bort i forsamlingens indre anliggende, ikke bli inspirert av "snakkelysten" og så servere det fra plattformen. Talerstolen bør ikke brukes som "kloakk"!----" "----Når evangelisten føler seg kalt til et sted og får til svar: "Det passer ikke", kan det bli leit, men der må vises skjønsomhet på begge sider. Andre kan stå der, eller være ventende, eller også kan der være økonomiske hensyn å ta. Ledelsen er et ømfintlig spørsmål, men det kan ikke være rett at mange stimler sammen på et og samme sted. Å finne en effektiv løsning her er for tiden en av de vanskeligste oppgaver i den frie virksomhet. Som årsak til dette pektes på at der ikke ble opptatt virksomhet på nye felter, men dette er lettere sagt enn gjort. Der er mange som brenner for nye felter, men de ser veien stengt på grunn av økonomiske vanskeligheter. Noen ny måte å løse disse vanskeligheter var det ikke stemning for. Derimot ble den gamle troes linje sterkt framhevet. Flere gamle veteraner vitnet om Guds trofasthet da de dro ut i tro til Ham-----" (572)

"Det gode Budskab" hadde også et referat fra konferansen som konkluderte med at det hadde vært en oppbyggelig konferanse. (573) Det framgår av referatet i "Det gode Budskab" at forkynnelsen av åndsdaap ble mer og mer anerkjent blant de frie venneklokkene. (574)

Krigsutbruddet i 1940 synes å føre til en viss ro innen venneklokkene. Men en uro må ha ligget under hele tiden. En liten notis i "Misjons-Røsten" i 1943 viser til at endel venner tilhørte noe som ble kalt "den tredje retning". (575) Denne bevegelse hadde tilhengere både innen pinsevennene og de frie venner, men i 1943 synes denne retning å gå inn i pinsebevegelsen. (576) Samme år ble det "ordnet" hele 12 nye pinsemenigheter. (577) Denne tendens holdt seg også i 1944 da pinsevenner ordnet 9 nye menigheter. (578)

I 1942 måtte "Det gode Budskab" stoppe utgivelse. Grunnen kan ha vært papirmangel p.g.a. krigen. Men dette kunne ikke være eneste årsak, da andre blader, som f.eks. "Misjons-Røsten", fortsatte å komme ut:

"Til bladets abonnenter.

Det gode Budskab har fått meddelelse fra Pressedirektoratet om at bladet må stoppes straks på grunn av papirsituasjonen. Vi har søkt om tillatelse om å la bladet gå ut i forminsket format, eller annen hver måned, men det er blitt avslått. Så er det da ikke noe annet å gjøre enn å gå til dette smertefulle skritt, å stanse bladet. Dette blir da det siste nummer av Det gode Budskab, men om Gud vil, så kommer vi nok til å hilse på alle igjen når situasjonen forandres.

Johs. Hedin." (579)

Johs. Hedin skrev i 1945 at den virkelige grunn til at bladet ble stanset var at han ikke ville ta inn et stykke fra statens pressekontor om Vidkun Quisling. (580)

"De frie venner" hadde konferanser både i 1940 og 1941 i henholdsvis Tromsdalen (581) og Fredrikstad. (582) I 1942 og 1943 ble det ikke holdt konferanser, dette kanskje p.g.a. at "Det gode

Budskab" ikke kom ut. Men i 1944 var det en brødrekonferanse i Sarpsborg. (583) Denne ble holdt den 18. mars, men allerede 22. april var de igjen samlet i Fredrikstad til ny konferanse. (584) Denne gang søkte man igjen å klargjøre hva de frie venner lærte:

"----

I

De frie venners lære: Omvendelse, troende dåp, åndens dåp eller fylde og samlingen om Herrens bord (brødsbrytelse). Det henstilles til de frie vennegrupper å benytte adressekalender for ordens skyld. Bare troende døpte må opptaes i menighetene og de må ikke tilhøre noe annet samfunn. På steder hvor det er ganske få venner bør disse slutte seg til nærmeste frie forsamling. Ved opptakelse av venner som kommer fra andre samfunn, bør menigheten på forhånd få beskjed om hvem som skal opptaes, slik at mulige ting som er nødvendige å ordne kan ordnes før de opptaes i menigheten. Brødsbrytelsen bør praktiseres så ofte som mulig og skilles ut fra de vanlige møter, slik at det blir spesielt for brødsbrytelsen.

II

Alle større tiltak som opptas i de frie venners navn må behandles av eldstebrødrene og vedtas av menighetene før det kan gås i gang.

III

Juniorleirer holdes med gutter og piker hver for seg. Lederen av juniorleiren har fullmakt til å ordne med leiren etter beste skjønn og uten lærerkrefter. Beskjed om hvem som er uttatt til faste medarbeidere og lærere skal sendes til de menigheter som er med på foretaket. Som leder henstilles valgt Stefan Trøber, Sarpsborg. Som komité for innkjøp av tomt og eventuell bygging av huser til fast leirsted og til å ha med arbeidet i sin helhet å gjøre, henstilles valgt Joh. Martinsen, Moss, John Sørensen, Fredrikstad, og Harald Skovly, Råde, eller en annen representant fra Saltnes. Det advares mot å oppstykke menighetsarbeidet unødvendig i for mange oppdelinger.

Følgende menigheter var representert:

Menigheten i Larkollen. Menigheten i "Logen", Moss. Menigheten på "Salen", Fredrikstad Ø. Menigheten på "Klippen", Saltnes. Menigheten i Misjonshuset, Sarpsborg. Menigheten i "Betania" Rygge. Vennene i Tune. Venene (=vennene-585) i Varteig.

En av de ting som ble behandlet var arbeidet blandt barn i overgangsalderen og ungdom. Flesteparten var enig i at man ikke burde dele opp arbeidet i mere enn søndagsskole og juniorarbeid. Noen spesielle ungdomsmøter deretter fant man å være unødig. Søndagsskolen tar jo sikte på barna i skolealderen og juniorarbeidet på de unge. Da man ikke ville ta noen bestemt stilling til saken enedes man om å henstille til forsamlingene å unngå unødvendig oppdeling av menighetsarbeidet. Hver forsamling er jo selvstendig og kan ta sine bestemmelser i så måte som de finner mest tjenlig. Det var dog enstemmighet for at alt arbeid - også ungdomsarbeidet - må være underlagt de ledende brødre, slik at det ikke må bli en selvstendig gren i menigheten.---"(586)

Disse vedtak fikk en bred oppslutning på Østlandet. Et senere innlegg i "Det gode Budskab" viser at det ikke var alle steder denne linje ble godtatt:

"---- Som ventet er det noen som ikke er enige i de bestemmelser som ble tatt på brødrekonferansen i Sarpsborg og Fredrikstad. Vi har fått en skrivelse fra en av de frie predikanter som spør om dette er på vegne av de frie venner i Norge vi har besluttet disse vedtak. Selvfølgelig er det bare de menigheter som var representert på konferansen det gjelder og det var, praktisk talt, alle de frie forsamlinger i Østfold. Det som særlig påpekes er at det ble henstilt til venneflokkene å bruke adressekalender og at de må være troende døpte. De fleste av forsamlingene brukte adressekalender før og vedtaket var altså ikke nytt. Det var bare et par mindre forsamlinger som ikke brukte kalender før og som har begynt etter konferansene.----" (587)

Noe senere på året var det igjen en konferanse i Fredrikstad, denne gang for de ledende i forsamlingene. (588) Det kom to viktige utsagn fra konferansen:

"----

I

Misjonærer som skal utsendes i misjonsarbeid bør tilhøre en lokal menighet og anerkjennes av denne. Misjonens stasjoner og eiendeler blir utsendermenighetens eiendom.

II

De som reiser ut fra de frie venners forsamlinger og søker hel eller delvis økonomisk støtte fra de frie forsamlinger bør tilhøre utsendermenigheten eller godkjennes av denne. De bør føre den lære og praksis de frie forsamlinger er blitt enige om. Forslagene var enstemmige.----" (589)

Vedtaket som ble gjort på konferansene i Sarpsborg og Fredrikstad i 1944 hadde ingen bred oppslutning i resten av landet, og dette kom til syne på konferansen som ble holdt i Moss i 1945. Dette var en konferanse for eldstebrødre og predikanter, og ca. 80 deltok. (590) Her ble det klart at man ikke ville følge den linje som var foreslått:

"---Ved et i øyeblikket sammenkalt møte mellom møte kl. 4 og 7 søndag ble det bestemt at de frie venner i landet ikke godkjente disse bestemmelser som gjeldende for de frie venner i sin helhet.---" (591)

Også på denne konferansen synes det som misjonsrådet hadde vanskeligheter med å få anerkjennelse. Konferansen måtte igjen godkjenne det råd som tidligere var valgt. (592)

På konferansen i 1945 ble de første skritt tatt for å slå sammen de publikasjoner som var utbredt blant "de frie venner" til et fellesblad, som da skulle være et samlende organ for "de frie venner". S.Trøber foreslo først at "Misjons-Røsten" og "Det gode Budskab" skulle slås sammen til et blad. (593) Han ville at "Missionæren", som på dette tidspunkt var et blad med sterk tilknytning til de frie venner, og "De unges Blad" som han selv var utgiver av, skulle fortsette som før. (594) På en konferanse i Askim i 1946 ble bladspørsmålet igjen tatt opp, men man valgte å arbeide videre med saken til neste års konferanse som skulle være i Drammen. (595) Denne konferansen var fra den 20. til 24. september 1947, og her ble bladsaken enda en gang tatt opp, sammen med spørsmålet om et eget forlag:

"----Det ble også vedtatt et forslag om at: de frie evangeliske forsamlinger skulle ordne et forlag, hvor all nuværende litteratur, blade og tidsskrifter, som er på private hender, skulle bli vennernes eiendom. Br. E.A. Nordquelle, la grunnen til dette da han skjenket Schibboleth, til vennene. Dersom der kan bli en samling på dette felt, stilte "Det gode Budskap", "Misjons-Røsten", "De unges, Blad" og "Barnerøsten" seg velvillig. De tre første ville da bli slått sammen til ett. Der ble uttatt brødre som skulle forhandle med utgiverne, og arbeide videre med saken.----" (596)

Det er vanskelig å gi en oversikt over hvor mange "frie venner" det var i Norge i tiden frem til sammenslutningen av bladene. Men Johs. Hedin ga noen opplysninger om frie forsamlinger i Norge i 1947 i "Det gode Budskab". (597) Hans liste viste at det var ca. 89 "frie menigheter" rundt i landet. Det er grunn for å tro at denne listen ikke var helt korrekt da den ikke hadde med steder som Bergen, Drammen, Askim, Arendal. Flere andre steder som hadde virksomhet av frie venner i 1947 var også utelatt. (598) Minst 15 menigheter med fast virksomhet var ikke med på Hedins liste. En notis i "Barnerøsten" i 1943 opplyser at det da var ca. 100 venneflokker som brukte bladet i sine søndagsskoler. (599) Den ufullstendige listen fra Hedin kan tolkes dit hen, at det var et skille innen venneflokkene, og at noen venneflokker ikke hadde kontakt med "Det gode Budskab". (600) Det var store og betydningsfulle menigheter som var utelatt. Det kan vanskelig tenkes å være en forglemmelse at de ikke var regnet med. Har det vært et skille, må det ha gått på et personlig motsetningsforhold mellom de som fulgte J. Hedins og dermed Nordquelles linje, og de som ønsket at bevegelsen skulle komme inn i mer "organiserte" former.

Det som fikk størst betydning for bevegelsens senere utvikling, var beslutningen omkring misjonsutvalget, på konferansen i Drammen i 1947:

"---Det var ytre misjon som var i brennpunktet. Det ble fastslått at de frie venners linje skulle følges: som frie forsamlinger erkjennes kun sådanne som alene har Guds ord som rettesnor for menighetsorden, og som ikke organiserer seg med innskrivning av medlemmer med dermed følgende statsanerkjennelse. Misjonsutvalget som har bestått i flere år, ble omordnet og utvidet fra 5 til 7 representanter som ble følgende: M.Støve, Volda, J.Lind, Moss, G.Svennevik, Spangreid, Erling Syvertsen, Drammen, Albert Robinson, Oslo, Jens Glittenberg, Mosterhamn. Dertil kommer 7 suppleanter: Johs Hedin, Oslo, H.Hermansen, Drammen, Nils Stray, Kristiansand, M.Walde, Bergen, Trygve Ottesen, Stavanger, Taulow Christiansen, Grimstad, Nic. Paus Jensen, Oslo.----" (601)

Det er verd å merke seg at Johs. Hedin bare ble suppleant i det nye misjonsutvalget. (602) Konferansen ga det nye utvalg klart definerte og viktige oppgaver:

"Misjonskonferansen - 1947 - behandlet også spørsmålet om:

"**Krav til misjonskandidatene**", og fattet følgende vedtak:

Misjonsutvalget bør kontrollere kandidatens alder, helbred og utdanning. Og følgende syv punkter ble satt opp:

1. Et bevist kall fra Gud.
2. Følge vår linje i forkynnelsen.
3. Godt vidnesbyrd av forsamlingen på sitt hjemsted.
4. God helbred.
5. Søstrene bør sette seg inn i sykepleie.
6. Praktisk arbeide for mannlige.
7. Gjerne bibelkurs.----" (603)

I slutten av 1947 kunne man lese følgende kunngjøring i "Det gode Budskab":

"Til abonnenter av "Det gode Budskab", "Misjons-Røsten", "De unges dlad". (=Blad-604) Som det vil være bekjent opphører utgivelsen av overnevnte månedssblad i desember i år, idet disse 3 organene ved broderlig forståelse og offervilje slås sammen fra 1. januar 1948 og utkommer som et organ for de frie venner i Norge med utgivelse av 3 nummer pr. mnd. - hver 1., 10., og 20. - under navn "Det gode Budskab". (Hvori opptatt Misjonsrøsten og De unges Blad.)---" (605)

To blader "Missionæren" og "Ekko", som begge hadde en viss tilknytning til bevegelsen, kom ikke med i sammenslutningen. (606) Årsaken var at de hadde stoff av mer spesiell karakter. "Missionæren" var på denne tiden et blad som for det meste hadde artikler med profetisk innhold, samt

tyngre bibelstoff. "Ekko" var et organ for arbeidet i Nord-Norge og blant samene.

Søndagsskolebladet "Barnerøsten" ble overført til "de frie venner" i 1948. (607)

Mathias Støve ble første redaktør av "Det gode Budskab" etter sammenslåingen i 1948, og så for "Barnerøsten" i 1949. (608)

Vedtaket i 1948 om at "Det gode Budskab" skulle betraktes som et organ for "de frie venner i Norge", viser vel at bevegelsen nå i praksis fremstår som et frikirkelig samfunn, på linje med f.eks. pinsevennene og baptistene. I lære og forkynnelse stod de nær pinsebevegelsen.

I sin avhandling om pinsebevegelsen gir N. Bloch-Hoell en interessant og riktig beskrivelse av menigheten i Møllergt. 38 i Oslo. Denne beskrivelse kunne vel i store trekk også brukes på de øvrige "frie forsamlinger" i Norge:

"----De frie venners forsamling i Oslo kalles for Menigheten i Møllergaten 38. Vi har kunnet overbevise oss om at møtene der foregår helt som i p. forsamling. De frie venner ordner ikke sine menigheter som ordnede dissentermenigheter, men medl. melder seg ut av Den norske kirke når de tar gjendâp. Ikke engang en adressebok over medl. føres. Men faste forstandere brukes. Nattverd feires 1g. mndl. Det gode Budskab har ca. 3000 abonnenter. Iflg. mntl. opp. fra forstander Johs. Hedin -----" (609)

[Tilbake til innholdsfortegnelsen.](#)

NOTER.

1. Bloch-Hoell, Nils: Pinsebevegelsen s. 117
2. ibid s. 118.
3. Diesen Ingulf: Veiryddere s. 48.
4. Molland, Einar: Kristenhetens kirker og tros samfunn s. 253.
5. ibid s. 271 og Diesen, Ingulf: Veiryddere s. 73.
6. Nordby, Lars-Erik: Religiøs og sosial uro i Moss, hovedfagsoppgave i kristendom ved universitetet i Bergen 1977 II. s.76.
7. ibid. s. 112.
8. Diesen, Ingulf: Veiryddere s. 263.
9. Bloch-Hoell, Nils: Pinsebevegelsens s. 115.
10. ibid. s. 116.
11. Diesen, Ingulf: Norsk vekkelseshistorie s. 60.
12. ibid.
13. ibid.
14. ibid. s. 61.
15. ibid.
16. ibid.
17. Diesen, Ingulf: Veiryddere s. 214.
18. ibid. s.223.
19. Nordby, Lars-Erik: s.76,112 også s.80.
20. ibid.
21. ibid s. 77.
22. ibid. s. 89.
23. ibid. s.77.
24. ibid. s. 75.

25. ibid. s.76.
26. ibid. s.75.
27. ibid. s. 76.
28. Bladet gjengir stadig om forsamlingen i Moss. Årg. 1887.
29. Bloch-Hoell: s.115.
30. Nordby, Lars-Erik: s. 89.
31. Missionæren 1894 s6 15/11.
32. Bloch-Hoell: s.115.
33. Nye og Gamle Ting 1888 s. 8 nr. 1.
34. Nordby, Lars-Erik: s. 81.
35. ibid.
36. Se bladet for årgangen 1889, da distriktsmøtene avertertes.
37. Henvises til bladet som omtaler virksomheten.
38. Bloch-Hoell, Nils: s.115.
39. De gamle Stier 1906 s. 183. Sangboken til Carla Christiansen Moss, datert 1893. Hun tilhørte i denne tiden Kristi Menighet se. Nordby, Lars Erik: s.81. (Carla = Karla Svendbrg)
40. Ild-Tungen er viktig fordi Erik Andersen (Nordquelle) skrev mye i dette blad, særlig i 1897.
41. Bladet stod hellighetsbevegelsen nær, men Andersen skrev ikke i bladet.
42. Karl Olsrud var bladets første redaktør. Se nr. 1 1904 s.8.
43. Samtale med Arthur Nordquelle, Oslo, Stine Mathisen, Drammen, Johanne Eikaas, Lillesand. (Et unntak for Nordquelle var en bibel han fikk julen 1887. Den var muligens en gave fra moren.)
44. Kirkebok for Hedrum nr. 7 s.27.
45. ibid. s.56.
46. Det gode Budskab nr.19-20 1924 s.4
47. Kirkebok for Hedrum nr. 7 s. 373.
48. D.g.B. nr. 19-20 1924 s.4.
49. ibid.
50. ibid.
51. ibid. 1932. s.92
52. ibid. 1912. s.71
53. ibid. 1932. s.92.
54. Samtale med sønnen Arthur Nordquelle 1978. Det er ikke fastslått når faren døde.
55. D.g.B. 1929 s.5.
56. Samtale med sønnen Arthur Nordquelle 1978.
57. D.g.B. nr. 19-20 1924 s.4.
58. ibid.
59. ibid.
60. Johan Magnussen s. 15.
61. D.g.B. 1912. s.71.
62. Johan Magnussen s. 15
63. Vårløysing Band I. s. 155-156
- 63a Diesen, Ingulf: Veiryddere s. 186-187.
64. Diesen, Ingulf: Veiryddere s. 191
65. D.g.B. 1924 nr. 19-20 s 4.
66. ibid.
67. Ski, Hjalmar: Johan Magnussen - en pionerevangeliets liv og virke s. 15
68. D.g.B. 1938 nr. 2 s.2.
69. Ski, Hjalmar: Johan Magnussen - en pionerevangelists liv og virke s. 15.
70. Støve, Mathias: E.A.Nordquelle, fra avskjedsfesten i Møllergt. 38 den 4/4-36 da han gikk av som forstander s.11.
71. D.g.B. 1924. nr. 19-20 s.4
72. ibid. 1914 s.71
73. ibid. 1924 nr.19-20 s.4.
74. ibid.
75. Stilen ligner Erik Andersens og siden han var med om å starte bladet, synes muligheten rimelig.

76. Missionæren 1888 s.3, og 1889 s.11.
77. ibid. 1888 s.3
78. ibid.
79. ibid.
80. ibid. 1889 s.92
81. ibid. s. 173
82. ibid. 1893. s.4 15/6.
83. D.g.B. 1924 nr. 19-20 s. 4f.
84. Missionæren. 1891. s. 216
85. Samtale med sønnen Arthur Nordquelle og Stine Mathisen, Drammen.
86. Alle de som er intervjuet. Se Barratt, Laura: Minner s.75.
87. D.g.B. 1924 nr. 19-20 s.4
88. ibid.
89. Trøber, S.: Nutidsvitner s.4
90. Missionæren. 1892. s.204.
91. ibid. 1891. s.131f.
92. ibid.
93. ibid. 1891 nr. 20 4/7 s.1f.
94. Furberg, Tore: Kyrka og mission s.72ff.
95. ibid. s.260.
96. Missionæren. 1891 nr. 20 4/7 s.1.
97. ibid.
98. Furberg, Tore: Kyrka og mission s. 279.
99. D.g.B. 1924 nr. 19-20 s.4.
100. Furberg, Tore: Kyrka og mission s. 284.
101. Frihet och Frid. s. 168f 1892.
102. Missionæren. 1892. s.28. Jevnfør med Missionæren 1891. s.349f.
103. Ild-Tungen 1896 s.6 hadde O.Witts livshistorie.
104. D.g.B. 1928. nr.9. s.8.
105. ibid. 1905. s.30.
106. Frihet och Frid. s.251. 1892
107. Handeland, Oscar: Vårløysing. Band III. s.260.
108. ibid.
109. Furberg, Tore: Kyrka och mission s.286.
110. Zions Glædesbud s.54 1904.
111. Missionæren 1893. nr. 21 s.3-4.
112. skal være - et -. Feil skrevet i bladet.
113. Missionæren 1891 s.340-341.
114. Trøber, S: Nutidsvitner s.4.
115. Feilskrevet. skal være Witt.
116. D.g.B. 1924 nr. 19-20 s. 4.
117. Missionæren 1893. 6/7 s.5f.
118. ibid. 1891. s.364.
119. Bloch-Hoell, Nils: Pinsebevegelsen s.21ff.
120. Missionæren 1892. s.308.
121. ibid.s.148.
122. ibid.
123. ibid. 1893. 2/3. s.4.
124. ibid.
125. ibid. 15/6. s.4.
126. ibid. s.4f.
127. ibid. 6/7 s.5.
128. ibid.
129. ibid. 27/7. 1 f.
130. D.g.B. 1924. s.4f.

131. Diesen, Ingulf: Norsk vekkelseshistorie s.64
132. Bergens Tidende 1893. 2/11.
133. Støve, Math: Fra avskjedsfesten i Møllergt. 38 den 4/4-36 da han gikk av som forstander s.7.
134. ibid.
135. Diesen, Ingulf: Det Norske Misjonsforbunds historie, s.46f.
136. Missionæren 1894. 14/6 s.4
137. Diesen, Ingulf: Det Norske Misjonsforbunds historie, s.45.
138. Missionæren 1894. 26/7. s.4
139. ibid.
140. ibid. 1893. 6/7 s.5f.
141. Bergens Tidende 1893 7/11.
142. ibid.
143. ibid. 11/11.
144. ibid. De gamle Stier. 1906. nr. 11. s.82ff
145. Det frie Ord. 1916. s.2f.
146. Bergens Tidende 1893. 1/12.
147. Møteannonsene i Bergens Tidende i tiden frem til 1897 viser det.
148. D.g.B. 1926. nr. 6. s.6.
149. Nye og gamle Ting. 1888. s.80.
150. ibid.
151. Nye og gamle Ting inneholdt i det vesentlige stoff av og omkring Kristi Menigheter.
152. D.g.B. 1935 nr. 16. s.3.
153. Nye og gamle Ting 1889. s. 63. Nordby, Lars Erik: Religiøs og sosial uro i Moss. s.81.
154. Nye og gamle Ting. 1889. s.95, og Bibel-Vennen 1897s.6.
155. De gamle Stier. 1906. s.82ff.
156. Ild-Tungen 1896. s.15f. hadde et stykke som var hentet fra Bibel-Vennen omkring 6/3-1896.
157. Bladet hadde i det vesentlige opplysninger om Kristi Menigheter.
158. Bibel-Vennen 1897. s.192. averterte Nye og gamle Ting for 1890, men ingen senere årganger.
159. Første stykket i Ild-Tungen var nr. 8 august 1897.
160. Ild-Tungen 1896. s.15f.
161. ibid.
162. Zions Glædesbud 1904. s.13.
163. Bibel-Vennen 1897. s.24.
164. ibid. s.48.
165. ibid. s.96.
166. Bergens Tidende averterte i januar 1897 M. Eriksen i Østre Skostrædet 3. Da Erik Andersen kom til Bergen i mars ble han avertert i Skostrædet 17 samtidig med at Eriksen fortsatte i Østre Skostrædet 3. Ifølge Bibel-Vennen synes Eriksen å tilhøre Kristi Menighet. se s.104. 1897.
167. Bibel-Vennen. 1897. s.191.
168. Ild-Tungen 1897. s.93.
169. ibid. 1892. s.4.
170. ibid.
171. ibid.
172. ibid.
173. ibid.
174. ibid. s.46. 1895.s.1.
175. D.g.B. 1916. s.66
176. Ild-Tungen. 1892. s.
177. ibid. s.19.
178. ibid.
179. ibid.
180. ibid.
181. ibid.
182. ibid. s.34.
183. ibid. s.48. og 1895. s. 36.

184. *ibid.* 1897. s. 62.
185. *ibid.* 1896. s. 6. Men allerede høsten 1895 var det første stykket av Otto Witt som er funnet. 1895. s. 38.
186. *ibid.* 1896. s.7f.
187. *ibid.* 1897. s.62, men bladet hadde bare sjeldent stykker som omhandlet dåp. Se også 1899 s.39.
188. *ibid.* 1894. s.25.
189. *ibid.* 1897. s.87.
190. Hjemlandstøner utgaven av 1897, Hellige Sange utgave i 1894.
191. Ild-Tungen 1897. s. 56.
192. *ibid.* s. 57f.
193. *ibid.* s. 68
194. Diesen, Ingulf: Veiryddere s. 282.
195. *ibid.*
196. Etter denne tid er det ofte notiser om ham, men ingen stykker av ham.
197. Ild-Tungen 1898. s.28f.
198. *ibid.* 1899. s. 88.
199. *ibid.* 1898. s. 32.
200. *ibid.*
201. Nyt og Gammelt 1898. i nr. 3-4-5-6-7-8.
202. Sambaandet. 1899. s. 233.
203. D.g.B. 1916. s. 66
204. Skorgevik, Kjell: Sandstormen s. 98 ff.
205. *Ibid.* s. 104. Det er ikke registrert at noen av venneflokkene hadde pastor eller eldstebrødre i den første tiden.
206. Ild-Tungen 1898. s.28f.
207. Samtale med Arthur Nordquelle våren 1979. Det kom aldri tilsyne noen grunn for at de ikke fikk flere barn.
208. Ild-Tungen 1899 s.88: "Erik Andersen, Herman Foss gade 10 Kristiania." Se også D.g.B. 1905. s.22. og 1912. s.60. Flokken synes ikke stabil før de fikk eget lokale i 1912.
209. Møteannonsene i Morgenposten i 1899 viser at Erik Andersen synes å komme til Kristiania omkring mai 1899.
210. Samtale med Arthur Nordquelle våren 1979.
211. For Guds Børn 1901. s. 96b.
212. Morgenposten 1899 17/5.
213. *ibid.* 6/5.
214. For Guds Børn 1900. s. 32e.
215. *ibid.* 1902. s.32b.
216. Morgenposten 1900 4/1.
217. *ibid.* 1901. 9/1.
218. D.g.B. 1908. s.95: sier at det var den 15/11 de begynte i Torvg. 7.
219. Bloch-Hoell, Nils: Pinsebevegelsen s. 130.
220. Ild-Tungen 1899. s. 60.
221. *ibid.* s. 85.
222. *ibid.* 88.
223. For Guds Børn 1900. s.72e, 80b, 80c.
224. Torjussen, K.Th: Herren alene førte meg. s.59.
225. Tom er T.B.Barratt. 258.
226. Lange, Solveig Barratt: T.B.Barratt et herrens sendebud. s.199.
227. Det frie Ord. 1917. nr. 4. s. 2.
228. E.Andersen må her mene bladet "Sandhet og Frihed", for i "Ild-Tungen" finnes ingen slike stykker.
229. D.g.B. 1916 s. 66.
230. Det frie Ord. 1919. s.3. nr.5.
231. Missionæren. 1903. s.l. nr. 1.
232. De gamle Stier. 1906. s. 68.

233. *ibid.* s.72.
 234. *ibid.* s.82ff.
 235. *ibid.* s.83f.
 236. *ibid.* s. 83.
 237. Zions Glædesbud. 1905. s. 176.
 238. *ibid.* s. 16.
 239. D.g.B. 1948. s.67.
 240. Schibboleth av 1906, 440 sanger. s.8 i registeret
 241. D.g.B. 1948. s. 67.
 242. *ibid.* 1908. s. 95.
 243. Zions Glædesbud. 1904. s.54.
 244. *ibid.*
 245. *ibid.*
 246. *ibid.* s. 36.
 247. *ibid.* s. 55.
 248. *ibid.* s.15. en ufullstendig stavelse. Skal muligens være: det.
 249. *ibid.* s. 15. en feilstavelse: han, skal sikkert være: har.
 250. *ibid.*
 251. D.g.B. 1924. nr. 19-20. s. 4.
 252. *ibid.*
 253. *ibid.*
 254. Handeland, Oscar: Vårløysing. Band 1. s. 155.
 255. D.g.B. 1912. s. 71.
 256. *ibid.* 1924. nr. 19-20. s.4
 257. Bloch-Hoell, Nils: Pinsebevegelsen. s.23.
 258. Missionæren. 1893. s.5. 6/7.
 259. Molland, Einar: Kristenhetens kirker og trossamfunn. s.254.
 260. *ibid.* s. 255.
 261. *ibid.*
 262. *ibid.* s.256.
 263. *ibid.*
 264. Missionæren. 1893. s.2. 27/7.
 265. Zions Glædesbud. 1904. s. 15.
 266. D.g.B. 1935. nr. 16. s.3.
 267. *ibid.* 1904. s.83.
 268. *ibid.* 1974. nr.21. s. 2, og 1948. s.67, 1938. nr.8.s.4.
 269. *ibid.* 1904. 8
 270. *ibid.* 1974. nr. 21. s.2.
 271. Missionæren. 1902 nr. 14. s.4 Carl Aamot død 2/3-1902 i Stryn.
 272. D.g.B. 1906. s.8, hvor det står at man trykket bladet i 2000 eksemplarer for mange fikk det som ikke kunne betale.
 273 *ibid.* 1907. s. 91.
 274 *ibid.* 1904. Arendal s.36. Bergens. 14, Bøn s.86, Drammen s.13, Eidsvold s.30, Fredrikshald s.35, Hurum s.84, Helgeland nr.4, Holmsbo s.47, Kragerø s.36, Kristiania s.13, Kristiansand S. s.21, Laurvik s.36, Lillesand s.50, Lofoten nr 11, Leangen nr.8, Moss s.78, Narvik s.35, Namdalen s.95, Odalen s.30, Risør s.36, Sykelven s.29, Vigten s.58, Volda s.16, Aalesund s.15, 1905: Asker s.92, Berger s.84, Birkedal nr.20, Bærum s.92, Dalsbygd nr.20, Egersund s.22, Flekkefjord s.22, Flemsøen s.2, Førde s.78, Folkestad s.2, Guldverket s.92, Havnø s.7, Herstrøm s.92, Horten s.92, Høidal s.2, Kongsberg s.67, Kvalsvik s.2, Mjøndalen s.92, Minne s.92, Nesodden s.92, Sarpsborg s.92, Stavanger s.22, Strømshavn s.78, Son nr.3, Skadberg nr.6, Skien nr.4 , Senja nr.8, Sætre s.14, Tofte s.84, Trondhjem s.19, Tønsberg nr. 19, Vestby s.92, 1906: Aker nr.20, Bragernes nr.12, Bestum nr.8, Fredrikstad s.2, Gardermoen s.44, Geithus s.96, Hol nr.16, Holmestrand nr.1 , Hølen s.80, Jarlsberg nr.17, Krogstadelva nr.18, Millidalen s.76, Nes nr.16, Nærnes s.48, Sande s.87, Solbergmoen s.79, Strømsø nr. 12, Såner s.92, Svendal s.36, Solheimsvigen s.80, Ullensaker s.82, Velva s.92, Aamot s.23,

- Amerika: 1904: Chicago s.37, Hartford. s.58, New Heaven s.94, Sanfrancisco s.54, Seattle s.63, Wisconsin s.22, 1905: Boston s.15, Brooklyn s.62, Minnesota s.71,. 1906: California s.92, Kansas s.4, Minneapolis s.4, Portland s.88, S. Dakota s.24, Stillwater s.32. I dette er det ikke tatt hensyn til om stedene i de forskjellige statene er de samme.
275. Tommelilla 1904 s.13, Ulstorp s.45.
276. Fredriksverk 1904 s.71, København 1904 s.30, Skjævinge 1904 s.96, Odense 1905 s.36
277. Ottawa 1906 s.56.
278. London 1906 s.75, Liverpool 1905 s.46.
279. Thorshavn 1905 s.87.
280. D.g.B. 1908 s.9. Noe helt eksakt antall sitteplasser oppgives ikke, men tallet 500 går igjen i de fleste tilfeller hvor man antyder hvor mange som går på møtene.
281. ibid. 1904 s.83.
282. ibid. s.72.
283. ibid. s.52. Se også Skorgevik, Kjell: Sandstormen s.98f.
284. D.g.B. 1905 s.35.
285. Missionæren 1893. 2/3 s.4. Her refereres til boken "Glæden i Jesus" av Baardman.
286. D.g.B. 1906. s.5.
287. Ild-Tungen 1897. s.87.
288. ibid. 1899. s.88. Her står det at alle tre hefter nu er samlet, med noe i tillegg, og det kan muligens indikere at det hadde vært tre opplag før, men det kan ikke slås fast.
289. ibid.
290. D.g.B. 1948. s.67. Her står det at utgaven i 1899 hadde 206 sanger, men det er feil. En sangbok i forfatters eie antyder at en sangbok med 206 sanger ble utgitt, men da noe senere, muligens i 1901/02.
291. ibid. 1904. s.4, og s.72.
292. ibid. 1906. s.40.
293. ibid. s.88.
294. ibid. 1948. s.67. Dette er også konstatert ved gjennomgåelse av sangboken.
295. Bloch-Hoell, Nils: Pinsebevegelsen s.420.
295. ibid.
296. ibid.
297. ibid.
298. ibid.
299. Ski, Martin: Fram til urkristendommen s.60. Bind.1.
300. Bloch-Hoell, Nils: Pinsebevegelsen s.420.
301. ibid.
302. Ski, Martin: Fram til urkristendommen s.61. Bind.1.
303. ibid.
304. ibid. s.62.
305. ibid.
306. ibid.
307. ibid. s.61ff.
- 308 Barratt, Laura: Minner. s.75.
- 309 Lange, Solveig Barratt: T.B.Barratt et Herrens sendebud. s.169.
310. ibid. s.176ff. Se også Johnsen, Helge: Fra liv til lære s.25ff.
311. Bloch-Hoell, Nils: Pinsebevegelsen s.140f.
312. Johnsen, Helge: Fra liv til lære. s.25ff.
313. Ski, Martin: Fram til urkristendommen Bind.I. s.60. Bloch-Hoell, Nils: Pinsebevegelsen. s.158.
314. Barratt, Laura: Minner s.74.
315. Ild-Tungen. 1898. s.28f. De gamle Stier. 1906. s.68.
316. Barratt, Laura: Minner s.73. Ski, Martin: Fram til urkristendommen. s.19. Bloch-Hoell, Nils: Pinsebevegelsen. s.174. se hele avsnittet fra s.159 til 175.
317. Ski, Martin: Fram til urkristendommen s.19. Bloch-Hoell, Nils: Pinsebevegelsen s.200.
318. D.g.B. 1908 s.12.
319. Bloch-Hoell, Nils: Pinsebevegelsen. s.202.
320. ibid. s.206. Her nevner Bloch-Hoell at over 120 ble døpt innen bevegelsen i 1908. Det var trolig

Erik Andersen som døypte de fleste. Se D.g.B. 1908. s.53, 62, 95.

321. Det er ikke gjort noen statistisk undersøkelse over hvor mange han døypte, men det faktum at Barratt ikke selv ble døpt som voksen før i 1913, gjorde at Erik Andersen ble den person som døypte den største del av bevegelsens tilvekst. En undersøkelse av Det gode Budskab i årene etter at Barratt selv ble døpt, viser at dåpsforrettelsen ble spredt på flere etter som tiden gikk.

322. Bloch-Hoell,Nils: Pinsebevegelsen. s.115ff.

323. D.g.B. 1908 s.55f. Stykket er muligens skrevet av red. Olsrud, og må bare oppfattes som en tendens som var utbredt.

324. Bloch-Hoell, Nils: Pinsebevegelsen. s.203.

325. ibid. s.212, s.177.

326. Søndagsskolens 30 års jubileum. s.2. Her står det at søndagsskolen begynte i Torvgaden 7, 27/9-1908. Dette bekreftes også hos Bloch-Hoell s.200.

327. D.g.B. 1912. s.8. Dette er første gang boken er nevnt i bladet, og det var ikke Erik Andersen som tok initiativet, men M.Støve fra Volda. I søndagsskolens 30 års jubileums hefte skriver Hedins hustru at sangboken kom ut første gang i 1909 om høsten. s.3.

328. Søndagsskolens 30 års jubileum. s.3. D.g.B. 1910 s.8.

329. Ski,Martin: Fram til urkristendommen. s. 135ff.

330. ibid.

331. "hørte" må ikke oppfattes bokstavlig, men han registrerte både musikk og høye rop. D.g.B. 1908. s.53. Se også 1913. s.55. 1908. s.34.

332. Erik Andersen foretok mange reiser, og virksomheten fortsatte også når han var borte. Det gir grunn for å anta at det var flere som kunne ta ansvar for møtene. Se D.g.B. 1924. nr.9/1/. s.5.

333. D.g.B. 1908. s.66.

334. Ibid. 1904. s.83. Her tales det bare om brødsbrytelse, mens det i 1908. s.95. het "Herrens nadverd og brødsbrytelse".

335. Bloch-Hoell, Nils: Pinsebevegelsen s.209, 231. De to begrepers forskjellige innhold kommer ikke klart til uttrykk de første år, og praksisen av dem synes ikke å skape noen konflikt, for i spørrespalten i bladet ble problemet først tatt opp i de senere år. I 1934 s.24. viser det seg at brødsbrytelsen ikke var uproblematisk. Noen trodde at brødet og vinen bare var symboler. Erik Andersen mente at nadverdselementene var Jesu legeme og blod, men ikke slik at stoffet ble forvandlet. Det er etter denne tid brødsbrytelsen blir et teologisk problem. Likevel synes det aldri å få store dimensjoner. Det får aldri karakter av sakrament.

336. Bloch-Hoell,Nils: Pinsebevegelsen s.218.

337. ibid.

338. Lange, Solveig Barratt: T.B.Barratt et Herrens sendebud. s.199.

339. Bloch-Hoell,Nils: Pinsebevegelsen s.202.

340. ibid. s.209.

341. ibid. s.208.

342. ibid.

343. ibid. s.209.

344. ibid.

345. ibid.

346. ibid.

347. ibid. s.210.

348. ibid.

349. ibid.

350. ibid. s.221.

351. ibid. s.217.

352. ibid. s.209.

353. ibid. s.214.

354. ibid. s.226.

355. D.g.B. 1910. s.16.

356. ibid. 1912 s.24.

357. Iversen,G: De frie venner Hefte I s.7, og D.g.B. 1948 s.67.

358. Bloch-Hoell, Nils: Pinsebevegelsen s.234.

359. ibid.
360. ibid.
361. ibid. s.251.
362. D.g.B. 1916 s.96.
363. Bloch-Hoell,Nils: Pinsebevegelsen. s.237.
364. ibid. s.230, 236, 246, 224, 273, 282, 253.
365. ibid.
366. "Skjulte Skatte" ble utgitt av brødrene Aksel og Joh. O. Smith.
367. Skjulte Skatte 1913. s.42f.
368. ibid. s.64.
369. Bloch-Hoell, Nils: Pinsebevegelsen. s.212, 215.
370. Skjulte Skatte. 1915. s.68.
371. ibid. s.33.
372. ibid. s.75.
373. ibid. 1912. s.68.
374. ibid. 1915. s.65.
375. ibid. s.68.
376. ibid. s.69.
377. Ski, Martin: Fram til urkristendommen. Bind 1. s. 135ff.
378. D.g.B. 1910. s.84.
379. ibid. Se også Trøber, Stefan P: Nutidsvitner s. 33ff, og D.g.B. 1912. s.22.
380. D.g.B. 1912 s.68.
381. ibid. 1948. s.3.
382. ibid. 1912. s.72.
383. ibid. 1915. s.41, D.g.B. 1910. s.84 antyder at Erik Andersen tok seg av forsendelsene den første tid, men 1912 s.60 viser at de var begynt å få kasserere for hver misjonær.
384. Det er også grunn for å tro at dette førte til at misjonærene ikke bare **ville** skrive ofte til D.g.B., men de **måtte** for ikke å bli glemt av vennene hjemme. Det var ytterst sjeldent at Erik Andersen "tigget" om penger til noen.
385. Bloch-Hoell,Nils: Pinsebevegelsen. s.229.
386. ibid. s.230.
387. Se oppgaven s.78. D.g.B. 1907 s.88, (442 sanger) D.g.B. 1908. s.60,(465 sanger) D.g.B. 1910. s.4 (483 sanger).
388. 1911. (Sangbok i forfatters eie. 523 sanger), se også D.g.B. 1912. s.4, D.g.B. 1913. s.64. (555 sanger), D.g.B. 1915. (595 sanger).
389. D.g.B. 1916. s.8, og s.72 bekrefter opplaget på 20000.
390. D.g.B. 1912. s.96.
391. ibid.
392. Bloch-Hoell,Nils: Pinsebevegelsen. s.237.
393. ibid s.251
394. Ski, Martin: Fram til urkristendommen. Bind III: s.126, 127, 124, 133, 138, m.f. D.g.B. 1920. s.3. nr.9/10. nr.19/20. s.3. Det kunne nevnes mange eksempler.
395. Ski, Martin: Fram til urkristendommen. Bind II. s.16ff.
396. ibid. s.16.
397. I 1916 ble det utenom Barratts egen forsamling, bare ordnet 3 "pinsemenigheter" i Norge. I 1917 ble det bare en i tilvekst - i 1918 ingen.
398. Ski, Martin: Fram til urkristendommen. Bind II. s.18f.
399. ibid. s.18.
400. ibid. s.21.
401. ibid. Bind. III. s.51, 53, 127, 126, 124, 122, 117, 87, 83, 81, 77, 173, m.f.
402. D.g.B. 1916. s.82.
403. Stykket var skrevet av M.Johannesen, og han var en av de ledende hos Erik Andersen. Det er også han som trekkes inn når debatten om åndsdaopen kom i 1920-årene. D.g.B. 1923. nr.15/16. s.6. 1924. nr.1/2. s.8, nr.21/22. s.6f.
404. D.g.B. 1920. nr. 15/16. s.2f.

405. *ibid.* 1913. s.22.
406. *ibid.* 31, 35, 50, 58, 1916. s.94.
407. *ibid.* 1916. s.94.
408. *ibid.* 1919. s.18.
409. *ibid.*
410. *ibid.* 1924. nr.17/18. s.6.
411. Disse synes bare å bli brukt for et enkelt møte.
412. D.g.B. 1919. s.32. (609 sanger)
413. *ibid.* 1918. s.68.
414. *ibid.* 1919. s.48. (siste side- 627 sanger)
415. Sangbok i forfatters eie (682 sanger).
416. D.g.B. 1922. nr.5/6. s.4 (650 sanger)
417. *ibid.* nr. 17. s.8. (682 sanger)
418. *ibid.* 1916. s.80.
419. *ibid.* 1917. s.18.
420. *ibid.* 1918. s.20, 28, 1919 s.4, 12, 24. m.f.
421. *ibid.* 1918. s.28.
422. *ibid.* 1917. s.4
423. *ibid.* 1920. nr.5/6. s.3.
424. I 1919 ble, (iflg. M.Ski: Fram til urkristendommen. Bind. III.) 6 venneflokker ordnet i dette året, mens det i 1920 ble ordnet hele 10 flokker.
425. D.g.B. 1920. nr. 5/6. s.4
426. *ibid.* 1922. nr.5/6. s.2.
427. Bloch-Hoell,Nils: Pinsebevegelsen. s.240.
428. D.g.B. 1922. nr. 5/6. s.4
429. *ibid.* 1923. nr. 23/24. s.5.
430. *ibid.*
431. *ibid.* 1924. nr. 1/2. s.5. Feil skrevet, skal være: er trølle eller.
432. *ibid.*
433. *ibid.* nr. 13/14. s.4.
434. Bloch-Hoell,Nils: Pinsebevegelsen. s.217, 117f, 131, 200.
435. Sangboken i forfatters eie.
436. D.g.B. 1906. s.96.
437. Sangboken i forfatters eie. Fra omkring 1900.
438. *ibid.* Fra 1897. (Kopiert selv på UB.)
439. *ibid.* Fra 1915.
440. *ibid.* Fra 1899. (Kopiert selv på UB.)
441. Skorgevik, Kjell: Sandstormen. s.98f.
442. Det må ikke forstås dit hen at det ikke var med, men det hadde ikke noen fremtreden plass.
443. Sangboken i forfatters eie.
444. Bloch-Hoell,Nils: Pinsebevegelsen. s.119.
445. D.g.B. 1916. s. Bladet forteller ikke at hun fikk legehjelp, men broren Arthur, som da var 21 år, bekrefter det i et intervju.
446. D.G.B. 1932. s.166. Her står det at han lå på Aker sykehus.
447. Alle de som idag husker Erik Andersen Nordquelle kan stadfeste at han var døv. Se også Barratt, Laura: Minner. s.75.
448. Bloch-Hoell,Nils: Pinsebevegelsen. s.119.
449. Sangboken i forfatters eie. 1915.
450. *ibid.*
451. Landstad, M.B. Kirkesalmebok. 1918.
452. Schibboleth 1915.
453. Hjemlandstøner. 1897. nr.115
454. Schibboleth 1915. nr. 221.
455. D.g.B. 1928. nr. 9. s.8.
456. Schibboleth 1908. nr. 444.

457. ibid. nr. 443.
458. ibid. 1915. nr. 450.
459. ibid. nr. 451.
460. ibid. nr. 116. Et navn blot jeg ved som forbliver. 222, Hvor snart forsvinder dog livet her. 351, Engang er stemmen brusten her. 454. Hver en jordisk blomst maa visne. 455, Gjennem tidens lave, dunkle egne. 456, Jesus kommer for at føre. 457, Naar basunens toner lyder. 458, Jesus vil komme og snart hente mig. 595, Den store hvide flok vi se.
461. D.g.B. 1921. nr.1/2. s.2. 1922. nr.1/2. s.4. 1921 nr. 15/16. s.3.
462. Johnsen, Helge: Fra liv til lære, s.46, viser den fundamentale forskjell mellom før åndsdaopen og etter, at det er rimelig at tanken om at bare de åndsdopte var kvalifisert til tjeneste i menighetene, og da vesentlig de som talte i tunger.
463 ibid. s.55.
464 D.g.B. 1924. nr.15/16. s.1.
465 ibid.
466 ibid. s.4
467 Bloch-Hoell,Nils: Pinsebevegelsen. s.248.
468 D.g.B. 1924. nr.19/20. s.6.
469 ibid.
470 ibid.
471 ibid. 1926. nr.1.2. s.8. Redaksjonen flyttes til Mjøndalen.
472. ibid. nr. 5. s.8.
473. ibid.
474. ibid. nr. 8. s.5. I dag for dag spalten synes Nordquelle å være i Oslo.
475. D.g.B. 1926. nr. 12. s.2.
476. ibid. nr. 10. s.1.
477. Daniel Nilsen var predikant fra Bergenskanten og var en av de få som stod med Erik Andersen Nordquelle i hele perioden.
478. D.g.B. 1926. nr. 12. s.3.
479. ibid. nr. 8. s.5.
480. ibid. 1927. nr.7. s.2ff
481. ibid. s.2.
482. ibid.
483. ibid. Feil skrevet. Skal være: menighet. s.3.
484. ibid. Feil skrevet. Skal være: det intet styre er. s.3.
485. ibid. s.3.
486. ibid. s.4
487. ibid. nr. 10. s.8.
488. ibid.
489. ibid.
490. ibid.nr.12. s.4. En feil. Skal være: Aanden.
491. ibid.
492. ibid. 1928.nr.2. s.1.
493. ibid.
494. ibid. s.2.
495. ibid.
496. ibid. 1927. nr.12. s.5.
497. ibid. 1928. nr.1. s.1.
498. ibid. nr. 20. s.8.
499. ibid. nr. 23. s.6.
500. Misjons-Røsten. 1929. nr.1. s.2.
501. ibid.
502. Bladet var datert 1/1-1929, men kom ut ca. 15/12-1928.
503. Misjons-Røsten. 1930. nr.6. s.2.
504. ibid. 1929. nr.11. s.2.
505 ibid.

506. D.g.B 1929. nr.6. s.8.
 507. ibid. 1930. nr.4. s.7.
 508. Misjons-Røsten. 1929. nr.11. s.2. og 1930. nr.6. s.2, og D.g.B. 1930. nr.5. s.4.
 509. Misjons-Røsten. 1929. nr.11. s.2.
 510 D.g.B. 1930. nr.5. s.4.
 511 ibid.
 512 Misjons-Røsten. 1930. nr.9 s.2.
 513 D.g.B. 1930. nr.13. s.8.
 514. Ski,Martin: Fram til urkristendommen, Bind III viser til at det i årene 1927 ble ordnet 9 forsamlinger, 1928 ble det ordnet 10 forsamlinger, 1929 ble det ordnet 11 forsamlinger, 1930 ble det ordnet 12 forsamlinger, 1931 ble det ordnet 9 forsamlinger, 1932 ble det ordnet 13 forsamlinger, 1933 ble det ordnet 19 forsamlinger.
 515. Fredshilsen 1934. nr.7. s.8.
 516. ibid. 1931. nr.1. s.4.
 517. D.g.B. 1931. nr.10. s.4.
 518. Misjons-Røsten. 1931. nr.5. s.2, og 1932. nr.7. s.2.
 519. Se henvisning 514,394,401, og side 182,133,134,135 i boken.
 520. Ski,Martin: Fram til urkristendommen bind III. En oppsummering av de ordnede forsamlinger i denne tiden viser ca. 100 ble ordnet som pinseforsamlinger.
 521. ibid.
 522. D.g.B. 1932. s.128.
 523. ibid. Skrivefeil, skal være: nummer.
 524. ibid. s.188.
 525. Fredshilsen. 1932. nr.8. s.8.
 526. ibid. 1934. nr.2. s.8.
 527. En gjennomgåelse av bladet viser at det nesten bare var "frie" predikanter som besøkte venneflokket.
 528. Bladet averterte stadig møtene i Knoffsgt. i Drammen.
 529. D.g.B. 1933. nr.11. s.8.
 530. Misjons-Røsten. 1934. nr.15. s.2.
 531. ibid. Emnene synes å være: 1. Hvorledes man bør ferdes i Guds hus, som er den levende Guds menighet. 2. En forstander og eldstes stilling ifølge Guds ord. 3. Paulus, hedningenes lærer i tro og sannhet. 4. Åndens enhet. 5. Kan vi vente den Herre Jesus når som helst? 6. Misjonssaken.
 532. D.g.B. 1935. nr. Misjons-Røsten. 1934. nr. 16. s.2.
 533. Fredshilsen. 1934. nr.9. s.5.
 534. D.g.B. 1935. nr.13. s.3.
 535. ibid.
 536. ibid.
 537. Misjons-Røsten. 1947. nr. 15/16. s.4.
 538. ibid. 1935. nr.12. s.1.
 539. ibid.
 540. ibid. nr.7. s.1. Feilskrevet, skal være: inspirerte
 541. ibid.
 542. De Frie Evangeliske Forsamlinger i Norge. s.7. 1978.
 543. P.3: En dåp med den Helligånd og ild. Denne formel er helt lik den pinsevevne har, men det var ikke knyttet noe anhang om at tungetalen skulle være tegnet.
 544. Fra 1906 (De gamle Stier. s.82f.) til 1917. (D.g.B. s.86.) I tiden frem til 1920/21 blir uttalelsene uklare, og en dreining bort fra denne forståelse er tydelig.
 545. Støve,Math.: E.A.Nordquelle fra avskjedsfesten i Møllergt. 38 den 4/4-36 da han gikk av som forstander.
 546. ibid. s.5.
 547. ibid. s.1.
 548. ibid. s.11.
 549. ibid.
 550. D.g.B. 1938. nr.3. s.3. v/ Tore Langerud.

551. *ibid.* nr. 2. s.3.
552. *ibid.*
553. I forholdet til universalistene i 1903: De gamle Stier 1906. s.72, 82, og D.g.B. 1924. nr. 15/16. s4. Likevel må man kunne si innrømmelsene neppe var gjort av en ydmyk mann, men heller taktiske innrømmelser.
554. Intervju med sønnen Arthur Nordquelle høsten 1979.
555. Samtale med Johanne Eikaas, Stine Mathisen, Bjørg Mikarlsen. Bjørg Mikarlsen er datteren til Johs. Hedin, og hun fortalte at faren ble begravet med bibelen lagt i kisten. (Den var full av notater, og disse ønsket han ikke å legge igjen.)
556. Trøber, Stefan P.: Nutidsvitner. Det går ikke klart frem hos alle hvilken skolegang eller læretid de hadde, men det synes ikke som om noen hadde skole utover folkeskolen, men det synes som om det var noen få som hadde lært et fag.
557. *ibid.*
558. D.g.B. 1916. s.51.
559. *ibid.* s.64.
560. Det gode Budskaps Julehefte 1949 s.23.
561. Bloch-Hoell,Nils: Pinsebevegelsen. s.118.
562. *ibid.*
563. *ibid.* s.154.
564. D.g.B. 1938. nr.4. s.2.
565. *ibid.* s.3.
566. *ibid.* s.4.
567. *ibid.* 1974. nr.21. s.3.
568. Misjons-Røsten. nr.13. s.4. 1938.
569. *ibid.* nr.16. s.4.
570. *ibid.* nr. 16. Hele bladet var viet dette problemet
571. *ibid.* 1939. s.122.
572. *ibid.* s.133.
573. D.g.B. 1939. nr.22. s.4.
574. *ibid.*nr.24. s.3f.
575. Misjons-Røsten. 1943. s.22,32
576. *ibid.* s.32
577. Ski, Martin: Fram til urkristendommen. III.
578. *ibid.*
579. D.g.B. 1942. nr.14. s.3.
580. *ibid.* 1945. nr.1. s.2.
581. Misjons-Røsten. 1940. s.14.
582. *ibid.* 1941. s.110.
583. *ibid.* 1944. nr.7. s.2.
584. *ibid.* nr.9. s.2.
585. *ibid.* nr.10. s.3: Feil skrevet, skal være: Vennene
586. *ibid.*
587. *ibid.* nr.13. s.2.
588. *ibid.* nr.18/19. s.4.
589. *ibid.*
590. *ibid.* 1945. nr.19/20. s.4.
591. *ibid.*nr.21/22. s.4.
592. *ibid.*
593. *ibid.* 1946. nr.1/2. s.2.
594. *ibid.*
595. De Unges Blad. 1945. nr.12. s.5.
596. D.g.B. 1947. nr.10. s.2.
597. *ibid.* nr.2. s.4, nr.6. s.4, nr.11. s.4.
598. Det er helt utenkelig at disse steder ikke hadde virksomhet. De siste års konferanser hadde vært i disse menigheter.

599. Barnerøsten. 1943. s.30.
 600. Det er mulig at de forskjellige menigheter ikke fikk somlet seg til å sende inn melding til Hedin, for også det kunne oppfattes som ordningstendenser. D.g.B. 1947. nr.11. s.4.
 601. D.g.B. 1947. nr.10. s.2.
 602. ibid.
 603. De Frie Evangeliske Forsamlings Misjon. ca. 1970.
 604. D.g.B. 1947. nr.11. s.4. En feilskrivning: Skal være "De Unges Blad".
 605. ibid.
 606. I "Misjons-Røsten" 1947, nr.1/2., s.2., nevnes "Missionæren" i forbindelse med sammenslåingen. Det synes ikke som om det noen gang var på tale at "Ekko" skulle gå med de andre.
 607. D.g.B. 1954. s.80.
 608. ibid. 1947. nr.12. s.4.
 609. Bloch-Hoell,Nils: Pinsebevegelsen. s. 248.

LITTERATURLISTE

- B.Bakke: Kristi Tilkommelse og denne tidsalders ende. Oslo 1938.
 Baptistmenighet, Arendal: Hundreårsjubileum. Arendal 1967.
 Barratt,Laura: Minner. Oslo 1946.
 Betania, Menigheten i: Betania Arendal 35 år. Arendal 1946.
 Bloch-Hoell,Nils: Pinsebevegelsen, en undersøkelse av pinsebevegelsens tilblivelse, utvikling og særpreg med særlig henblikk på bevegelsens utforming i Norge. Oslo 1956.
 Boardman, W.C.: Glæden i Jesus. Kra. 1892.
 Dammen, Jørgen: Bekjennelsen. Ski ca.1930.
 Drummond, Henry: Det nye Liv. Christiania og København 1891.
 Diesen, Ingulf: Norsk vekkelseshistorie, Oslo 1974 - Det Norske Misjonsforbunds Historie, Oslo 1971 - Veiryddere. Oslo 1980.
 Falck, C.B.: Sand og falsk Helliggjørelse, træl eller fri. Rom. 7de Kapitel. Kra 1897.
 Furberg, Tore: Kyrka och mission. Stockholm 1962.
 Gare, Tom: Den gyldne vei. Sammenslutning saken i Ebenezer tabernakel 2 hefter. ca. 1960.
 Glad, Thorleif Holm: Vekkelsen i Oslo. Oslo 1934.
 Handeland, Oscar: Vårløysing. Band I,II,III Bergen 1966.
 Hansen, Alf: Mitt livsløp. Søgne 1961.
 Hilleren, Per: Det blåser på heia. Folkelivsskildringer fra vekkelsen på Vegårshei i 1870-80. Oslo 1947.
 Hoffmann, Anton: Mod "Tungetale"-bevegelsen. Kra 1916.
 Iversen, Gustav: De frie venner i Norge Hefter. I, II, Sarpsborg 1942.
 Johansen, Waldemar: 3 Aktuelle predikener. Rom. 7,14,24. Kan vi hindre vekkelse? Og døren ble lukket. (Omkring 1930.)
 Jones, Rufus M.: Kvekernes tro og virke. Stavanger 1947.
 Jutlander, Georg: Pinsevækkelsen, dens farer og fortjenester. København 1926.
 Karlsen, O.: Dåpen -- Barsedåpen. Gis der frelse i den? Sarpsborg 1943.
 Kleppe, Andreas: Kristendommens Herlighet. Drammen 1918.
 Kleppe, M.K. og D.Nævdal: Guds Menighet og -- kvindens stilling i -- Hjemmet og menigheten. Bergen 1928.
 Lange,Solveig Barratt: Erindringer.T.B.Barratt. Oslo 1941.
 Lange, Solveig Barratt: T.B. Barratt et Herrens sendebud. Oslo 1962.
 Larsen, Sev.: På ferden gjennom verden i 80 år. Oslo1945.
 Misjonshuset: Misjonshuset 50 år. Sarpsborg 1960.
 Molland, Einar: Fra Hans Nielsen Hauge til Eivind Berggrav, Hovedlinjer i Norges kirkehistorie i det 19. og 20. århundre. Oslo 1952.
 Molland, Einar: Kristenhetens kirker og trossamfunn, Oslo 1976.
 Myhreboe, Harkel Johnsen: Oplevelser og Erindringer, mest fra en femtiaarig Lægmandsvirksomhed for Guds Rige. Kra 1882.
 Nilssen, Aksel: Grunnfestet i nåden. Oslo 1945.

Nordquelle, Erik Andersen: Guds Menighet - Hvad Menigheten er, og hvad den ikke er. 1923.
 Ottesen, Ole: Tanker fra Guds bok. Stavanger 1964
 Skibsted, Werner: Oscar Halvorsen - Liv og virke. Oslo 1947.
 Ski, Martin: Fram til urkristendommen, Pinsevekkelsen gjennom 50 år. Bind. I,II,III, Oslo 1956, 1957, 1959.
 Ski, Hjalmar: Johan Magnussen - en pionerevangelists liv og virke. Oslo 1947.
 Smith, Aksel: Fire trin i den troendes liv. Horten 1935.
 Smith, Hannah Persall: Et lykkelig Liv. København 1917.
 Strøm, Erling: Er gjenfødelse og åndsåp en og samme opplevelse? Oslo 1941.
 Strøm, Erling: Misjonen Guds hjertesak. Tanker angående den ytre misjon. Oslo 1945.
 Strøm, Erling: Vår ferd i Guds hus. Oslo 1939.
 Støve, Mathias O.: Den forlorne søn. Volda 1920.
 Støve, Mathias O.: Drømmemesteren. Volda 1930.
 Støve, Mathias O.: E.A.Nordquelle, fra avskjedsfesten i Møllergt. 38 den 4/4-36 da han gikk av som forstander. Volda 1936.
 Støve, Mathias O.: En reise i Afrikas indre. Porsgrunn 1926.
 Støve, Mathias O.: Vaak. Volda 1929.
 Søndagsskolejubileum: Søndagsskolen vår gjennom 50 år. Oslo 1958.
 Søndagsskolejubileum: Søndagsskolens 30 års jubileum. Oslo 1938. (Disse to er fra menigheten i Møllergt. 38 i Oslo)
 Sørensen, Julius: Minner fra livet. Tønsberg 1966.
 Taraldset, Nils: Pinsevennene, hvordan stille seg til dem? Oslo 1947.
 Thomander, Alf: Fredrik Franson, en livsskildring. Uppsala 1924.
 Thorsen, Rolf: Menigheten i Tabernaklet, Skien 1908-1958. Skien 1958.
 Thorstensen, Alf: Ekteskap - skilsmisse gjengifte. Arendal 1944.
 Thorjussen, Karl Th: Herren alene førte meg, opplevelser fra syvårs alderen. Oslo 1956.
 Thorjussen, Karl Th: Morgenrødens lys. Antakelig Brooklyn 1962.
 Trøber, Stefan P.: Nutidsvitner, eller de frie predikanter omvendelseskaptler. Sarpsborg 1942.
 Trøber, Stefan P.: Dåpen. Bibelsk og kirkehistorisk belysning av dåpsspørsmålet i forbindelse med Jørgen Stray's imøtegåelse av sokneprest Carl Fr. Wisløff's dåpsforedrag. Sarpsborg 1945.
 Valton, Fridtjof O.: De norske vekkelsers historie- Et kortfattet overblikk over det kristelige liv i Norge fra begynnelsen inntil våre dager. Oslo 1942.
 Venner, de frie: De Frie Venners Landsmøte i Drammen 1954. Et referat.
 Westlie, Erling: Navnet over alle navn. Oslo 1946.
 Witt, Otto: Mærkelige livserfarenheter, minnen ur det flydda. Stockholm 1922.

Annen litteratur.

Johnsen, Helge: Fra liv til lære, En studie i norsk pinsebevegelses åndsåpplære med særlig tanke på dens utvikling.
 Hovedoppgave til filologisk embetseksamen Kristendoms-kunnskap hovedfag. Universitetet i Oslo våren 1979.
Norby, Lars-Erik: Religiøs og sosial uro i Moss. Utmeldelsene av Statskirken 1876-1890 sett på bakgrunn av industrialisering og tilflytting. Hovedoppgave i kristendoms-kunnskap ved Universitetet i Bergen, høsten 1977.
Skorgevik, Kjell: "Sandstormen". Trekk fra det religiøse liv på Sunnmøre i åra 1880-1900.
 Hovedfagsoppgave i kristendoms-kunnskap ved Universitetet i Oslo 1974 II .

TIDSSKRIFTER ALFABETISK ORDNET

Banneret: Kra. 1892-1907 Baptister.
 Barnerøsten: Sarpsborg. 1930-1948 Frie venner.
 Bibel=Vennen: Kra. 1897. Kristi Menighet.
 Blad, De Unges: Sarpsborg. 1941-1947. Frie venner.
 Budbærer, Søgne: Søgne. 1954-1963. Frie venner.

Budskab, D.g.: Bøn,Eidsvold, Kra. 1904-1947. Frie venner.
 Budskab,D.g.: Volda,Drammen,Kongsvinger 1948-1979. Frie venner.
 Budskab,D.g.: Stryn, 1898-1900. Frie kristne.
 Byposten: Kra. 1905-1909. Metodistisk(Barratt).
 Børn, For Guds: Kra. 1898-1903. Plymouthvenner.
 Evangelisten: 1877. Frikirkelige?
 Fredshilsen: Oslo. 1930-1934. Frie venner.
 Frid, Frihet och: Chicago. 1892. Frimisjonen?
 Frihed, Sandhed og: Vik i Sogn. 1907-1916. Universalistene.
 Gammelt, Nyt og: Nordland? 1895-1898. Indremisjonen.
 Glædesbud, Zions: Nordfjord-Stryn. 1903-1905. Frie Kristne.
 Ild-Tungen: Vik i Sogn. 1892-1900. Frimetodister.
 Les: Sarpsborg. 1949-1951. Frie venner.
 Misjons-Røsten: Sarpsborg. 1929-1947. Frie venner.
 Missionæren: Laurvik=Larvik. 1889-1908. Frimisjonen.
 Missionæren: Skien. 1945-1957. Frie venner.
 Morgenrøden: Kra. 1884-1888. Frimisjonen.
 Morgenrøden: Stryn. 1898. Frie kristne.
 Ord, Det Frie: Kra-Oslo. 1916-1926. Universalistene.
 Sanningswitnet: Stockholm. 1894. Indremisjonen.
 Sei(e)r, Korsets: Kra-Oslo. 1910-1938. Pinsevennene
 Sendebud, Evangeliets: Kra. 1901-1905. Adventistene.
 Sildigregn: Spydeberg. 1909-1910. Frie kristne.
 Skatte, Skjulte: Horten. 1912-1926. Smiths venner.
 Stier, De gamle: Kra. 1905-1908. Kristi Menighet.
 Talsmanden: Kra. 1903-1908. Frimisjonen.
 Tidsskrift, Evangelisk: Oslo. 1934-1935. Kristi Menighet.
 Ting, Nye og gamle: Lillestrøm/Kra. 1887-1889. Kristi Menighet.
 Vidnet: Laurvik 1888. Kirkelig.

SANGBØKER SOM HAR VÆRT GJENNOMGÅTT FOR OPPGAVEN

Eiendom, Barnas: Kra. 1919.
 Evangelietoner: Drammen. 1933.
 Frelses=Jubel: Kra. 1916.
 Fryd, Sangboken: Kra. 1904.
 Hjemlandstoner: Laurvik. 1897.
 Hjemlandstoner: Laurvik. 1903.
 Kirkesalmebok, M.B.Landstads: Hamar. 1918.
 Kirkesalmebok. M.B.Landstads: Oslo. 1927.
 Maran ata: Kra. 1915.
 Sange, Hellige: Laurvik. 1894.
 Sange, Hellige: Moss. 1902.
 Sange, Hellige: Moss. 1924.
 Schibboleth: Kra. 1897.
 Schibboleth: Kra. 1899.
 Schibboleth: Ukjent ca. 1901/02.
 Schibboleth: Kra. 1906.
 Schibboleth: Larvik. 1908.
 Schibboleth: Larvik. 1911.
 Schibboleth: Larvik. 1915.
 Schibboleth: Kra. 1919.
 Schibboleth: Larvik. 1921.
 Schibboleth: Larvik. 1922.
 Schibboleth: Oslo. 1935.

Schibboleth: Oslo. 1943.
Schibboleth- Oslo. 1948.
Schibboleth: Bergen. 1973.

Merk: Alle direkte sitater er skilt ut ved at de begynner ved en inntrukket marg.* De er også satt i gåse-øyne = " ". "--- tekst indikerer at stykket ikke begynner ved sitatets begynnelse. Også når et sitat avsluttes: Tekst-----" indikeres at artikkelen fortsetter. Når bare de viktigste avsnitt av en tekst skal gjengis avsluttes og begynnes gåseøyne inne i sammenhengen. Eks.Tekst.-----" " ---- Tekst.

* I denne internettutgaven av boka er alle direkte sitater i kursiv.

[Tilbake til Innholdsfortegnelse](#)

[Tilbake til bøker](#)

[Tilbake til hovedside](#)